

შოთა ფაფიაშვილი, თემურ ინაიშვილი

Shota Fafiashvili, Temur Inaishvili

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება

ბათუმი 2002 წ.

შოთა ფაფიაშვილი

იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი შოთა გიორგის ძე ფაფიაშვილი დაიბადა 1936 წლის 26 სექტემბერს. 1954 წელს დაამთავრა ქ. თბილისის ვაჟთა 37-ე საშუალო სკოლა და იმავე წელს წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები ი.ბ. სტალინის (ამჟამად ივ. ჯავახიშვილის) სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, რომლის დამთავრების შემდეგ მიწვეულ იქნა სისხლის სამართლის კათედრაზე სამუშაოდ.

1966 წელს დაიცვა დისერტაცია იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად კრიმინალისტიკის სპეციალობით. 1987 წელს დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. 1988 წელს არჩეული იქნა კათედრის პროფესორის თანამდებობაზე. 1989 წელს კი მიენიჭა პროფესორის სამეცნიერო წოდება, არის ღირსების ორდენის კავალერი.

პროფესორი შოთა ფაფიაშვილი სახელმწიფო უნივერსიტეტში მუშაობს 1960 წლიდან, იგი პედაგოგიურ მოღვაწეობასთან ერთად ადმინისტრაციულ-პრაქტიკულ საქმიანობასაც ეწევა. სხვადასხვა დროს იყო იურიდიული ფაკულტეტის დეკანის მოადგილე, კრიმინალისტიკის ლაბორატორიის გამგე, საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს წევრი, საქართველოს კონტროლის კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილე, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის კრიმინალისტიკის კათედრის უფროსი და იმავე აკადემიის უფროსის მოადგილე სამეცნიერო მუშაობის დარგში. ამჟამად იგი არის თბილისის ი. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის პროცესის და კრიმინალისტიკის კათედრის გამგე.

შოთა ფაფიაშვილი თავისი კეთილსინდისიერი შრომით ყველგან დადებით კვალს ტოვებს. ამ ხნის მანძილზე მან შექმნა მრავალი საინტერესო სამეცნიერო ნაშრომი, რომელთაგან ათზე მეტი მონოგრაფია და დამხმარე სახელმძღვანელოა.

თემურ ინაიშვილი

თემური ინაიშვილი დაიბადა ქ. ქობულეთში. კურსანტიდან პოლკოვნიკამდე განვლო რთული და საინტერესო ცხოვრების გზა. დამთავრებული აქვს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორი აკადემია. იგი სისტემატურად იმაღლებს თავის ცოდნის დონეს, არის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის პროცესისა და კრიმინალისტიკის კათედრის სამეცნიერო ხარისხის მაძიებელი..

მუშაობდა ქ. თბილისის სახანძრო დაცვის სამმართველოს უფროსად, ქ. ბათუმის პოლიციის სამმართველოს უფროსად. ამჟამად აქარის არ შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგანგებო სიტუაციებისა და სამოქალაქო თავდაცვის დეპარტამენტის თავმჯდომარეა. მონაწილეობა აქვს მიღებული ჩერნობილის კატასტროფაში, სპიტაკის მიწისძვრის ლიკვიდაციის, 9 აპრილის მოვლენებში, აფხაზეთის, სამაჩაბლოს და თბილისის ომებში. დაჯილდოებულია სხვადასხვა მედლებითა და ორდენებით, აქარის უზენაესი საბჭოს საპატიო სიგელით. მიღებული აქვს ოქროს სამკერდე ნომერი МЧС России за АА-000001 პირადად რუსეთის საგანგებო სიტუაციების მინისტრისაგან ბატონ სერგეი შოიგუსაგან.

მის ბიოგრაფიაში ერთი მძიმე ტრაგიკული ფურცელი დევს, რომელმაც შესაძლოა გარკვეული როლი ითამაშა თემურის ცხოვრების გზის განსაზღვრაში: 1992 წლის 6 თებერვალს მის ოჯახს თავს დაესხა შეიარაღებული ყაჩაღები, ოჯახში დედა ციკინო ზოიძე-ინაიშვილი თავგანწირვით შეეწინააღმდეგა მომხდლურთ და შვილისადმი დამიზნებულ ტყუიას შეაგება მკერდი, რომელიც გმირულად დაიღუპა. მამა სულეიმან ინაიშვილი ცნობილი სამხედრო მფრინავი და დიდი სამამულო ომის ვეტერანი იყო.

გვჯერა თემურ ინაიშვილი კიდევ მეტ საინტერესო მეცნიერულ-პრაქტიკული ღირებულებების ნაშრომებს შემატებს ქართულ იურიდიულ მეცნიერებას.

УДК – 343

ფ: 325

ნაშრომში განხილული და გადმოცემულია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება, არსი და მნიშვნელობა, მიზნები და ამოცანები, მისი როლი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, როგორც პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ტექტიკის საკითხები, რომელთა გადმოცემისას ყურადღება გამახვილებულია თეორიისა და პრაქტიკის სადაო საკითხებზე და მათზე ჩამოყალიბებული და დასაბუთებულია მოსაზრებები კანონმდებლობით, თეორიისა და საგამოძიებო პრაქტიკის შემდგომი გაუმჯობესების მიმართებაში.

ნაშრომი განკუთვნილია პრაქტიკოსი მუშაკებისა და იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის დამხმარე სახელმძღვანელოდ.

რეცენზენტი: ს. კაპნიძე, საქართველოს
სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს
ანტიტერორისტული ცენტრის უფროსი.

© — გამომცემლობა — „იურიდიული ლიტერატურა“ — 2002 წ.

© — შ. ფაფიაშვილი, თ. ინაიშვილი — 2002 წ.

ISBN — 99928-49-11-8

თავი I.

დათვალიერების ცნება, სახეები, მიზნები და ამოცანები

1. დათვალიერების ცნება და სახეები

დათვალიერება, როგორც მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება დიდი ხანია ცნობილია სასამართლო-საგამოძიებო პრაქტიკაში. ამის ნათელი დადასტურებაა ის, რომ ჯერ კიდევ ადრე, 1918 წლის 30 ნოემბერს მიღებულ დებულებაში „სახალხო სასამართლოების შესახებ“ მტკიცებულებათა მიღების სხვა საშუალებათა გვერდით მოხსენებული იყო აგრეთვე საგამოძიებო დათვალიერება. რსფსრ 1922 წელს მიღებულ პირველ საბჭოთა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში კი დათვალიერებისა და შემოწმების ჩატარების წესის შესახებ სპეციალური თავი იყო გამოყოფილი. მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კანონმდებლობაში და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაშიც დათვალიერების ცნება და სახეები ყოველთვის ერთნაირად არ იყო გაგებული და მის ირგვლივ აზრთა სხვაობა არსებობდა.

ეს გარემოება თავისთავად მეტყველებს იმაზე, რომ დათვალიერების თეორიული და პრაქტიკული პრობლემების დამუშავებას თავიდანვე დიდი ყურადღება ექცეოდა და მან სათანადო ასახვა ჰპოვა იმ დროისათვის ცნობილი კრიმინალისტების ვ. ლ. რუსეცკის, ი. ნ. იაკიმოვის, ვ. ი. გრომოვისა და სხვათა ნაშრომებში. მაგალითად, პროფ.

ი. ნ. იაკიმოვი 1935 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში ერთიმეორისაგან განასხვავებდა დათვალიერების ისეთ სახეებს, როგორიცაა: შენობის, ადგილმდებარეობის, დანაშაულის იარაღის, ტანსაცმლის, ფეხსაცმლისა და პატარა ნივთების დათვალიერება.

მართალია, ზემოაღნიშნული თითოეული სახის დათვალიერება მათი ჩატარების ტაქტიკური თვალსაზრისით ერთიმეორისაგან განსხვავდება, მაგრამ დათვალიერების ასეთი კლასიფიკაცია, ჩვენის აზრით, არასწორი იყო, რადგან მასში, ჯერ ერთი, არაფერი იყო ნათქვამი თვით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შესახებ. აქ გვამის დათვალიერებაც ცალკე სახედ არ იყო მოხსენიებული, მაშინ როცა იგი არსებითად განსხვავდება ყველა სახის საგნისა და ობიექტის დათვალიერებისაგან. მეორეც, არ შეიძლება დათვალიერების კლასიფიკაცია ვაწარმოოთ მართლოდენ ცალკეული საგნებისა და ობიექტების ნიშან-თვისებათა მიხედვით. ამასთან, თუ ტანსაცმლის, ფეხსაცმლის და პატარა ნივთების დათვალიერებას ცალკე სახედ გამოვყოფთ, მაშინ რატომ არ შეიძლება ასევე დათვალიერების დამოუკიდებელ ცალკე სახედ მივიჩნიოთ შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვლების (ხილვადი, ლატენტური და სხვ.) დათვალიერებაც?

ზემოთაღნიშნულ კლასიფიკაციასთან შედარებით დათვალიერების სახეების უფრო დახვეწილი ჩამოთვლა მოგვცა პ. ი. ტარასოვ-როდინოვმა თავის შრომაში „წინასწარი გამოძიება“, რომელშიც დათვალიერება დაყო შემდეგ სახეებად:

- 1) შემთხვევის ადგილის დათვალიერება;
- 2) გვამის დათვალიერება, რაც დაკავშირებული არ იყო

მკვლელობის, თვითმკვლელობის ან უბედური შემთხვევის ადგილის დათვალიერებასთან;

3) კვალებისა და ლაქების დათვალიერება, რაც ასევე ცალკეულ შემთხვევაში დაკავშირებული არ იყო შემთხვევის ადგილის დათვალიერებასთან;

4) ნივთიერდამამტკიცებელი საბუთების დათვალიერება;

5) დოკუმენტების დათვალიერება.

დათვალიერების სახეების კლასიფიკაციის შესახებ მცირეოდენ სხვა მოსაზრებას გამოთქვამდა პროფ. მ. ს. სტროგოვიჩი თავის ფუნდამენტალურ ნაშრომში „საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის კურსი“. მისი აზრით, დათვალიერების სახეები: დანაშაულის ადგილის დათვალიერება, ამოღებისა და ჩხრეკის დროს ჩამორთმეული საგნების - ნივთიერდამამტკიცებელი საბუთების დათვალიერება; გვამის დათვალიერება. დათვალიერების ცალკე სახედ მიიჩნევა აგრეთვე საგამოძიებო ექსპერიმენტს. მისი აზრით შემოწმებაც დათვალიერების ნაირსახეობაა.

ავტორის ასეთი მოსაზრება არასწორი იყო. იგი ასევე არასწორად აიგივებდა ერთიმეორესთან შემთხვევის ადგილისა და დანაშაულის ჩადენის ადგილის დათვალიერების ცნებას.

პროფესორ მ. სტროგოვიჩის მსგავს არასწორ შეხედულებას იზიარებდა და ანვითარებდა ზოგიერთი ავტორი. კერძოდ, გ. მინკოვსკის, ი. მ. კუბიცკის, ა. ი. ვინბერგის, ს. პ. მიტრიჩევის, ნ. ვ. ტერზიევის, რ. ხ. ბელკინის, ვ. ი. სმისლოვისა და სხვათა აზრით შემოწმება არის დათვალიერების ნაირსახეობა, მისი განსაკუთრებული სახე. ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ 1968 წელს გამო-

ცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში გატარებული რ. ს. ბელკინის აზრი, რომლითაც შემოწმება საგამოძიებო დათვალიერების სახედაა მიჩნეული. მისი აზრით არსებობს საგამოძიებო დათვალიერების შემდეგი სახეები: შემთხვევის ადგილის დათვალიერება; შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი საგნების დათვალიერება; შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გვამის გარეგნული დათვალიერება; დოკუმენტების დათვალიერება; ცხოველების დათვალიერება; ისეთი შენობისა და ადგილმდებარეობის დათვალიერება, რომლებიც შემთხვევის ადგილს არ წარმოადგენენ; ადამიანის დათვალიერება ანუ შემოწმება.

ასევე ე. ცენტროვის აზრით, ცოცხალი პირების შემოწმება დათვალიერების სპეციფიკური სახეა. კერძოდ, 1999 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში იგი ანვითარებს აზრს, რომლითაც დათვალიერების სახეებად მიჩნეულია: შემთხვევის ადგილი; შენობა და ადგილმდებარეობის ის უბანი, რომელიც არ არის შემთხვევის ადგილი; დოკუმენტებისა და საგნების დათვალიერება; გვამის დათვალიერება; ცოცხალი პირების შემოწმება; ფოსტატელეგრაფის კორესპონდენციის დათვალიერება, აგრეთვე, ცხოველებისა და მათი გვამების დათვალიერება.¹

ადრინდელ პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში დათვალიერების სახეების კლასიფიკაციაზე ასეთი აზრთა სხვაობის და არასწორი მოსაზრების აღმოცენებას, გარკვეულად შეუწყო ხელი იმ გარემოებამ, რომ ადრე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებად გათვალისწინებულიც კი არ იყო დათვალიე-

რების ისეთი უმნიშვნელოვანესი სახე, როგორიცაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. ასევე სრულიად გაუმართლებელი იყო საპროცესო კანონმდებლობით საგამოძიებო ექსპერიმენტის დამოუკიდებელ პროცესუალურ მოქმედებად გაუთვალისწინებლობა. მით უმეტეს, რომ დათვალიერებასა და საგამოძიებო ექსპერიმენტს შორის არსებობს დიდი პრინციპული სხვაობა. კანონის ეს ხარვეზი გამოსწორებული იქნა 1958-1960 წლებში მიღებული სამართალწარმოების საფუძვლებისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსების მიღებით, რომლებშიც ორივე ეს მოქმედება გათვალისწინებული იქნა ცალკე დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებად. ამიტომ სრულიად გაუგებარია, რით ხელმძღვანელობენ ის ავტორები, რომლებიც ცდილობენ ხელოვნურად გაზარდონ ან შეამცირონ დათვალიერების სახეები და შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ნაირსახეობად კვლავ მიიჩნევენ საგამოძიებო ექსპერიმენტსა და შემოწმებას.

მართალია, საგამოძიებო ექსპერიმენტსა და შემოწმებას დათვალიერებასთან ზოგიერთი უმნიშვნელო რამ აქვს საერთო, მაგრამ, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, მათ შორის უფრო მეტი სხვაობაა, ვიდრე მსგავსება.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 333-ე მუხლით დათვალიერების დამოუკიდებელ სახეებად მიჩნეულია:

1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება;
2. გვამის დათვალიერება;
3. ადგილმდებარეობის დათვალიერება;
4. სადგომის დათვალიერება;

5. საგნების დათვალიერება;

დათვალიერების ამ სახეობათა გარდა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში მითითებულია აგრეთვე საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილებისა და სხვა ობიექტების შესახებ, რაც, ცხადია, იმაზე მეტყველებს, რომ დათვალიერების ობიექტთა წრე, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შეიძლება გაფართოვდეს.

2. გვამის, საგნების, სადგომის, ადგილმდებარეობის, დოკუმენტებისა და საფოსტო-სატელეფონო გზავნილების დათვალიერების ზოგადი წესი

დათვალიერების ზემოაღნიშნული სახეებიდან ზოგიერთი მათგანის ჩატარების წესი სისხლის სამართლის კოდექსის ცალკე მუხლებითააა რეგლამენტირებული. მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 335-ე მუხლით დათვალიერების ცალკე სახედაა გათვალისწინებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რომლის შესახებაც ჩვენ დაწვრილებით ქვემოთ შევჩერდებით.

სსსკ 336-ე მუხლით დადგენილია გვამის დათვალიერების ზოგადი პროცესუალური წესი. ამ სახის დათვალიერებას აწარმოებს მომკვლევ პირი, გამომძიებელი ან პროკურორი დამსწრე პირებისა და ექსპერტის ან ექიმის მონაწილეობით. საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება მოწვეულ იქნას სხვა სპეციალისტიც. ამასთან, აუცილებელია, რომ ჩატარდეს გვამის დაქტილოსკოპირება. კანონით რეგლამენტირებულია ისიც, რომ ამოუცნობი გვამის დამარხვა ან

კრემაცია პროკურორის ნებართვის გარეშე არ შეიძლება.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გვამის დათვალიერების დროს ყურადღება უნდა მიექცეს და დადგინდეს თუ სად, როდის, რა მდგომარეობაში, რა პოზაში და როგორი ჩაცმულობით იქნა აღმოჩენილი, როგორია გვამის მდგომარეობა მის ირგვლივ არსებულ საგნებთან მიმართებაში, როგორია ჰაერისა და უშუალოდ გვამის ტემპერატურა გვამის აღმოჩენისა და დათვალიერების დროს, რა დამახასიათებელი განსაკუთრებული ნიშნები აღინიშნება გვამის სხეულზე, რა მდგომარეობაში აქვს ტანსაცმელი (დასვრილი, დახეული, ღილებმოგლეჯილი, ქალისათვის ქვედა საცვლების მდგომარეობა და სხვა), რა სახის ჩაქცევები ან ჭრილობები აღინიშნება სხეულზე, გვამის ირგვლივ ან ტანსაცმელზე არის თუ არა სისხლის გუბე ან სისხლის ლაქები და სხვა.

შემთხვევის ადგილის ოთხი სახით (საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური) ფოტოგადაღების გარდა აუცილებლად უნდა მოხდეს გვამის ჯვარედინი ფოტოგადაღება ოთხივე მხრიდან კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპეციალური ფოტოგადაღებების ხერხებითა და საშუალებებით. აგრეთვე მისი საამოსაცნობო ფოტოგადაღება, თუკი მისი ვინაობა მნახველთა მიერ ამოცნობილი და დადგენილი ვერ იქნა. ასეთ დროს საჭიროა მისი დაქტილოსკოპირება და სხვა.

გვამის დათვალიერების დროს რეკომენდირებულია დაწვრილებით აღწერილი იქნას გვამის ჩაცმულობა და მასთან არსებული ძვირფასი ნივთები: ოქროს საათი, ბეჭედი, საყურეები, ოქროს ან სხვა სახის მძივები შესაბამისი რეკვიზიტებით და სხვა. ტანსაცმლის ფერი და ფასონი, ტანსაცმლის ჯიბეები და მისი მდგომარეობა, ჯიბეებში აღმოჩენილი

საგნები, გვამს თან ახლავს თუ არა ხელჩანთა, დადებით შემთხვევაში როგორია მისი ფორმა და რა და რა საგნებია მასში მოთავსებული და სხვა. ზუსტი შესაბამისობით უნდა მოხდეს მისთვის დამახასიათებელი ბიოლოგიური (თმისა და კანის ფერი, სხეულზე არსებული ხალი, თვალების ფერი, სისხლნაქლეულები, სისხლის ლაქებისა და სპერმის ნიშნების არსებობა და სხვა) და ანატომიური (გვამის მოცულება, მისი სიგრძე, ასაკი, სქესი, კუჭი, თითების შეერთება და სხვა) ნიშნები. აგრეთვე სხეულის რა ადგილზე აქვს სვირინგები. სვირინგების სახით ხომ არაა მის ანკეტურ ნიშნებზე მიმანიშნებელი რაიმე მონაცემები და სხვა.

იმ შემთხვევაში, როცა გვამი ჩამოკიდებულია მარყუქით და გარეგნულად ემსგავსება თვითმკვლელობას ჩამოხრჩობით, ასეთ დროს გვამის დათვალიერებისას პირველ რიგში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს გვამის ჩამოკიდების პოზას, რა მანძილია მისი ფეხების ტერფის ნაწილიდან იატაკამდე და თოკის კვანძამდე და მის თავისუფალ ნაწილამდე. აგრეთვე რა მანძილითაა დაცილებული მისი ქვედა კიდურები მისსავე დასაყრდენი საგნიდან, შეეძლო თუ არა თავისი ფეხის თითებით შეხებოდა ამ საგანს, ან მუხლებში მოღუნულ მდგომარეობაში ხომ არ ეყრდნობოდა დასაყრდენ (სკამს, მაგიდას ან სხვა) საგანს და სხვა.

ასევე დეტალურად უნდა მოხდეს გვამის ადგილმდებარეობისა და მისი დამახასიათებელი ნიშნების აღწერა ექსპერტის შედეგად ამოღებული გვამის ამოცნობისა და დათვალიერების დროს.

სსსკ-ის 337-ე მუხლით დადგენილია ადგილმდებარეობისა და შენობის დათვალიერების წესი, რომლის თანა-

ხმად საცხოვრებელ, სამსახურებრივ სადგომში ან დახურულ ტერიტორიაზე დათვალიერების ჩატარების აუცილებლობის შემთხვევაში მომკვლევ, გამომძიებელი ან პროკურორი მიმართავს მოსამართლეს, რომელიც შესაბამისი საფუძვლის არსებობისას გასცემს სასამართლო ბრძანებას დათვალიერების ჩასატარებლად. მიღებული ბრძანება უნდა გაეცნოს და ხელმოწერით იქნას დადასტურებული იმ პირის მიერ, რომლის ბინაშიც ტარდება დათვალიერება მისი მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ, ან შესაბამისი საწარმოს ან დაწესებულების წარმომადგენელს.

გადაუღებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, როცა ამ მოქმედების დაუყოვნებლივ ჩატარებას შეიძლება მოჰყვეს ნივთმტკიცებულებათა განადგურება, დამალვა ან გაფუჭება, გამონაკლისის სახით დასაშვებადაა მიჩნეული ბინაში ან სამსახურებრივ სადგომში, მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, დათვალიერების ჩატარება მოსამართლის ბრძანების გარეშე, როგორც აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე, ისე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილებით. მაგრამ ამის შესახებ მოსამართლეს უნდა ეცნობოს 24 საათის განმავლობაში და გადაეცეს სისხლის სამართლის საქმის ის მასალები, რომლებითაც დასაბუთებულია ამ საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების აუცილებლობა. თავისმხრივ მოსამართლე ვალდებულია ამ მასალების მიღებიდან არაუგვიანეს 24 საათისა, პროკურორის მონაწილეობით შეამოწმოს სასამართლო გადაწყვეტილების გარეშე ჩატარებული ამ საგამომძიებო მოქმედების კანონიერება და სსსკ 290-ე მუხლის თანახმად გამოიტანოს ერთ-ერთი შემდეგი სახის დადგენილება:

1) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობის შესახებ;

2) ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების უკანონოდ ცნობის, ამ მოქმედებით მიღებული მონაცემების მტკიცებულებად დაუშვებლობის და აღძრული სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ.

შენობის ან ბინის დათვალიერების დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს და დეტალურად მოხდეს აღწერა იმისა, თუ სად მდებარეობს ეს შენობა, როგორია მასში ოთახების განლაგება, ავეჯისა და საგნების მდგომარეობა, რა სახის კვლები შეიმჩნევა და სხვა. დათვალიერების დროს ყოველი კონკრეტული სიტუაციისა და გარემოების გათვალისწინებით უნდა იქნას გამოყენებული იქ არსებული ნეგატიური და იდენტიური კვლების ფიქსაციისათვის საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და სხვ.

სსსკ 337-ე მეთხე პუნქტით დადგენილია ისიც, რომ „საწარმოში, დაწესებულებასა და ორგანიზაციაში დათვალიერების ჩასატარებლად სავალდებულოა აღმინისტრაციის წარმომადგენლის, ჯარის ნაწილში, შტაბსა და სამხედრო დაწესებულებაში – სარდლობის წარმომადგენლის, ხოლო მაღაზიაში, ბაზარსა და საწყობში – მესაკუთრის, მეიჯარის ან მატერიალურად პასუხისმგებელი პირის დასწრება“.

საქართველოს სსსკ 338-ე მუხლით ასევე ცალკე დამოუკიდებელი სახის დათვალიერებადაა აღიარებული საგნისა და დოკუმენტის დათვალიერება. კერძოდ, ამ მუხლის თანახმად, მომკვლევ, გამომძიებელი ან პროკურორი ათვალიერებს საგანს ან დოკუმენტს მისი აღმოჩენის ადგილას. ხოლო თუ დასათვალიერებლად ხანგრძლივი

დრო ან დამატებითი ტექნიკური საშუალებაა საჭირო, ასეთ შემთხვევაში დათვალიერება შეიძლება გაგრძელდეს გამოძიების ჩატარების ადგილას. ამასთან, აუცილებელია იმ საგნისა და დოკუმენტის დათვალიერება, რომელიც თანამდებობის პირმა ან მოქალაქემ (მხარემ) წარუდგინა დათვალიერების ჩამტარებელ პირს – მომკვლევს, გამომძიებელს ან პროკურორს. კანონით რეგლამენტირებულია ისიც, რომ ამგვარი დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს ტექნიკური საშუალებით, თუ ეს არ გამოიწვევს საგნის ან დოკუმენტის განადგურებას ან დაზიანებას.

დათვალიერების ცალკე, დამოუკიდებელ სახედაა მიჩნეული აგრეთვე საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილების დათვალიერება და ამოღება, რომელიც რეგლამენტირებულია საქართველოს სსსკ 330-ე მუხლით.

სსსკ-ის ზემოაღნიშნული მუხლის თანახმად მომკვლემა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა, რომელიც საფოსტო-სატელეგრაფო დაწესებულებაში ატარებს საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერებასა და ამოღებას, ამავე დაწესებულების მომსახურეთა რიცხვიდან დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად უნდა შეარჩიოს ორი ან მეტი პირი და სპეციალისტი, თუ ამ უკანასკნელს იგი საჭიროდ მიიჩნევს. მან მათი თანდასწრებით უნდა მოახდინოს დაყადაღებული საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერება და, თუ იგი დათვალიერების დროს აღმოაჩენს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ცნობას, დოკუმენტს ან რაიმე საგანს, მან უნდა ამოიღოს იგი ან გადაიღოს მისი ქსეროასლი. ხოლო თუ მასში ამის მსგავსი არაფერი იქნება აღმოჩენილი, მაშინ, მან უნდა მისცეს მითითება შესაბამის პირებს, რომ საფოსტო-სატელეგრა-

ფო გზავნილი გადასცენ ადრესატს ან შეაჩერონ მისი გადაცემა მოსამართლის ბრძანებაში ან სასამართლოს განჩინებაში (დადგენილებაში) მითითებული ვადით.

საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერების ან ამოღების შესახებ საჭიროა შედგენილი იქნას ოქმი, რომელშიც სრულყოფილად უნდა იქნას აღწერილი დათვალიერების ჩატარების მთლიანი პროცესი და ის, თუ რა სახის საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილი იქნა დათვალიერებული, რომელი მათგანი იქნა ამოღებული ან ქსეროქსზე (ან ფოტო) გადაღებული, რა იქნა დათვალიერების შედეგად გამოვლენილი და ამოღებული, რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები იქნა გამოყენებული და რა თანმიმდევრობით.

დათვალიერების მთელი ეს პროცესი დეტალურად უნდა იქნას აღწერილი ოქმში, რომელსაც ხელს აწერს ამ მოქმედების ჩამტარებელი პირი და მასში მონაწილე დამსწრე პირები და სპეციალისტები.

კანონით განსაზღვრულია ისიც, თუ რა უნდა მიეკუთვნოს საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილს და ასეთად მიჩნეულია: ყველა სახის წერილი, დეპეშა, რადიოგრამა, ბანდეროლი, ამანათი, საფოსტო კონტეინერი. აგრეთვე ტელექსით, ფაქსით ან კავშირგაბმულობის სხვა ტექნიკური საშუალებებით მიღებული შეტყობინება.

სსს კანონით რეგლამენტირებულია ისიც, თუ რა მიზნითა და რის საფუძველზე შეიძლება ჩატარდეს საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილზე ყადაღის დადება, მისი დათვალიერება და ამოღება. სსსკ 329-ე მუხლით ასეთად მიჩნეულია ისეთი აუცილებელი გარემოება, როგორიცაა საკმარისი საფუძვლის არსებობა იმ ვარაუდისათვის, რომ საფო-

სტო-სატელეგრაფო გზავნილი შეიცავს ცნობას ჩადენილი დანაშაულის, მიმალული ექვემდებარების ან ბრალდებულის ადგილსამყოფელის შესახებ, ან სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების მნიშვნელობის მქონე რაიმე დოკუმენტს ან საგანს.

ასეთ შემთხვევაში, მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა შუამდგომლობით უნდა მიმართოს მოსამართლეს დასათვალიერებელ საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილზე ყდალის დადების შესახებ, რის საფუძველზეც სამართლო წერილობითი - ბრძანებით ან განჩინებით ან დადგენილებით იძლევა ნებართვას მოცემული საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დაყადადების ან ამოღების შესახებ.

სასამართლოს განჩინებაში, ან დადგენილებაში, ან მოსამართლის ბრძანებაში მითითებული უნდა იყოს იმ პირის სახელი და გვარი, ვისაც ეგზავნება დასაყადადებელი საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილი, გამგზავნის სახელი და გვარი, აგრეთვე მისამართი, თუკი ასეთი ცნობილია სასამართლოსათვის. მასში აღწერილი და მითითებული უნდა იყოს თვით დაყადადებული საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის სახე, ყდალის დადების ვადა იმ საფოსტო-სატელეგრაფო დაწესებულების დასახელება, რომელსაც ევალება საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დაკავება. მასში მითითებული უნდა იყოს აგრეთვე იმაზე, თუ ვის - მომკვლევს, გამომძიებელს თუ პროკურორს მიეცა უფლება ამ საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერებისა და ამოღების შესახებ. მოსამართლის მიერ გაცემული ასეთი ნებართვა ამ მოქმედების ჩამტარებელმა პირმა უნდა წარუდგინოს შესაბამისი საფოსტო-სატელეგრაფო

დაწესებულების უფროსს. საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერებისა და ამოღების ჩატარების ოქმი, ზემოაღნიშნული რეკვიზიტებითა და ხელნაწერებით, დაყდაღებულ საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილთან ერთად დაუყოვნებლივ უნდა გადაიგზავნოს ამ მოქმედების ჩატარების ნებართვის გამცემ სასამართლოში.

საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილებზე დადებული ყადაღა უნდა გაუქმდეს სასამართლოს მიერ იმ მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის შუამდგომლობით, რომელმაც ჩაატარა მისი დათვალიერება. უკიდურეს შემთხვევაში, იგი აუცილებლად უნდა მოიხსნას იმ საქმის შეწყვეტის ან მასში განაჩენის გამოტანისთანავე, რომელთან დაკავშირებითაც იყო მასზე დადებული ყადაღა.

საყურადღებოა ისიც, რომ კანონი ადგენს საფოსტო-სატელეფონო გზავნილების უკანონო ან უსაფუძვლო დაყდაღებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების წესსაც. კერძოდ, სსსკ 332-ე მუხლის თანახმად პირს, რომელმაც შეიტყო მისთვის გამოგზავნილი საფოსტო-სატელეფონო გზავნილის დაყდაღების, დათვალიერებისა და ამოღების შესახებ, უფლება აქვს ამ მოქმედების უკანონობის ან უსაფუძვლობის გამო საჩივრით მიმართოს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების, ან თბილისისა და ქუთაისის საოლქო სასამართლოების საგამომძიებო კოლეგიებს, სადაც მის მიერ შეტანილ საჩივარს ერთპიროვნულად განიხილავს მოსამართლე მომჩივნის ან მისი წარმომადგენლის მონაწილეობით და თუ შეტანილი საჩივარი ცნობილი იქნება სამართლიანად, მაშინ ამ ქმედების ჩატარებაზე ბრძანების გამცემმა მოსაპართლემ მომჩივანს წერილობით უნდა მოუხადოს ბოდი-

ში. ამასთან, ასეთ შემთხვევაში მომჩივანს უფლება აქვს მოითხოვოს მისთვის მიყენებული მორალური ზიანის მატერიალური სახით ანაზღაურება. მას უფლება აქვს აგრეთვე მოითხოვოს ამ ქმედების ჩამტარებელი პირის დასჯა. საყურადღებოა ისიც, რომ თუ ეს მოქმედება მიჩნეული იქნება უკანონოდ, მაშინ დაჟდალების, დათვალიერებისა და ამოღების შედეგად მიღებული მასალა, დოკუმენტი ან საგანი არ შეიძლება გამოყენებული იქნას ბრალდებისა და გამამტყუნებელი განაჩენის დასასაბუთებლად.

რაც შეეხება შემოწმებას, იგი სრულიად დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებადაა აღიარებული საქართველოს სსსკ 350-ე მუხლით. ამიტომ იგი არ შეიძლება მივიჩნიოთ დათვალიერების ნაირსახეობად ან მის ერთ-ერთ სახედ. ამ გარემოებაზე მიუთითებს ისიც, რომ დათვალიერების ოქმი, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 339-ე მუხლის თანახმად, თითოეული ზემოთ აღნიშნული სახეობის შესაბამისი სახელწოდებით უნდა იქნეს შედგენილი ცალ-ცალკე. ამიტომ სრულიად უსაფუძვლოდ გვეჩვენება იმ ავტორების მოსაზრება, რომლებიც შემოწმებას მიიჩნევენ დათვალიერების ცალკეს დამოუკიდებელ სახედ. ამასთან დაკავშირებით მართებულადაა პარალელი გავლებული დათვალიერებასა და შემოწმებას შორის სსსკ 333-ე მუხლის მეორე პუნქტში, რომელშიც ნათქვამია: „ადამიანის სხეულის დათვალიერება ხდება შემოწმების ან ექსპერტიზის ჩატარებისას, ხოლო საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილისა – მისი დაჟდალებისა და ამოღების დროს“.

ამრიგად, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რეკომენდებულია შემდეგი სახის დათვალიერებათა ჩატარება: შემთხვევის ადგილის, ადგილმ-

დებარეობის, შენობის, გეამის, საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის, დოკუმენტისა და სხვა ობიექტის დათვალიერება. ამ უკანასკნელი სახის დათვალიერების საფუძველზე შეიძლება მოხდეს საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე ნებისმიერი საგნისა და ობიექტის დათვალიერება, რომლის დროსაც დაწვრილებით უნდა მოხდეს დოკუმენტზე არსებული რეკვიზიტებისა და მასზე არსებული სხვა მთელი რიგი დამახასიათებელი ნიშნების დეტალური აღწერა და მისი ფოტოგადაღება.

საქართველოს სსსკ 333-ე მუხლით დათვალიერების მიზნად მიიჩნეულია: დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენის, შემთხვევის ვითარებისა და სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოების გარკვევა. მაგრამ, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, დათვალიერების მიზანი მარტოოდენ ამით არ ამოიწურება.

დათვალიერების ზემოაღნიშნული სახეებიდან განვიხილავთ მხოლოდ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას, როგორც ერთ-ერთ რთულ, დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებას, მის მიზნებსა და ამოცანებს და მისი ჩატარების ტაქტიკას.

თავი II.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება, მოწმები და ამოცანები

1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების არსი და მნიშვნელობა

ზემოაღნიშნულ დათვალიერებათა სახეებიდან ერთ-ერთი მეტად მნიშვნელოვანი რთული საგამოძიებო მოქმედებაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რომლის სწორად, მაღალხარისხოვნად ჩატარებაზე ბევრადაა დამოკიდებული მომხდარი დანაშაულებრივი შემთხვევის ყოველმხრივი, სრული გამოკვლევა და საქმეზე ობიექტური ქვეყნარტების დადგენა. გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, მთელ რიგ სისხლის სამართლის საქმეებზე დანაშაულის გახსნის მთავარი ქვაკუთხედი. გაუხსნელი საქმეების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მათი 90% შემთხვევის ადგილის ზერელე დათვალიერების შედეგია. უფრო მეტიც, იგი შედეგია იმისა, რომ მასზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერება საერთოდ არ არის ჩატარებული მაშინ, როცა მისი ჩატარება აუცილებელი იყო.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ზოგიერთი სახის მძიმე დანაშაულთა საქმეებზე წარმოადგენს გადაუდებელ პირველდაწყებით საგამოძიებო მოქმედებას, რომლის დროსაც აღმოჩენილი მონაცემები მსუყუ ნიადაგს იძლევა საგამოძიებო ვერსიების აგებისა და წინასწარი გამოძიების მიმართულების სწორად განსაზღვრისათვის. ასე, მაგალი-

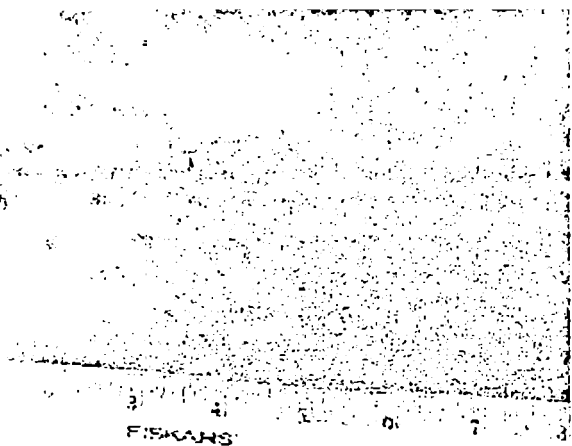
თად, კ.-ს მკვლელობის ფაქტზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარებისას სამზარეულოს მოპირკეთებულ კედელზე, სათანადო დამუშავების შემდეგ, აღმოჩენილი იქნა თითის ანაბეჭდი, რომელიც, როგორც შემდეგ დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზით დადგინდა, დატოვებული იყო ექვმიტანილ ტ.-ს მიერ. ამ გარემოებამ დიდად შეუწყო ხელი მოცემული რთული მკვლელობის საქმის გახსნას.

დანაშაულთა გახსნის საქმეში შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ესოდენ დიდი მნიშვნელობით იყო გამოწვეული საქართველოს გენერალური პროკურორის სპეციალური ბრძანება შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში პროკურორის აუცილებელი მონაწილეობის შესახებ. მაგრამ, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, იგი ჭერჯერობით ყოველთვის არ სრულდება, მაგალითად, 2000 წლის აპრილის თვეში შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი იქნა მოქალაქე მ.-ეს გვამი, რომელსაც სხეულზე მიყენებული ჰქონდა მრავალი ჭრილობა. დათვალიერება ჩაატარა გამომძიებელმა გ.-ემ სპეციალისტის, პროკურორისა და დამსწრე პირების მონაწილეობის გარეშე. დათვალიერების ოქმზე კი სპეციალისტისა და დამსწრე პირების მაგივრად თვითონ მოაწერა ხელი. საქმე უმოძრაოდ იდო და იგი გაიხსნა დამნაშავის ბრალის აღიარებით გამოცხადების გამო.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება პირველდაწყებით საგამომძიებო მოქმედებად გვევლინება განსაკუთრებით ისეთ საქმეებზე, როგორიცაა: მკვლელობის, ძარცვის, გაუპატიურების, ყაჩაღური თავდასხმის, სატრანსპორტო შემთხვევების, ხანძრის, ქურდობისა და სხვა მსგავსი დანაშაულებები. ამ კატეგორიის საქმეების გამომძიებისას

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სწორად და მაღალ-
ხარისხოვნად ჩატარებით შეიძლება აღმოჩენილ იქნას და-
მნაშავის (ან თვით დაზარალებულის) მოქმედების შედეგად
შემთხვევის ადგილზე დატოვებული სხვადასხვა სახის კვალი.
კერძოდ, ადამიანის ხელის თითებისა და ფეხის კვალი, ხელის
თითების ფრჩხილებისა და კბილების კვალი, გატეხვის იარა-
ღებისა და ინსტრუმენტების კვალი, ცივი და ცეცხლსას-
როლი იარაღებით დატოვებული კვალი, სატრანსპორტო
საშუალებათა კვალი, ცხოველების ფეხის კვალი, სისხლის
კვალი და სხვა მიკრონაწილაკებისა და ლატენტური სახის
კვლები.

ასე, მაგალითად, 1998 წლის 4 აგვისტოს, დაახლოებით
23 საათზე მ.-ს აცნობეს, რომ აჭარის არასაუწყებო დაცვის
პოლიციის სამმართველოს თანამშრომლებმა სცემეს მისი
მამიდაშვილს მ.-ს, არ გაერკვია რა ამ ინფორმაციის სის-
წორეში, განაწყნებული და გაგულისებული მივიდა ქ.
ბათუმში, გუდიაშვილის ქ. №4-ში არსებული აჭარის
არასაუწყებო დაცვის პოლიციის სამმართველოს შენობა-
ში, დაემუქრა იქ მყოფ პოლიციის თანამშრომლებს, რომ
მოკლავდა მათ, თუ არ გამოუყვანდნენ იმათ, ვინც სცემა მ,
რა დროსაც განსაკუთრებული თავხედობით, მასზე განპი-
როვნებული ცეცხლსასროლი იარაღიდან ორჯერ გაისრო-
ლა ჰერის მიმართულებით, რითაც უხეშად დაარღვია
საზოგადოებრივი წესრიგი და გამოხატა აშკარა უპატივცე-
მლობა საზოგადოებისადმი. არ ერწმუნა აღნიშნული
სამმართველოს უფროსის ც.-ს განმარტებას, რომ მისი
მამიდაშვილი სამმართველოში არავის უცემია, არ
დაემორჩილა მის მოთხოვნას, შეეწყვიტა ხულიგნობა და
სროლა. მან არათუ შეწყვიტა წინააღმდეგობა და ხულ-

იგნური მოქმედება, არამედ წინასწარი განზრახვით, მოკვლის მიზნით ესროლა ც-ს რის შემდეგ შემთხვევის ადგილიდან მიიძალა. ც., მიღებული დაზიანების შედეგად საავადმყოფოში მიყვანის შემდეგ გარდაიცვალა.

სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნით ჩანდა, ც, სიკვდილის მიზეზი იყო ცეცხლსასროლი იარაღიდან გასროლილი ტყვიით, მუცლის ღრუში შემავალი შინაგანი ორგანოებისა და სისხლძარღვების დაზიანება.

მ.-მ წარდგენილ ბრალდებაში თავი არ სცნო დამნაშავედ და განმარტა, რომ მან მათ შესაშინებლად, მართალია, ამოიღო ცეცხლსასროლი იარაღი, მაგრამ არ გაუსვრია და არც არავისათვის უსვრია.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ამოღებული იქნა სამი გაცლილი მასრა და სასამართლო-სამედიცინო გამოკვლევის დროს - ც-ს მუცლის არედან ერთი ტყვიის გულა. ბალისტიკური ექსპერტიზით დადგი-

ნდა, რომ შემთხვევის ადგილიდან ამოღებული სამი გაცლილი მასრა ამოგდებული იყო მ-ს კუთვნილი პისტოლეტიდან.

ექსპერტიზის ამ დასკვნით იგი საბოლოოდ იქნა მხილებული ჩადენილ დანაშაულში და სამართლიანადაც დაისაჯა.¹

შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩნდეს აგრეთვე დამნაშავეთა მიერ უნებლიედ დატოვებული სხვადასხვა სახის ისეთი საგნები, როგორიცაა: დანაშაულის ჩადენის იარაღი, პირადობის მოწმობა ან პიროვნების დამადასტურებელი სხვა რაიმე საბუთი, ბლოკნოტი გამომძიებისათვის საჭირო რაიმე ჩანაწერებით, გაზეთის ან ქალაქების ნახევი, მასზე რაიმე სახის ჩანაწერებით, პაპიროსის ნამწვი, ტანსაცმლის ნახევები, მოგლეჯილი თმის ღეროები, ნაქლიბი და სხვა.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილმა ასეთმა კვლებმა და საგნებმა, სწორი მიზნობრივი გამოყენების შემთხვევაში, შეიძლება უაღრესად დიდი დახმარება გაგვიწიოს დამნაშავეთა დადგენისა და დაქვების საქმეში გამოსაძიებელი შემთხვევის სწრაფ, სრულ გახსნაში.

მაგალითად, მოსკოვის ერთ-ერთ გარეუბანში ნაძვებს შორის აღმოჩენილი იქნა ახალგაზრდა გოგონას გვამი, რომლის პოზა (ქვედა საცვლის არ არსებობა, შემოხეული ტანსაცმლისა და ფეხების მდგომარეობა და სხვა ძალადობის ნიშნები) მიუთითებდა იმაზე, რომ მის მიმართ ადგილი ჰქონდა გაუპატიურებას. გვამიდან ცოტა მოშორებით აღმოჩენილი იქნა მოწითალო და მომწვანო ფერის რაღაც სითხით დასვრილი, დაჭმუჭვნილი ქალაქი, რომელზეც ქართული ხელნაწერით დაწერილი იყო ლექსი „სიმღერა დე-

¹ აქარის უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკიდან

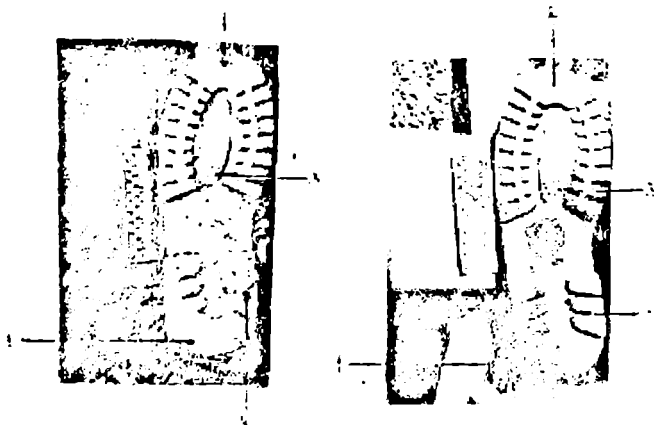
დაზე“. დოკუმენტზე არსებული ლაქების გამოკვლევით დადგინდა, რომ იგი დასვრილი იყო სპერმითა და ადამიანის მესამე ჯგუფის სისხლით. სხვა ვერსიებთან ერთად წამოყენებული იქნა ვერსია, რომ ამ დანაშაულის ჩამდენი ან მასში მონაწილე, ან მასთან რაიმე კავშირში უნდა ყოფილიყო ქართველი ეროვნების პირი. დადგენილ იქნა, რომ იქვე, შემთხვევის ადგილიდან ჩამდენიმე კილომეტრის დაშორებით, სამხედრო ჯარის ნაწილებში მსახურობდა სამი ქართველი, რომელთაგან ორი შვებულებით იმყოფებოდა თავის მშობლებთან. მესამე კი ნაწილში იყო დარჩენილი და მას სახესა და ყელის მიდამოში ემჩნეოდა განაკაწრები. გრაფიკული ექსპერტიზით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ქალაღზე დაწერილი ლექსი შესრულებული იყო იმ პირის მიერ. ამ გარემოებამ უაღრესად შეუწყო ხელი დანაშაულის სწრაფ გახსნასა და საქმეზე ქეშმარიტების დადგენას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, უპირველეს ყოვლისა, საშუალებას გვაძლევს გამოვიკვლიოთ და ვიმსჯელოთ, ჯერ ერთი, დანაშაულის ობიექტისა და დანაშაულის საგნის განმსაზღვრელ გარემოებაზე. ე. ი. იმაზე, რაზედაც მიმართული იყო დანაშაულებრივი ხელყოფა და უშუალოდ რით იქნა მიყენებული ზიანი. ამაზე შეიძლება ვიმსჯელოთ გვამის არსებობისა და მისი პოზის მიხედვით, გატეხილი საცავით, ხანძრის გაჩენის წყაროსა და დამწვარი შენობით, მატერიალურ ფასეულობათა არ არსებობით და სხვ.

მაგალითად, ერთ-ერთი სოფლის გზაზე აღმოჩენილი იქნა იმავე სოფელში მცხოვრები ტ.-ეს გვამი, რომელსაც მკერდის არეში მიყენებული ჰქონდა წვრილი, მრგვალი ფორმის სხეულზე მოფანტული ჭრილობები, რომელთა სიმ-

რავლე და ურთიერთგანლაგება მიუთითებდა იმაზე, რომ მკვლელობა ჩადენილი იყო სანადირო თოფით. შემთხვევის ადგილიდან გვამამდე 7-8 მეტრის მოშორებით აღმოჩენილი იქნა შეტრუსული დაჭმუჭვნილი სახის ქალაქის საბრძოლო მასრის საცობი, რომელიც დამზადებული იყო გაზეთ „კომუნისტის“ ნახევისაგან, რომელზეც ფანქრით გაკეთებული იყო წარწერა 17/21 და ჩაღაც გაურკვეველი სიტყვა. საფოსტო განყოფილების და ფოსტალიონის დადგენის შემდეგ გაირკვა, რომ გაზეთზე გაკეთებული ეს წარწერა იყო გაზეთის მიმღები პირის საცხოვრებელი ბინის მისამართი და გვარი. ამ და სხვა მტკიცებულებათა საფუძველზე წამოყენებული იქნა ვერსია: მკვლელობა ჩადენილი ხომ არ იყო გაზეთის მფლობელი პირის სანადირო თოფით და მის მიერ ხომ არ იყო დამზადებული გაცლილი საბრძოლო მასრა, რომლის საცობადაც გამოყენებული იყო გაზეთის ნახევი და მკვლელობა ხომ არ იყო საცობად გამოყენებული გაზეთის ნახევზე მითითებული პირის მიერ. გამოძიებით მართლაც დადგენილ იქნა, რომ მკვლელობა ჩადენილი იყო ამ პირის მიერ.

მეორეც, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს აღმოჩენილი მტკიცებულებებით შეიძლება ავხსნათ და გამოვარკვიოთ თუ სად, როდის, რა გარემოებაში და რა საშუალებით იქნა ჩადენილი დანაშაული, რამ შეუწყო ხელი მის ჩადენას. მაგალითად, მრავალრიცხოვანი ჭრილობების მქონე გვამის აღმოჩენა და მის გარშემო სისხლის კვალების არარსებობა საშუალებას გვაძლევს გავაკეთოთ დასკვნა, რომ დანაშაული ჩადენილია სხვა ადგილას, და პირიქით, გვამის გარშემო სისხლის გუბის არსებობა მეტყველებს იმაზე, რომ მკვლელობა სწორედ აქ, ამ ადგილას იქნა ჩადენი-

სურ.3

ა) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი მარჯვენა ფეხის ფეხსაცმლით დატოვებული მოცულობითი კვალიდან ამოღებული ტვიფარი; ბ) ექვმიტანილ დ.-ს ბინიდან ამოღებული მარჯვენა ფეხსაცმლის ძირის ფოტო-ილუსტრაცია (ორივე მათგანი გადაღებულია მასშტაბური წესით და იქვე ისრებით ნაჩვენებია ორივე ფოტოსურათზე აღბეჭდილი ფეხსაცმლის ძირზე არსებული კერძო საინდენფიკაციო ნიშნები).

ლი, ე. ი. იგი მიუთითებს მკვლელობის ჩადენის ადგილზეც. ამავე დროს მთელი რიგი ისეთი გარემოებანი, როგორიცაა: გვამის პოზა, მისი აღმოჩენის ადგილი, მასზე აგებული გვამური ლაქები, ავტომანქანის შეჯახებისას მანქანის ძრავის ტემპერატურა ან დარტყმის შედეგად გაჩერებული საათი და სხვ., საშუალებას გვაძლევს აეხსნათ გამოძიებისათვის ისეთი მნიშვნელოვანი გარემოება, როგორიცაა ის, თუ როდის იქნა ჩადენილი დანაშაული და სხვა.

შემთხვევის ადგილის დეტალური დათვალიერება, გარემომცველი გარემოების გამოკვლევა, გვამის ადგილმდებარეობა და პოზა, მასზე არსებული ჭრილობების ხასიათი, დანაშაულის ჩადენის იარაღი და მასზე აღმოჩენილი ლატენტური კვალები და სხვა ნივთიერი მტკიცებულება საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ და აეხსნათ დანაშაულის ჩადენის მთლიანი მექანიზმიც.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს მიღებული მონაცემებით შეიძლება ვიმსჯელოთ თვით დანაშაულის ჩამდენი პირის მონაცემებზეც. მაგალითად, ფეხსაცმლის კვალის, ნაბიჯის სიგრძისა და ნაბიჯის კუთხის მიხედვით შეიძლება განესაზღვროთ დამნაშავის სქესი, შიშველი ფეხის კვალის ან ფეხსაცმლის სავარაუდო ნომრის მიხედვით შეიძლება დადგინდეს კვალის წარმომქმნელი პირის სავარაუდო სიმაღლე; კვალის ბილიკის მიხედვით – მისი ფიზიკური აგებულება და ფორმა, მისი ფიზიკური ნაკლი (სიკოჭლე, ფეხის თრევა, პროტეზი და სხვა). ამასთან ფეხის კვალისა და სხვადასხვა მარკის პაპიროსის ნამწვავების მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ დამნაშავეთა რაოდენობასა და მათ ჩვევებზე. ზოგჯერ დანაშაულის ადგილზე დამნაშავის მიერ ჩადენილი მოქმედება, მაგალითად, ცეცხლგამძლე კარადის გახსნა ან ღიდი სიმძიმის საგნის ერთი ადგილიდან მეორეზე გადატანა შეიძლება მიუთითებდეს დამნაშავის პროფესიაზე და მის ფიზიკურ ძალაზე. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ხელის თითების და შიშველი ფეხის კვალის მიხედვით შეიძლება დავადგინოთ მისი დამტოვებელი პირი და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით მიღებული მონაცემები ზოგჯერ შეიძლება დაგვეხმაროს ისეთი გარემოების ახსნა-დადგენაშიც, როგორიცაა: დანაშაულის ჩადე-

ნის მოტივი და მიზანი, ბრალის სახეობა და სხვ. მაგალითად, ქალის გვამის აღმოჩენა გაუპატიურებისათვის დამახასიათებელ პოზაში, მასზე არსებული ტანისამოსის უწყესრიგო მდგომარეობით (ქვედა საცვლის არ არსებობა, სასქესო ორგანოების ირგვლივ სისხლნაჟღენთების არსებობა და სხვ.) შეიძლება მიუთითებდეს იმაზე, რომ მოცემულ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა მკვლელობას გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით და სხვ.

მაგალითად, ერთ-ერთი სოფლის მეურნეობის ვენახში აღმოჩენილი იქნა უცნობი ქალის გვამი, რომლის პოზა (ფეხების გაშლილი მდგომარეობა, ქვედა საცვლის ტანზე არ არსებობა, თავისივე კაბის ზედა ტანზე გადაფარება, ტრუსის პირში ჩაჩრილობა და საქალწულე აპკის დარღვევა) იმაზე მიუთითებდა, რომ მკვლელობა ჩადენილი იყო გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით. და, ეს ვერსია საქმის შემდგომი გამოძიებით დადასტურებული იქნა.

ყოველივე ზემოთ ნათქვამი აშკარად მეტყველებს იმაზე, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მაღალხარისხოვნად ჩატარებას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის გახსნის საქმეში.

2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიზნები და ამოცანები

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების უმთავრეს მიზნად მიჩნეულია:

1) დანაშაულის კვალის და მტკიცებულების (ხელის თითებისა და ფეხის კვალის, გატეხვის იარაღების კვალის, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალის, სისხლის კვალის და

სხვ.) და სხვა მტკიცებულების აღმოჩენა.

2) შემთხვევის საერთო გარემოების ახსნა;

3) საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების გამორკვევა;

4) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კვალის (ხელის თითებისა და ფეხის კვალის, გატეხვის იარაღების კვალის, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალის, სისხლის კვალის, სუნის კვალის და სხვ.) და სხვა მტკიცებულების აღმოჩენა და ფიქსაცია დათვალიერების ოქმში იმავე სახითა და თანმიმდევრობით, რა სახითა და თანმიმდევრობითაც მოხდა მათი აღმოჩენა-გამოვლინება და დათვალიერება;

5) დათვალიერების დროს აღმოჩენილი და ამოღებული ყველა ნივთმტკიცების ფიქსაცია კრიმინალისტიკაში შემუშავებული ხერხებითა და საშუალებებით;

6) დათვალიერების პროცესში აღმოჩენილი და ამოღებული საგნებისა და დოკუმენტების დაცვა და შენახვა მტკიცებულებათა სახით;

7) დათვალიერების პროცესში მოპოვებული მონაცემების საფუძველზე საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა და სხვა.

ზემოაღნიშნულის გარდა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით მოპოვებული მონაცემებით შეიძლება ვიმსჯელოთ აგრეთვე გამოსაძიებელი შემთხვევის შემსწრე პირებზე, კერძოდ, იმაზე, თუ ვის შეეძლო დაენახა ან გაეგონა მომხდარი შემთხვევის შესახებ, რა სახის კვალი შეიძლება დარჩენილიყო ექვმიტანილზე ან დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე სხვა პირებზე, მათ ტანსაცმელზე, სხეულზე ან მათ მიერ დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად გამოყენებული დანაშაულის ჩადენის იარაღებზე, სატ-

რანსპორტო საშუალებებზე და სხვა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნებაში იგულისხმება ის ადგილი და მდებარეობა, სადაც აღმოჩენილი იქნა დანაშაულის (მკვლელობის, გაუპატიურების, ყაჩაღური თავდასხმის, გაძარცვის, ქურდობის და სხვ.) ნიშნები ან დანაშაულის ხელყოფის საგნები და ობიექტები (ადამიანის გვამი, დატაცებული ქონება, დანაშაულის ჩადენის იარაღები და სხვ.), მაგრამ ამგვარი დამახასიათებელი ნიშნები ყოველთვის როდი მიუთითებს იმაზე, რომ სწორედ აქ და არა სხვაგან იქნა ჩადენილი დანაშაული. ეს საკითხი დადგინდება შემთხვევის ადგილზე არსებული ნეგატიური კვლებისა და სხვა მტკიცებულებათა საფუძველზე, რადგან შემთხვევის ადგილზე დანაშაულზე მიმთითებელი ნიშნები ყოველთვის უტყუარად როდი მეტყველებენ დანაშაულის ჩადენის ადგილზე. ეს განსაკუთრებით თავს იჩენს მკვლელობის საქმეებზე გვამის აღმოჩენის დროს და სხვ.

ადგილმდებარეობისა და შენობის დათვალიერება რეკომენდირებულია ვაწარმოოთ იმ შემთხვევაში, როცა აუცილებელია ამ ობიექტების გამოკვლევა საქმეზე მნიშვნელობის მქონე მონაცემების აღმოჩენისა და დადგენისათვის. მაგალითად, ადგილმდებარეობა (ტყის, მინდვრის, მდინარის ან ზღვის ნაწილი) შეიძლება დათვალიერებული იქნას ბრალდებულის მიერ იქ გადაგდებული ან დამალული დანაშაულის ჩადენის იარაღის, დაზარალებულის გვამის ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნებისა და ობიექტების აღმოჩენის მიზნით. ასევე შენობის დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს ბრალდებულის მიერ იქ დატოვებული კვლებისა და სხვა მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ამოღებისა და გამოკვლევის მიზნით.

საგნებისა და დოკუმენტების დათვალიერება შეიძლება ვაწარმოოთ მათთვის დამახასიათებელი ზოგადი და ინდივიდუალური ნიშნების აღმოჩენისა და გამოკვლევის მიზნით. მაგალითად, დოკუმენტების დათვალიერების მიზანია მათი რეალობის ან მათში არსებული გაყალბების ნიშნების აღმოჩენა, ან საქმეზე მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტების აღმოჩენა და ამოღება.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 336-ე მუხლის საფუძველზე, გვამის დათვალიერება, როცა იგი წარმოებს უშუალოდ აღმოჩენის ადგილზე, თვით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ნაწილს შეადგენს და მასზე გავრცელებული უნდა იქნეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკური წესი. ამასთან, გვამის დათვალიერების დროს, ყველა შემთხვევაში, აუცილებელია სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტის მონაწილეობა.

რაც შეეხება საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის დათვალიერებას, მართალია იგი არსებითად არ განსხვავდება დოკუმენტების დათვალიერებისაგან, მაგრამ, როგორც აღვნიშნეთ, მისი ჩატარება უნდა მოხდეს შენობაში - საფოსტო-სატელეგრაფო დაწესებულებაში საქართველოს სსსკ 333-ე მუხლით გათვალისწინებული წესების დაცვით.

საქართველოს სსსკ 333-ე მუხლის თანახმად, დათვალიერების მიზანია დანაშაულის კვალის და სხვა ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენა, მისი გამოვლინება შემთხვევის ვითარებისა და საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებათა გამორკვევა.

3. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სუბიექტები

დათვალიერების ჩატარების მთავარი სუბიექტი, მისი ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელი არის გამომძიებელი. ამიტომ უშუალოდ გამომძიებელმა უნდა აწარმოოს დასათვალიერებელი საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება-გამოკვლევა. უშუალოდ მან უნდა აწარმოოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებათა მოძებნა, მათი ამოღება და ფიქსაცია. ამიტომ მან დათვალიერების პროცესში უნდა გამოიყენოს სათანადო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები, აწარმოოს სათანადო გაზომვები, დაკვირვება, გამოთვლა, დასათვალიერებელი საგნებისა და ობიექტების ურთიერთშედარება ან მათი შედარება სხვა საგნებთან და ობიექტებთან. ამასთან მან უნდა გამოიყენოს აზროვნების ლოგიკური კანონები, იაზროვნოს საღად და სწორად, შეაფასოს დათვალიერებით აღმოჩენილი მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საგნების, ობიექტებისა და მოვლენების მნიშვნელობა გამოსაძიებელ საქმეზე ქეშმარიტების დადგენისათვის. მიღებული მონაცემების საფუძველზე ააგოს საგამომძიებო ვერსიები და სწორად წარმართოს საქმის გამოძიება.

გამომძიებლის გარდა დათვალიერების სუბიექტი შეიძლება იყოს აგრეთვე მომკვლევე პირი და პროკურორი. დათვალიერების შესაბამის სუბიექტად სასამართლოს (მოსამართლის) შესახებ სსსკ-ის ზემოაღნიშნულ მუხლებში მართალია არაფერია ნათქვამი, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოს უფლება არ ჰქონდეს აწარმოოს

დათვალიერება სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმის განხილვის დროს, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლოს შეუძლია ჩაატაროს ყველა სახის დათვალიერება, მაგრამ თუ სასამართლოს საქმის განხილვის სტადიაზე რაიმე ობიექტური მიზეზების გამო თვითონ უშუალოდ არ შეუძლია ჩაატაროს დათვალიერება, მაშინ მას სსსკ 50-ე მუხ. მე-6 პუნქტის საფუძველზე შეუძლია მისი ჩატარება დაავალოს მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებელს ან პროკურორს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებულია ისიც, თუ როგორ და ვისი მონაწილეობით უნდა ჩატარდეს დიდი მოცულობის მქონე ტერიტორიის დათვალიერება. კერძოდ, ამასთან დაკავშირებით სსსკ-ის 335-ე მუხლის თანახმად, „დიდი ტერიტორიის და სადგომის დათვალიერება შეიძლება ჩაატაროს რამდენიმე მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა ორზე მეტი დამსწრის მონაწილეობით.“

აქვე უნდა შენიშნოთ, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტერიტორიისა და მასში მონაწილე პირთა წრის განსაზღვრა უმეტეს-წილად დამოკიდებულია ჩადენილი ქმედების ხასი-ათსა და სახეობაზე. დაზარალებულთა გვამების და დასახიჩრებული პირებისათვის სათანადო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენის მიზნით საგამოძიებო ჯგუფთან ერთად შეიძლება შეიქმნას აგრეთვე მაშვლი ჯგუფებიც. განსაკუთრებით მაშინ, როცა აფეთქების (ტერორისტული აქტის ან სხვა ქმედების) შედეგად საშიშროების ქვეშ იმყოფება მრავალი ადამიანის სიცოცხლე. ასე მაგალითად.

- 2000 წლის 25 ოქტომბერს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ოპერატიუ-

სურ.1

ა) თვითმფრინავის შეჯახებისა და ჩამოვარდნის ადგილი.

ბ) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი თვითმფრინავში მყოფი ადამიანების მიმოფანტული გვამები, მათი სხეულებისა და თვითმფრინავის ნაწილები და ნივთები

სურ.2

თვითმფრინავის კატასტროფის ადგილზე მყოფი მაშველი რაზმის საქმიანობა ადამიანის გვამებისა და მათი ნაწილების აღმოჩენისა და გამოტანის მიმართებაში

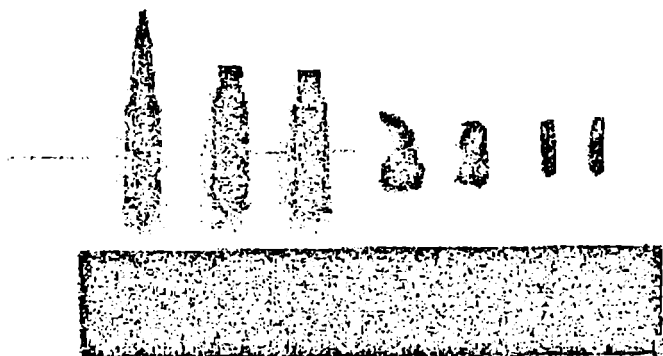
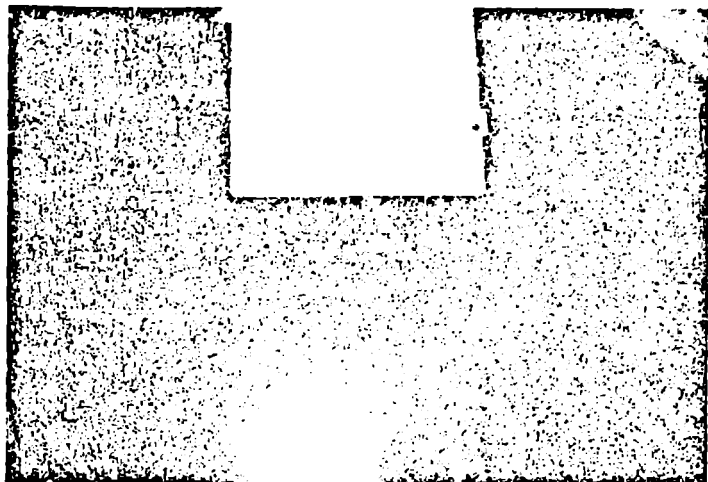
ლი მორიგის მიერ 20 საათსა და 15 წუთზე მიღებული იქნა შეტყობინება მთა მტირალაზე რუსეთის ფედერაციის სამხედრო თვითმფრინავის ილ-18-ის დაღუპვის შესახებ. შეიქმნა სამაშველო ჯგუფი 18 კაცის შემადგენლობით,, რომლებიც სამხედრო პროკურატურის საგამოძიებო ჯგუფთან ერთად გავიდნენ შემთხვევის ადგილზე. ამის შესახებ შეტყობინება მიეცათ აგრეთვე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დისლოცირებული რუსეთის ფედერაციის მე-12 სამხედრო ბაზის ხელმძღვანელობას, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხანძარსაწინააღმდეგო სამსახურს, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შინაგანი ჯარების ბათუმის ცალკეულ ბატალიონს.

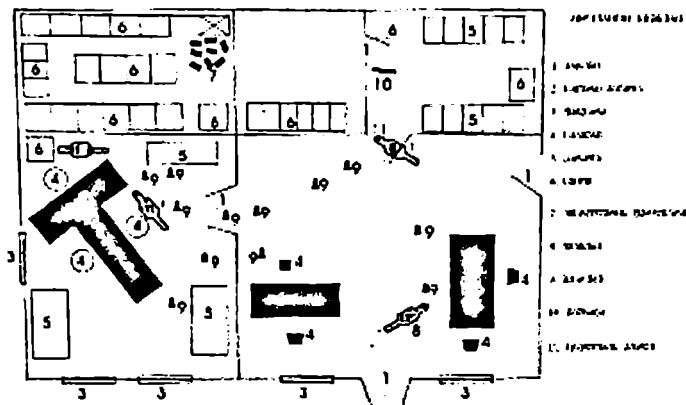
შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე გაკეთდა ცოცხალი ჯაჭვი, რათა აღმოეჩინათ პირველადი დაზმარება დასახიჩრებულთათვის, მაგრამ, როგორც მოგვიანებით გაირკვა, ცოცხლად გადარჩენილი არავინ იყო.

შემთხვევის ადგილზე დაიწყო ძებნითი სამუშაოები, რაშიც აქტიური მონაწილეობა მიიღო რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს სამაშველო სამსახურმა, რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს და რუსეთის ფედერაციის თავდაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობამ.

შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე ნათელი გახდა, რომ თვითმფრინავი ილ-18-ის მთა მტირალაზე შეჯახებას მოჰყვა აფეთქება და ხანძარი, რამაც გამოიწვია თვითმფრინავის ნაწილებად დაშლა და მათი მიმოფანტვა ხევში. გაკვალული იქნა ავიაკატასტროფის ზონაში მისასვლელი გზა და დაახლოებით 250-300 მეტრის რადიუსის მონაკვეთში ნაპოვნი იქნა ორი შავი ყუთი და საიდუმლო დოკუმენტები.

აღმოჩენილი გვამები რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს ვერტმფრენებით გადაყვანილი იქნა როსტოვის სამედიცინო კვლევით ცენტრში მიცვალებულთა ვინაობის დასადგენად. დათვალიერების დროს ჩატარებული იქნა შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღებები კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებით (იხ. სურ №1,2);

4. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ზოგადი წესი

დათვალიერების ზოგადი წესი რეგლამენტირებულია საქართველოს სსსკ 334-ე მუხლით, რომლის თანახმად დათვალიერება უნდა ჩატარდეს ორი დამსწრე პირის მონაწილეობით. დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად გამომძიებელს შეუძლია მოიწვიოს აგრეთვე შესაბამისი სპეციალისტი და ექსპერტი, აგრეთვე ექვმიტანილი, ბრალდებული, დამცველი და სისხლის სამართალწარმოების სხვა მონაწილენი.

აღმოჩენილი დაზარალებულის გვამის დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად აუცილებელია მოწვეული იქნეს სასამართლო-სამედიცინო დარგის სპეციალისტი, ექსპერტი ან უკიდურეს შემთხვევაში - ექიმი.

საჭიროების შემთხვევაში დათვალიერების ჩამტარებე-

ლმა – გამოძიებელმა, პროკურორმა ან მომკვლევმა პირმა დათვალიერების ჩატარების პროცესში უნდა მოახდინოს ფოტო და კინო გადაღება, ხმის ჩაწერა, ვიდეო ჩაწერა. ამასთან შეადგინოს გეგმა, სქემა, ნახაზი, დაამზადოს კვალის ტვიფარი და ანაბეჭდები. (იხ.სურ.3).

დათვალიერებაში მონაწილეს უფლება აქვს დათვალიერების ჩამტარებელი პირის ყურადღება მიაპყროს ყველაფერს, რამაც შეიძლება ხელი შეუწყოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოების გამოვლენას.

დათვალიერების პროცესში აღმოჩენილი ყოველგვარი სახის საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება-გამოკვლევა გამოძიებელმა უნდა აწარმოოს უშუალოდ მათი აღმოჩენის ადგილზე. ამ საერთო წესიდან შეიძლება გამონაკლისი დაშვებული იქნეს იმ შემთხვევაში, როცა საგნის ან ობიექტზე დარჩენილი ლატენტური კვალის ან მსგავსი გარემოებების დათვალიერება-აღმოჩენისა და გამოკვლევისათვის საჭიროა სპეციალური პირობები, გარემო ვითარება და გამოსაყენებელი რთული სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები.

ამასთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნოთ, რომ კრიმინალისტიკური ტაქტიკით რეკომენდირებული ეს წესი ახალი საპროცესო კანონმდებლობით საკანონმდებლო რანგში იქნა აყვანილი, როცა სსსკ 334-ე მუხლის მე-5 ნაწილით რეგლამენტირებული იქნა: „თუ ამოღებული საგნის, დოკუმენტისა და კვალის დასათვალიერებლად საჭიროა ხანგრძლივი დრო ან დამატებითი ტექნიკური საშუალება, დათვალიერება შეიძლება გაგრძელდეს გამოძიების ჩატარების ადგილას.“

იმავცე მუხლის თანახმად, დათვალიერების დროს აღმო-

ჩენილი და ამოღებული ყოველგვარი სახის საგნები და დოკუმენტები უნდა წარედგინოთ დამსწრე პირებსა და დათვალიერების სხვა მონაწილეებს. კანონის ან მოთხოვნის დაუცველობა იწვევს საქმეზე მოპოვებული ასეთი მტკიცებულების უგულვებელყოფას.

ასე, მაგალითად, ხ.-ე სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნა მიცემული იმისათვის, რომ მას ავტომანქანის წინა საფერფლეში აღმოაჩნდა 3,5 გრ. ანაშა, რაც მცირე საბარგულიდან და საფერფლედან აღმოჩენილ სხვა საგნებთან ერთად ამოღებული და დალაგებული იქნა ავტომანქანის წინა მარჯვენა სავარძელზე და ასეთ მდგომარეობაში წარედგინათ იგი დათვალიერებაში მონაწილე დამსწრე პირებს. სასამართლოში ამ ფაქტთან დაკავშირებით დაკითხულმა დამსწრე პირებმა განმარტეს, რომ მათ პირადად არ უნახავთ, თუ საიდან იქნა ამოღებული ეს საგნები გამომძიებელმა ისინი მიიყვანა და აჩვენა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ეს საგნები ა.მანქანის მარჯვენა სავარძელზე იყო დაწყობილი. ამის გამო უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ არ გაიზიარა აღმოჩენილი ნარკოტიკული ნივითიერების მტკიცებულებითი მნიშვნელობა, საქმეზე გამოტანილი განაჩენი

გააუქმა და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა პროკურატურაში.¹

ზოგიერთი ავტორის (პროფესორ რ.ი. ბელკინის და სხვ.) აზრით საგამოძიებო დათვალიერების ზოგად ტაქტიკურ დებულებებს მიეკუთვნება: დათვალიერების დროულობა, აქტიურობა, ობიექტურობა და სისრულე, მეთოდურობა და წარმოების თანმიმდევრობა.

დათვალიერების დროულობაში გაგებულია დათვალიერების დაუყოვნებლივ ჩატარება მაშინვე, როგორც კი ამის საჭიროების აუცილებლობა შეიქმნება;

დათვალიერების ობიექტურობაში იგულისხმება დათვალიერების ჩატარება იმავე სახით, რა სახითაც მას ადგილი ჰქონდა სინამდვილეში;

დათვალიერების სისრულეში იგულისხმება გამოსაძიებელ საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე ყველა ფაქტიური გარემოების გამოვლინება, ფიქსაცია და გამოკვლევა;

დათვალიერების აქტიურობაში - გამომძიებლის დაინტერესებულობა მაღალხარისხოვნად შეასრულოს თავისი სამსახურებრივი მოვალეობა, გამოიჩინოს შემოქმედებითი ინიციატივა და შეუპოვრობა დანაშაულის გახსნის მიზნით დათვალიერების გზით მიღებული მონაცემების - მტკიცებულებების გამოსაყენებლად.

დათვალიერების მეთოდურობასა და თანმიმდევრობაში კი იგულისხმება მოცემული ობიექტებისა და გარემოებების დათვალიერება-გამოკვლევისათვის საჭირო ყველაზე ეფექტური ხერხებისა და მეთოდების გამოყენება სათანადო თანმიმდევრობით.

1. საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკიდან.

ამრიგად, დათვალიერების სწორად, მაღალხარისხოვნად ჩატარებაზე ბევრად და მოკიდებული გამოსაძიებელ საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე გარემოებების აღმოჩენა, გამოვლინება, ფიქსაცია და გამოკვლევა. ყოველივე ეს ხელს უწყობს საქმეზე საგამოძიებო ვერსიების აგებასა და გამოძიების სწორად წარმართვას, საქმეზე ობიექტური ქეშმარიტების დადგენას და საქმის სწორად, სრულ, ყოველმხრივ გახსნას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება საჭიროა ჩატარდეს ყოველთვის, როცა სავარაუდოა, რომ შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩნდეს დანაშაულებრივ ფაქტზე ან დანაშაულის ჩამდენ პირზე მიმთითებელი გარემოებები, ადამიანის ფეხისა და ხელის თითების კვალი, სისხლის კვალი ან სხვა რაიმე სახის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საბუთი, საგანი და სხვ.

მთელი რიგი კატეგორიის საქმეებზე, როგორც აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება არის ერთ-ერთი რთული პირველ-დაწყებითი, გადაუდებელი, შეუცვლელი და განუმეორებელი საგამოძიებო მოქმედება, იგი არის ისეთი საგამოძიებო მოქმედება, რომლის ჩატარება ჩხრეკასა და ამოღებასთან ერთად კანონითაა ნებადართული სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე მოსამართლის ბრძანებით ან მის გარეშე. კერძოდ, საქართველოს სსსკ 290-ე მუხლის თანახმად „ამოღება, ჩხრეკა, საცხოვრებელი ბინის ან სხვა მფლობელობის დათვალიერება, გადაუდებელ შემთხვევაში, შეიძლება ჩატარდეს მოსამართლის ბრძანების გარეშეც მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის დადგენილებით.“

სსსკ იმავე მუხლის მესამე ნაწილით „ამოღება, ჩხრეკა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება საცხოვრებელ ბინაში

ან სხვა მფლობელობაში მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ მოსამართლის ბრძანების გარეშე, გადაუღებელ შემთხვევაში, შეიძლება ჩატარდეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე. აღნიშნულის შესახებ, მოკვლევის ორგანოს გამოაქვს მოტივირებული დადგენილება“, მაგრამ ამის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პროკურორს, რომელიც გაეცნობა მოკვლევის ორგანოს დადგენილებას ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებების შესახებ, ოქმებს, მიღებულ ფაქტობრივ მონაცემებს და ყოველივე ამის შემდეგ, ეს უკანასკნელი თავის მხრივ ვალდებულია 24 საათის განმავლობაში ამის შესახებ აცნობოს იმ მოსამართლეს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზედაც ჩატარდა აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედება და წარუდგინოს ის მასალები, რომლებიც ასაბუთებენ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების აუცილებლობას სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე.

პროკურორის შუამდგომლობით მიღებულ მასალებს მოსამართლე, არა უგვიანეს 24 საათისა, პროკურორთან ერთად ამოწმებს ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერებას და გამოაქვს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ან უკანონოდ ცნობის და მიღებული შედეგების გაუქმების შესახებ.

5. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, როგორც პირველდაწყებითი, შეუცვლელი და განუმეორებელი მოქმედება

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, როგორც პირველდაწყებითი საგამოძიებო მოქმედება ნიშნავს იმას,

რომ მთელი რიგი კატეგორიის საქმეებზე თავისი რიგითი იგი ყველა სხვა საგამოძიებო მოქმედებაზე ადრე ტარდება და შეიძლება ითქვას, მისი ჩატარებით იწყება მოცემულ საქმეზე წინასწარი გამოძიება. მაგალითად, ძალადობის ნიშნებით გვამის ან მისი სხეულის რომელიმე ნაწილის აღმოჩენის შემთხვევის, ავტოკატასტროფის, ხანძრის და სხვა მსგავსი დანაშაულებრივი ფაქტების გამოძიების დაწყება წარმოუდგენელია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების გარეშე.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების გადაუდებლობა ნიშნავს იმას, რომ იგი უნდა ჩატარდეს დაუყოვნებლივ მას შემდეგ, რაც უკვე მოხდა გამოსაძიებელი შემთხვევა, ვინაიდან თვით მცირეოდენმა დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს გარემოების შეცვლა და შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვლების განადგურება. მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების თუნდაც მცირეოდენმა დაყოვნებამ. არახელსაყრელი მეტეოროლოგიური პირობების გამო შეიძლება გამოიწვიოს იქ დარჩენილი ლატენტური კვლებისა და მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საგნების, ობიექტებისა და გარემო ვითარების შეცვლა ან მათი ნაწილობრივი ან სრული განადგურება. დაყოვნებით შეიძლება ასევე ისარგებლონ დანაშაულის გაუხსნელობით და ინტერესებულმა პირებმა და განზრახ მოსპონ იქ დარჩენილი კვლები, შეცვალონ გარემოება და სხვ. არც ისაა გამორიცხული, რომ შემთხვევის ადგილიდან დაიკარგოს იქ დარჩენილი ისეთი მტკიცებულება, როგორიცაა ცივი და ცეცხლსასროლი იარაღი ან სხვა ძვირფასი საგნები. იქ დარჩენილი კვლები შეიძლება ასევე მოისპოს ფეხით მოსიარულეთა მიერ და სხვა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, როგორც შეუცვლელი და განუმეორებელი მოქმედება კი ნიშნავს იმას, რომ იგი არ შეიძლება შეიცვალოს სხვა რაიმე სახის საგამოძიებო მოქმედებით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება განუმეორებელია იმიტომ, რომ თუ იგი ერთხელ უკვე ჩატარდა, არ შეიძლება იმავე პირვანდელი სახით წარმოგვიდგეს და განმეორდეს, რა სახითაც იყო პირველად ჩატარების დროს. და ეს, ბუნებრივიცაა, რადგან პირველად ჩატარებული დათვალიერების შედეგად შემთხვევის ადგილის გარემოება გარკვეულად იცვლება საგნებისა და ობიექტების გადაადგილებისას და მათზე დარჩენილი კვლების გამოკვლევადამუშავეების გამო. ამიტომ პირველად ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში დაშვებული შეცდომების გამოსწორება განმეორებით ან დამატებითი დათვალიერების ჩატარებით თითქმის შეუძლებელია, მაგრამ ყოველივე ეს არ შეიძლება გავიგოთ ისე, თითქოს შემთხვევის ადგილის განმეორებითი დათვალიერება ან მისი დამატებითი ჩატარება აკრძალული იყოს. ცხადია, არა. ამის შესაბამისად კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში პირველდაწყებითის გარდა მართებულად განასხვავებენ აგრეთვე განმეორებითსა და დამატებითი სახის შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების განმეორებით ჩატარებას მიმართავენ მაშინ, როცა პირველად ჩატარების დროს ცუდი მეტეოროლოგიური პირობების, სუსტი განათების ან თვით გამოძიებლის უყურადღებობის ან მოუმზადებლობის გამო დაშვებული იქნა შეცდომები ან მის მიერ არასათანადოდ იქნა გამოყენებული კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებულ კვალთა გამოვლინე-

ბა-ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები და ამის შედეგად ვერ იქნა გამოვლინებული შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ლატენტური კვლები, ნივთიერი მტკიცებულება და მხედველობიდან გამოტოვებული იქნა სხვა სახის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე გარემოება და ამასთან, გამორიცხული არაა, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების განმეორებითმა ჩატარებამ, შესაძლოა სასურველი შედეგი გამოიღოს.

მაგალითად, გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით ჩადენილ ერთ-ერთი მკვლელობის ფაქტზე ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას გამომძიებელმა ვერ შეძლო იქ დარჩენილი მთელი რიგი სახის ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთების აღმოჩენა და როცა შემთხვევის ადგილზე გადაღებულ ფოტოსურათებს ათვალიერებდა, ბუჩქზე შეამჩნია თეთრი ფერის რაღაც საგანი, რომლის შესახებაც დათვალიერების ოქმშიც არაფერი იყო ნათქვამი. ამის გამო გადაწყვიტა განმეორებით ჩატარებინა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რა დროსაც ფოტოსურათზე აღბეჭდილ ბუჩქზე კვლავ ხელუხლებლად იდო სპერმისა და სისხლის ლაქებით დასვრილი დაზარალებულის ქვედა საცვალი, მისგან ცოტა მოშორებით ერთ-ერთი ბუჩქის ძირას კი აღმოჩნდა ფინური დანა მუჭი მოწითალო ფერის შემხმარი ლაქებითა და მის ტარზე დარჩენილი ასეთივე ფერის თვალსაჩინო სახის თითების ანაბეჭდებით. ამ მტკიცებულებათა აღმოჩენამ უდაოდ შეუწყო ხელი აღნიშნულ საქმეზე სწორი საგამომძიებო ვერსიების აგებას და დანაშაულის დროულად გახსნას.

6. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნების შესახებ არსებობს სხვადასხვა მოსაზრება. ავტორთა ერთი ნაწილი შემთხვევის

ადგილის დათვალიერებას მიიჩნევს ისეთ საგამოძიებო მოქმედებად, რომელიც მიმართულია მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის გარემოების დადგენის მიზნით დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის შესწავლის, შემთხვევის გარემოების ფიქსაციისა და საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე სხვადასხვა სახის კვალის, საგნებისა და ობიექტების აღმოჩენა-გამოკვლევისაკენ.

დ.ა.ტურჩინი თავის საკანდიდატო დისერტაციის ავტორეფერატში, - „შემთხვევის ადგილის დათვალიერების გამოკვლევა“, - ანვითარებს შეხედულებას, რომლითაც შემთხვევის ადგილის დათვალიერების საბოლოო მიზნად მიჩნეულია სათანადო ინფორმაციის შეკრება დანაშაულის ჩადენისა და დამნაშავე პირის შესახებ. ასეთი მოსაზრებაც გარკვეულ შეკამათებას იწვევს, რადგან მისი მიზანი მართლოდენ ამით არ შემოიფარგლება.

ზოგიერთი ავტორი კი ცდილობს, რაც შეიძლება მეტად გააფართოოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება და შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას მიიჩნევს საგამოძიებო და სამძებრო ღონისძიებათა კომპლექსად, რაც ჩემი აზრით, არასწორია, როგორც პროცესუალური, ისე ტაქტიკური თვალსაზრისით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას, მართალია, ზოგჯერ თან სდევს ისეთი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარება, როგორიცაა: დანაშაულის ჩამდენ პირთა ცხელ კვალზე მიდევნება, მათი დაკავება და წარმოდგენა, დათვალიერებაში ოპერატიული ჯგუფის აქტიური მონაწილეობა და სხვა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, შემთხვევის

ადგილის დათვალიერების ცნების ასეთი გაფართოება და მასში სხვა საგამოძიებო და სამძებრო ღონისძიებათა ელემენტების შეტანა მაინც არ შეიძლება სწორად ჩაითვალოს, რადგან შემთხვევის ადგილის დათვალიერება საგამოძიებო მოქმედებიდან არ შეიძლება გადავაქციოთ საგამოძიებო და სამძებრო ღონისძიებათა კომპლექსად.

მაშასადამე, ავტორთა ერთი ნაწილი ამ მეტად საჭირო საგამოძიებო მოქმედებას მართებულად მოიხსენიებს, როგორც შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას, მეორენი კი, როგორც „დანაშაულის ადგილის დათვალიერებას“. ამ საგამოძიებო მოქმედების ასეთი დასათაურება არასწორია და იურიდიული თვალსაზრისით გაუმართლებელია, რადგან დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენის ადგილი, რის გამოც წარმოებს დათვალიერება, ხშირად არ ემთხვევა დანაშაულის ჩადენის ადგილს. პრაქტიკაში არცთუ იშვიათია შემთხვევა, როცა დამნაშავე იდენს რა მკვლელობას, დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით, გვამს დააგდებს გზაზე და ამით ცდილობს შექმნას უბედური შემთხვევის ან ავტოშემთხვევის ინსცენირება, ან უბრალოდ ახდენს მის გადაადგილებას ერთი ადგილიდან მეორეზე. ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, დანაშაულის ჩადენის ადგილი და დათვალიერების წარმოების ადგილი ერთიმეორეს არ ემთხვევა და „დანაშაულის“ ადგილის დათვალიერება იქნება მხოლოდ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შემადგენელი ნაწილი. ასეთ ადგილს რომ დანაშაულის ადგილის დათვალიერება ვუწოდოთ, ეს გაუმართლებელი და არასწორი იქნება იმიტაც, რომ ზოგჯერ

ადგილი, რომლის დათვალიერებასაც ვაწარმოებთ, შეიძლება საერთოდ არ იყოს არც დანაშაულის ადგილი და არც რაიმე სახის დანაშაულის ჩადენის გარემოებაზე მიუთითებდეს.

მაგალითად, ქალაქის ერთ-ერთ სანაგვე ყუთში აღმოჩენილი იქნა მამაკაცის სხეულის ქვედა ნაწილები, მისგან ცოტა მოშორებით, სხვა სანაგვე ყუთში კი, აღმოჩენილი იქნა ადამიანის ტანის ზედა ნაწილები თავის გარეშე! ცხადია, ადამიანის სხეულის ნაწილების აღმოჩენის ეს ადგილი (სანაგვე ყუთი) ცხადია არც დანაშაულის ჩადენის ადგილია და არც შებრძოლების ადგილის ამსახველი. გამომდინარეობს დადგენილი იქნა, რომ გ.-ემ თავის სახლში სტუმრად მისულ დ.-ესთან შეკამათებისას მოკლა რა ეს უკანასკნელი, დაანაწევრა და მისი სხეულის ძირითადი ნაწილები ზემოაღნიშნულ სანაგვე ყუთებში გადაყარა. მისი თავი კი ვედროში ჩადო, თავისსავე სახლში მიწა ამოთხარა და შიგ ჩააცემენტა.

ამ მხრივ ასევე საინტერესოა შემდეგი მაგალითი: ქ. თბილისის ერთ-ერთი რაიონის ცენტრალური ქუჩის ელექტრობოძის ძირთან აღმოჩენილი იქნა ორი ადამიანის თავი, მათი სხეულის ნაწილები კი მდინარე ლოჭინის ხიდიდან მცირეოდენი დაშორებით ბუჩქებში გდებულ ტომრებში იქნა ნახული².

ზემოაღნიშნული მაგალითები, ცხადია, აშკარად მეტყველებს იმაზე, რომ დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენის ადგილი ყოველთვის არ ემთხვევა დანაშაულის ჩადენის ადგილს.

-
1. აჭარის პროკურატურის საგამოძიებო პრაქტიკიდან.
 2. ქ. თბილისის პროკურატურის პრაქტიკიდან.

შემთხვევის ადგილი გაცილებით ფართო ცნებაა და იგი უდავოდ დანაშაულის ჩადენის ადგილსა და დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენის ადგილსაც მოიცავს.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნებაში იგულისხმება არა მარტო დანაშაულის ჩადენის ადგილის დათვალიერება, არამედ ყველა იმ ადგილმდებარეობის დათვალიერება, სადაც მომზადებული ან ჩადენილი იქნა დანაშაული ან სადაც დამალული და აღმოჩენილი იქნა დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნები და ობიექტები, დანაშაულის ნიშნები, სხვადასხვა სახის კვლები ან სხვა მტკიცებულება.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით ცალკე გათვალისწინებული არაა და იგი გაიგივებულია დათვალიერების ზოგად ცნებასა და მიზნებთან, რომლის შესახებ ჩვენ ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ თვით მასშიც ამომწურავი არაა დათვალიერების მიზნების ჩამოთვლა. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიზანია არა მარტო დანაშაულის კვალის და ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენა, შემთხვევის ვითარებისა და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოების გამოკვევა, არამედ, აგრეთვე ისეთი ამოცანების გადაწყვეტა, როგორიცაა: შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ფიქსაცია, მოპოვებული მასალების საფუძველზე საგამოძიებო ვერსიების აგება და შემოწმება, საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა ფაქტიური გარემოებებისა და დანაშაულში მონაწილე სხვა პირთა შესახებ საჭირო მონაცემების მიღება, დამნაშავეთა ცხელ კვალზე მიდევნება და სხვა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ამოცანების

დასაბუთებულ ჩამოთვლას იძლევა ი.მასკუტოვი თავის ნაშრომში „შემთხვევის ადგილის დათვალიერება“. მისი აზრით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ძირითადი ამოცანაა:

1) კვლებისა და სხვა დამამტკიცებელი საბუთების აღმოჩენა და გამოკვლევა;

2) შემთხვევის ადგილის გარემოების გამოკვლევა;

3) დათვალიერების დროს აღმოჩენილ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ყველა გარემოების ფიქსაცია;

4) საქმის ფაქტიური გარემოებისა და მის მონაწილეთა შესახებ ვერსიების აგება და შემოწმება;

5) ახალი მტკიცებულების მიღების წყაროებისა და სამძებრო მოქმედებათა წარმოებისათვის საჭირო მონაცემების გამოკვლევა და დადგენა, მაგრამ ცხადია, ეს ჩამონათვალი ამომწურავი არაა. იგი შეიძლება საკმაოდ გაფართოვდეს.

ზოგიერთი ავტორი შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით გასარკვევ ყველა საკითხს ყოფს დანაშაულის შემადგენლობის ცალკეული ელემენტების - დანაშაულის ობიექტის, დანაშაულის ობიექტური მხარის, დანაშაულის სუბიექტისა და სუბიექტური მხარისათვის დამახასიათებელი ნიშნების მიხედვით.¹

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება არის ისეთი რთული, დამოუკიდებელი და მთელი რიგი კატეგორიის საქმეზე პირველადწყობითი, გადაუდებელი, შეუცვლელი

1. ა. ბუდალაშვილი, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება (რეკომენდაციები ახალგაზრდა გამომძიებლებისათვის) თბილისი, 2000 წ. გვ. 3-4.

და განუყოფელი სახის საგამოძიებო მოქმედება, რომლის მიზანია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებათა აღმოჩენა და გამოკვლევა მათ უროთიერთდამოკიდებულებაში, სათანადო ინფორმაციის შეკრება დანაშაულის ჩადენის მოლოდინი მქანისმისა და მისი ჩამდენი პირის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის მიზეზებისა და ხელშემწყობი გარემოებების შესახებ.

7. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების განსხვავება სხვა მომიჯნავე საგამოძიებო მოქმედებებისაგან

როგორც აღვნიშნეთ, 1960-იან წლებში სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მიღებამდე კრიმინალისტიკურ ლიტერატურასა და საგამოძიებო პრაქტიკაში შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაზე არსებობდა სხვადასხვა მოსაზრებები.

პროცესუალისტიებისა და კრიმინალისტიკის ერთი ნაწილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნებას უფრო ფართოდ განიხილავდნენ და მასში აერთიანებდნენ საგამოძიებო ექსპერიმენტსა და შემოწმებას. ასე, მაგალითად, საბჭოთა ეპოქის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მკვლევარი პროფესორი მ. სტროგოვიჩი თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში („საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის კურსი“) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების განსაკუთრებულ სახედ და მის ნაირსახეობად მიიჩნევდა შემოწმებასა და საგამოძიებო ექსპერიმენტს (გვ. 329-330). სამწუხაროდ, ასეთივე არასწორი შეხედულება გატარებული იყო გ. მინკოვსკის, ი. კუბიცკის და სხვ. ნაშრომებში, 1962 წელს გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოებში და სხვ.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით შემთხვევის აღგილის დათვალიერება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი და შემოწმება ცალკე, დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებადაა გათვალისწინებული და დავა მათი არსისა და სახეობის შესახებ უსაფუძვლოა. მიუხედავად ამისა, საჭიროა მაინც რამდენიმე სიტყვით შევჩერდეთ ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ურთიერთგანმასხვავებელ ნიშნებზე.

შემთხვევის აღგილის დათვალიერებასა და საგამოძიებო ექსპერიმენტს, მართალია, აქვთ ზოგიერთი საერთო ნიშანი, მაგრამ მათ შორის უფრო მეტი სხვაობაა, ვიდრე მსგავსება, მათი ეს ურთიერთ განმასხვავებელი ძირითადი ნიშნები შეიძლება შემდეგი სახით ჩამოვაყალიბოთ:

1) შემთხვევის აღგილის დათვალიერების დროს ჩვენ აღვიქვამთ მარტოოდენ გამოსაკვლევი შემთხვევის აღგომდებარეობას იქ აღმოჩენილი საგნების კვალებისა და სხვა მტკიცებულებებით, საგამოძიებო ექსპერიმენტის დროს კი არამარტო მის ჩატარების პროცესს, არამედ მის შედეგებსაც.

2) შემთხვევის აღგილის დათვალიერების დროს გამოძიებელი ახდენს მატერიალური კვალების, საგნებისა და ობიექტების დათვალიერებას მათზე დარჩენილი უხილავი კვალების აღმოჩენა-გამოვლინების, ფიქსაციის და გამოკვლევის მიზნით. საგამოძიებო ექსპერიმენტის დროს კი გამოძიებელი ადგენს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ გარემოებას. მაგალითად, მოცემულ კონკრეტულ გარემოებაში ამა თუ იმ პირს შეეძლო თუ არა დაენახა ან გაეგონა ნათქვამი;

3) შემთხვევის აღგილის დათვალიერების დროს

გამოსაკვლევი ობიექტები უშუალოდ აღიქმება იმავე სახით, რა სახითაც იქნა აღმოჩენილი შემთხვევის ადგილზე, ექსპერიმენტის დროს კი - გამოსაკვლევი მთლიანი შემთხვევა ან მისი ცალკეული გარემოება;

4) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს გამო-საკვლევი ობიექტები არ შეიძლება შეიცვალოს. ექსპერიმენტის დროს კი გამოკვლევის ობიექტები შეიძლება შეიცვალოს სხვა ისეთივე ან მისი მსგავსი ობიექტებით;

5) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ობიექტების გამოკვლევა ხდება არა ცდების სახით, არამედ იმავე მდგომარეობაში, როგორც აღმოჩენილ იქნა დათვა-ლიერების დროს მათზე არსებული კვალების (საქმეზე მნიშვნელობის კვალების) გამოვლინება-დამუშავებისა და გამოკვლევის მიზნით. საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარება კი ძირითადად წარმოებს ცდების სახით;

6) შემთხვევის ადგილის დათვალიერება შეიძლება ჩატარებული იქნას მხოლოდ შემთხვევის ადგილზე, საგა-მოძიებო ექსპერიმენტი კი შეიძლება ჩატარდეს არა მარტო შემთხვევის ადგილზე, არამედ დაზარალებულის, მოწმის, ექვმიტანილის ან ბრალდებულის მიერ მითითებული ჩვენების ადგილზეც, ამა თუ იმ გარემოების დასადგენად;

7) შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, როგორც წესი, უნდა ჩატარდეს დაუყოვნებლივ მისი აღმოჩენისთანავე იმავე მდგომარეობაში, როგორც ნახული იქნა. სა-გამოძიებო ექსპერიმენტის ჩასატარებლად კი, მთელ რიგ შემთხვევებში, საჭიროა გარკვეული გარემოებებისა და ვი-თარების აღდგენა, მსგავსი გარემო-ვითარების შერჩევა და სხვ.

8) შემთხვევის ადგილის დათვალიერებასა და საგამ-

ოძიებო ექსპერიმენტს შორის არსებული სხვაობა გამოიხატება აგრეთვე მათ პროცესუალურ გაფორმებაშიც. მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში ხდება მარტოოდენ იმ გარემოების საგნების, ობიექტების, კვლებისა და მათი გამოვლინების, დამუშავების ხერხებისა და საშუალებების ფიქსირება, რაც აღმოჩენილი და გამოყენებული იქნა შემთხვევის ადგილზე ყოველგვარი დასკვნების გარეშე. საგამოძიებო ექსპერიმენტის ოქმის აღწერილობით ნაწილში კი აუცილებლად დეტალურად უნდა იქნეს ფიქსირებული ჩატარებული ცდების სახეობა და მათი თანმიმდევრობა, ექსპერიმენტის ჩატარებით მიღებული შედეგები და სხვ.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება და საგამოძიებო ექსპერიმენტი ორი სრულიად სხვადასხვა სახის დამოუკიდებელი საგამოძიებო მოქმედებაა. სწორედ ამიტომ, რომ მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით ორივე მათგანი ცალკე, დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებადაა მიჩნეული.

ასევე, არსებითი სხვაობაა შემოწმებასა და შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას შორის. მათი ეს სხვაობა ძირითადად მდგომარეობს შემდეგში:

1) შემოწმების ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ცოცხალი პირი – ბრალდებული, ეჭვმიტანილი და დაზარალებული. დათვალიერების ობიექტი კი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შემთხვევის ადგილი და იქ არსებული და აღმოჩენილი საგნები და ობიექტები;

2) არსებითი სხვაობაა თვით მათი ჩატარების პროცესუალურ წესში, რაც, უპირველეს ყოვლისა, იმაში მდგომარ-

რეობს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 352-ე მუხლის თანახმად, შემოწმების ჩატარების შესახებ აუცილებელია მოტივირებული დადგენილების გამოტანა, რომელიც სავალდებულოა იმ პირისათვის, ვის მიმართაცაა იგი გამოტანილი. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს კი ასეთი დადგენილების გამოტანა ყოველთვის არაა საჭირო;

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების შესახებ მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მიერ დადგენილების გამოტანა საჭიროა მხოლოდ მაშინ, როცა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ტარდება საცხოვრებელ, სამსახურებრივ სადგომში ან დახურულ ტერიტორიაზე მფლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ და გარკვეული ობიექტური მიზეზების გამო დათვალიერების ჩამტარებელმა პირმა ვერ მიიღო მოსამართლის ბრძანება.

3) შემოწმების მიზანია ადამიანის სხეულზე საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ნიშნის ან თავისებურების აღმოჩენა ნარკოტიკული, ტოქსიკური სიმთვრალის ან ალკოჰოლური და სხვა ფიზიოლოგიური მდგომარეობის დადგენა და სხვ. დათვალიერების მიზანი კი არის დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების, შემთხვევის ვითარებისა და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოების აღმოჩენა და გამოკვლევა;

4) შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას აწარმოებს თვითონ გამომძიებელი. შემოწმებას კი, მთელ რიგ შემთხვევაში, აწარმოებს ექიმი გამომძიებლის უშუალო მონაწილეობის გარეშე და ეს უმეტესწილად ხდება მაშინ, როცა საჭიროა სხვა სქესის შესამოწმებელი პირის გაშიშვლება და სხვა;

5) შემოწმების ჩატარებას ზოგჯერ შეიძლება თან სდევდეს საექსპერტო კვლევის ნიშნებიც. მაგალითად, იმისათვის, რომ დადგინდეს ქალის ორსულობა, როდესაც საჭიროა ფეხმძიმობის ფაქტის დადგენა, საჭიროა მისი სხეულის შემოწმებასთან ერთად მოხდეს გამოკვლევების ჩატარებაც

სათანადო სამეცნიერო-კვლევითი მეთოდების გამოყენებით და სხვ., რაც შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისათვის საერთოდ არაა დამახასიათებელი და სხვა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ასევე არსებითად განსხვავდება ჩვენების ადგილზე შემოწმებისაგან, რომელიც თავდაპირველად გასული საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში აღმოცენდა როგორც მოწმის, დაზარალებულის, ექვმიტანილისა და ბრალდებულის ჩვენების შემოწმების ტაქტიკური ხერხი და მას განიხილავდნენ, როგორც შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკურ ხერხს ან მის ნაირსახეობას. ამჟამად იგი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით უკვე გათვალისწინებულია დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებად.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისაგან განსხვავებით ჩვენების ადგილზე შემოწმებით შეიძლება დადგინდეს და გაირკვეს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ისეთი გარემოებები, როგორიცაა:

1) ნამდვილად არსებობს თუ არა ის ადგილი და გარემოება, რომლის შესახებაც მოგვცა ჩვენება ადრე დაკითხულმა პირმა;

2) დადგინდეს დანაშაულის ჩადენის ადგილი, როცა იგი ჩადენილია ტყეში, მინდორში ან სხვა ისეთ ადგილას, რომელზეც დაკითხული პირი თავის ჩვენებაში ზუსტად ვერ მიუთითებს, მაგრამ აღწერს იმ ადგილმდებარეობის დამახასიათებელ ნიშან-გარემოებებს;

3) დადგინდეს გვამის, დანაშაულის ჩადენის იარაღების ან სხვა მტკიცებულებათა ადგილსამყოფელი;

4) დადგინდეს გზა, საიდანაც მივიდა დანაშაულის ჩადენის ადგილზე ექვმიტანილი, ბრალდებული დანაშაუ-

ლის ჩადენაში სხვა პირებთან ერთად;

5) დადგინდეს ადგილი, სადაც ექვმიტანილი ან ბრალდებული შეხვდა დაზარალებულს ან დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე სხვა პირს;

6) დადგინდეს რა მოქმედებები ჩაიდინა ექვმიტანილმა ან ბრალდებულმა დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის შემდეგ;

7) დადგინდეს დანაშაულის ჩადენის მექანიზმი, ექვმიტანილის ან ბრალდებულის მიერ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის პროცესში რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები იქნა გამოყენებული;

8) გაირკვეს და აიხსნას მოწმის, დაზარალებულის, ექვმიტანილის ან ბრალდებულის ჩვენებებში არსებული წინააღმდეგობები დანაშაულის ჩადენის ადგილის, დანაშაულში მონაწილე პირთა ურთიერთშეხვედრის ადგილის გარემოებათა შესახებ და სხვ.

ყოველივე ზემონათქვამი აშკარად მეტყველებს იმაზე, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება არსებითად განსხვავდება სხვა მისი მომიჯნავე საგამოძიებო მოქმედებებისაგან და რომ ისინი მკვეთრად განსხვავდებიან ერთიმეორისაგან როგორც კანონით რეგლამენტირებული პროცესუალური წესით, ისე ჩატარების ტაქტიკური თავისებურებებით, მიზნებითა და ამოცანებით და ამდენად, არასწორი და უსაფუძვლოა იმ პროცესუალისტიკისა და კრიმინალისტიკის შეხედულება, რომლებიც შემთხვევის ადგილის დათვალიერებასთან აიგივებენ ან მის ნაირსახეობად თვლიან შემოწმებას, საგამოძიებო ექსპერიმენტსა და ჩვენების ადგილზე შემოწმებას.

თავი III.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკის ცნება და მისი ჩატარების მომზადება

1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკის ცნება, არსი, მნიშვნელობა და კლასიფიკაცია

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მთავარი მიზანია გამოსაძიებელ საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი საგნების, დანაშაულის კვალისა და სხვა ნივთიერი მტკიცებულებების აღმოჩენა, მათი ფიქსაცია და გამოკვლევა. ყოველივე ეს კი გამომძიებლისათვის წარმოადგენს იმ მატერიალურ ბაზას, რომელზედაც აგებს თავის დასკვნებს და საგამოძიებო ვერსიებს. რაც უფრო მეტობიექტურ მასალას მოიპოვებს გამომძიებელი შემთხვევის ადგილზე, მით უფრო ღრმად ჩაწვდება მომხდარი დანაშაულის არსს და ნათელ წარმოდგენას იქონიებს გამოსაძიებელი დანაშაულებრივი ფაქტისა და მისი ჩადენის მთლიან მექანიზმზე, დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე პირთა საქმიანობასა და ვინაობაზე და უფრო სწორად ააგებს დასაბუთებულ ვერსიებს და მათ შესამოწმებლად სახავს საქმეზე საჭირო პირველად და შემდგომ ჩასატარებელ საგამოძიებო მოქმედებებსა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებს.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა შეისწავლის სისხლის სამართლის საპროცესო

კანონმდებლობის ფარგლებში დასაშვებ ისეთ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ტაქტიკურ ხერხებსა და რეკომენდაციებს, რომელთა გამოყენება ხელს უწყობს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სწორედ წარმართვას, მის სრულ, ყოველმხრივ გამოკვლევასა და ჩატარებას. შემთხვევის ადგილზე არსებული ლატენტური კვლებისა და სხვა მტკიცებულებების აღმოჩენას, მათ დამაგრებასა და გამოკვლევას.

მაშასადამე, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკა არის იმ სამეცნიერო-ტექნიკური და ტაქტიკური ხერხების ერთობლიობა, რომელთა სწორი თანმიმდევრული გამოყენება საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ შემთხვევის ადგილის სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და იქ არსებული დანაშაულის ნიშნებსა და გარემოებებზე მიმთითებელი კვლევის და სხვა მტკიცებულებათა აღმოჩენა და ფიქსაცია.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში მაქსიმალურად უნდა იქნას დაცული და გამოყენებული მისი ისეთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპები, როგორიცაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების კანონიერება, დროულობა, გეგმიურობა, სწორი თანმიმდევრობა, სისრულე და ობიექტურობა.

შეიძლება ითქვას, რომ კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში საკმაოდ კარგადაა დამუშავებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ის ტაქტიკური ხერხები და მეთოდები, რომელთა ცოდნა გამომძიებელს აძლევს იმის შესაძლებლობას, რომ სწორად და ორგანიზებულად ჩაატაროს და ეფექტური შედეგებით დაამთავროს შემთხვევის

ადგილის დათვალიერება, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მის შესახებ მაინც არსებობს აზრთა სხვაობა, რომელთა კრიტიკული შესწავლისა და საგამომძიებო პრაქტიკის გათვალისწინებით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების მთლიანი პროცესი, მისი ჩატარების ტაქტიკა პირობითად შეიძლება დაეყოს ორ ძირითად საფეხურად.

პირველს უნდა მიეკუთვნოს გამომძიებლის მზადება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების დაწყებამდე. მეორეს კი უშუალოდ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების წარმოება. თავის მხრივ დათვალიერების მომზადება მოიცავს ორ საფეხურს: გამომძიებლის მომზადებას შემთხვევის ადგილზე გასვლამდე და შემთხვევის ადგილზე მისვლის შემდეგ დათვალიერების უშუალო დაწყებამდე.

რაც შეეხება თვითონ უშუალოდ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების წარმოებას იგი მოიცავს შემდეგ სტადიებს:

1) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების მიმოხილვით სტადიას;

2) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სტატისტიკურ სტადიას;

3) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დინამიკურ სტადიას;

4) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დასკვნით სტადიას.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ყველა ზემოაღნიშნული ეტაპი უშუალოდ მიმდინარეობს შემთხვევის ადგილზე და იქ წარმოებს შემთხვევის ადგილმდებარეობის, საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება-გამოკვლევა.

2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების მომზადება ადგილზე მისვლამდე

დათვალიერების მომზადება, შეიძლება ითქვას, ამ ურთულესი საგამოძიებო მოქმედების მაღალხარისხოვნად და ორგანიზებულად ჩატარების წინაპირობაა. იმისათვის, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ჩატარდეს სწორად, მაღალხარისხოვნად და მიღებულ იქნას სასურველი შედეგები, საჭიროა დავიცვათ შემდეგი პირობები:

1) შეტყობინებისთანავე მიღებულ იქნას სათანადო ზომები შემთხვევის ადგილის დასაცავად და მოხდეს ყველა საჭირო მოსამზადებელი ღონისძიების გატარება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სწორად და მაღალხარისხოვნად ჩატარებისათვის.

2) თუ შემთხვევის ადგილი არის საცხოვრებელ ბინაში, სამსახურებრივ სადგომში ან დახურულ ტერიტორიაზე, ან იგი დაკავშირებულია მიმოწერის, პირადი ჩანაწერის, საფოსტო, სატელეგრაფო და სხვა შეტყობინებების საიდუმლოების უფლების შეზღუდვასთან. ასეთ შემთხვევაში დათვალიერების ჩასატარებლად მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა უნდა მიმართოს მოსამართლეს და მისგან მიიღოს ამისათვის საჭირო ნებართვა - ბრძანება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების შესახებ. გადაუდებელი აუცილებლობისას კი ჩაატაროს იგი მოსამართლის ბრძანების გარეშე;

3) საწარმოში, დაწესებულებასა და ორგანიზაციაში დათვალიერების ჩატარებაში მონაწილეობის მისაღებად აუცილებლად მოწვეული იქნას ამ დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენელი;

4) შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეული იქნენ აგრეთვე სათანადო პირები (სპეციალისტი, ექსპერტი, დამსწრე პირები, ექვ-მიტანილი, ბრალდებული, დამცველი, კინოლოგი, ოპერატიული ჯგუფი და სხვ.).

5) მიღებული იქნას სათანადო ზომები დაზარალებულისათვის საჭირო სამედიცინო დახმარების აღმოსაჩენად ან სხვა რაიმე მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად;

6) შეირჩეს დათვალიერების ჩასატარებლად საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები (საგამოძიებო ჩემოდანი, ოპერატიული ჩანთა, მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორია და სხვ.) და შემოწმდეს მათი გამოყენების შესაძლებლობა;

7) შეირჩეს ოპერატიული ჯგუფი და სატრანსპორტო საშუალება და სხვ., და მოხდეს შემთხვევის ადგილზე დაუყოვნებლივ გასვლა და სხვ.

ზემოაღნიშნული მოსამზადებელი ღონისძიებები უნდა შესრულდეს სწრაფად, ოპერატიულად და მის შემდეგ მოხდეს შემთხვევის ადგილზე დაუყოვნებლივ გასვლა, უამინდობის მიუხედავად ჩატარდეს მისი სრული, ობიექტური და ყოველმხრივი დათვალიერება-გამოკვლევა.

შემთხვევის ადგილის დასათვალიერებლად გასვლის დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვლებისა და სხვა ნივთიერი მტკიცებულებების დაზიანება, განადგურება და დასათვალიერებელი ადგილის გარემოების შეცვლა. ამასთან უნდა გვახსოვდეს ისიც, რომ ყოველგვარი დაყოვნება და დროის ფუჭად დაკარგვა დამნაშავის სასარგებლოდ მოქმედებს.

ა) შემთხვევის ადგილის პირვანდელი სახით დაცვის აუცილებლობა და სამეცნიერო- ტექნიკური საშუალებების მომზადება

შემთხვევის ადგილის გარემოების შეცვლა, ჯერ ერთი, შეიძლება გამოწვეული იქნას არახელსაყრელი ბუნებრივი მეტეოროლოგიური პირობებით (წვიმა, თოვლი, ქარი და სხვ.). კერძოდ, ამის გამო შეიძლება წაიშალოს და დაზიანდეს შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი ხელის, ფეხის, სატრანსპორტო საშუალებათა ან სხვა სახის კვანძები ან ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაიტანოს იქ დარჩენილი მსუბუქი სახის პატარა საგნები, მოსპოს ან დააზიანოს ქაღალდები, დოკუმენტები, და სხვა სახის ნივთიერი მტკიცებულება. ამავე დროს შემთხვევის ადგილის გარემოება და იქ დარჩენილი კვანძები შეიძლება შეცვლილი და დაზიანებული იქნას თვით შემთხვევის ადგილზე მყოფი პირების მიერ გამომძიებლის იქ მისვლამდე დანაშაულის კვალის დაკარგვის, მისი არევის ან შეცვლის მიზნით, ან ყოველგვარი განზრახვის გარეშე „კეთილი სურვილით“, ან გამომძიებლის მისვლამდე შემთხვევის ადგილის „წესრიგში მოყვანის“ მიზნით და სხვა.

ასე, მაგალითად, ერთ-ერთი სოფლის მახლობლად აღმოჩენილი იქნა მამაკაცის გვამი, რომლის ახლოსაც ეგდო პისტოლეტი. შემთხვევის ადგილზე მისულ პირთაგან ერთ-ერთმა ახალგაზრდამ ცნობისმოყვარეობით გვამი გულალმა გადააბრუნა, რითაც დაარღვია და შეცვალა გვამის პირვანდელი მდგომარეობა. ერთ-ერთმა იქ მისულთაგანმა კი გადაწყვიტა „გაესუფთავებინა“ გვამის გვერდით დაგდებული პიჯაკი. ამ მიზნით მან იგი ხელში აიღო და საკმაოდ

ძლიერ დაიქნია. დაბერტყვის დროს პიჯაკიდან გადმოვარდა ქალაქის ნაგლეჯი, რომელიც მაშინვე ქარმა გაიტაცა და უკვალოდ დაიკარგა. მესამე პირმა კი, რომელიც სამხედრო არმიაში ნამსახურები იყო, თავისი „ცოდნის“ გამომჟღავნების მიზნის ცეცხლსასროლი იარაღი ხელში აიღო, საბრძოლო მდგომარეობა შეუცვალა - ტყვიებისაგან განმუხტა და ჯიბეში ჩაიღო, რითაც მან გამომძიებელს მოუხსპო შესაძლებლობა ცეცხლსასროლ იარაღზე (პისტოლეტზე) აღმოეჩინა და გამოეკვლია ხელის თითების კვალი და სხვა.

ასევე, ქ. თბილისის დელისის მეტროსთან აღმოჩენილი ახალგაზრდა მამაკაცის გვამის დასათვალიერებლად გამომძიებლის მისვლამდე (დაზარალებულს თავისა და გულმკერდის არეში მიყენებული ჰქონდა რამდენიმე ჭრილობა), იქ მყოფმა ერთ-ერთმა პირმა გვამი გულადმა გადააბრუნა, პიჯაკის ჯიბეები შეუმოწმა და იქედან პირადობის მოწმობა და ფული ამოაცალა და იქ მყოფ მოქალაქეს გადასცა შესანახად. გამომძიებლის შეკითხვაზე, თუ რატომ გაკეთდა ყოველივე ეს მის მოსვლამდე, ამაყად უპასუხა, რომ იგი პოლიციის ორგანოებში ნამუშევარი და კარგად იცოდა, თუ რა უნდა გაეკეთებინა და, რომ მან ეს მოიმოქმედა გამომძიებლისათვის ხელის შეწყობის მიზნით ჩაიდინა (რათა იქ მყოფ პირებს გვამი არ გაეძარცვათ), მაგრამ შემდეგ ამაოდ ეძებდა იმ პირს, ვისაც დაზარალებულის ჯიბიდან ამოღებული ფული და პირადობის მოწმობა შესანახად გადასცა.

გამორიცხული არაა, რომ შემთხვევის ადგილი დაზიანდეს და შეიცვალოს ცხოველების მიერაც, ამიტომაც გამომძიებელმა, პირველ რიგში, შემთხვევის ადგილზე დასათვალიერებლად გამგზავრებამდე, საჭიროა მიიღოს ყველა სათანადო ღონისძიება შემთხვევის ადგილმდებარე-

ობისა და უშუალოდ შემთხვევის ადგილის დასაცავად სხვა გარეშე ზემოქმედებისაგან.

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი დანაშაულის ნიშნების შესახებ, შეტყობინების მიღებისთანავე გამომძიებელი ვალდებულია მაქსიმალურად, დეტალურად გამოარკვეოს, თუ რა მოხდა და რა სახის გარემოებას აქვს ადგილი, როგორი და რა სახის კვალებია იქ დარჩენილი და სხვ. ყოველივე ეს გამომძიებელს ესაჭიროება იმისათვის, რომ მან წინასწარ სწორად განსაზღვროს დათვალიერების ხასიათი და იმ პირთა წრე, რომლებმაც მიზანშეწონილია მონაწილეობა მიიღონ დათვალიერებაში. იმავე დროს, საჭიროა გამომძიებელმა პოლიციის ორგანოს მუშაკებს ან ადგილობრივ წარმომადგენლებს მისცეს დავალება, რათა მის მისვლამდე ზუსტად და მკაცრად დაიცვან შემთხვევის ადგილი. მოცემულ პირებს გამომძიებელმა უფრო დეტალური მითითება უნდა მისცეს მაშინ, როცა ადგილი აქვს არახელსაყრელ ამინდს, ან როცა შემთხვევის ადგილზე იმყოფება დაზარალებული, რომელსაც სამედიცინო დახმარება სჭირდება, განუმარტოს მათ, თუ როგორ დაიცვან მის მისვლამდე შემთხვევის ადგილი და მასზე დარჩენილი კვალები ცუდი მეტეოროლოგიური პირობებით გამოწვეული დაზიანება-განადგურებისაგან და როგორ და რა სახის სამედიცინო დახმარება აღმოუჩინონ დაზარალებულს და სხვ. ამასთან, საჭიროა შეამოწმოს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების მზადყოფნა, არის თუ არა საგამომძიებო ჩემოდანში ან ჩანთაში ყველა სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები. საჭიროების შემთხვევაში მოამზადოს შემთხვევის ადგილზე გასასვლელად მოძრავი კრიმინალისტიკუ-

რი ლაბორატორია და სხვა სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები.

სამწუხაროდ, პრაქტიკაში არც თუ ისე იშვიათად გვხვდება ფაქტები მაგალითები როცა შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას თვით პოლიციის თანამშრომლები არ იცავენ ზემოთაღნიშნულ წესს. უფრო მეტიც, შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე სათანადო ყურადღებას არ აქცევენ და არ ითვალისწინებენ იმას თუ რა შეიძლება მოყვეს მათ მიერ გვამისა და ნივთმტკიცებების და სხვადასხვა საგნების გადაადგილებას და არ ელოდებიან პროკურორის, გამომძიებლისა და ექსპერტის მოსვლას შემთხვევის ადგილზე, რის შედეგადაც რთულდება იქ არსებული უჩინარი კვლების აღმოჩენა-დამუშავება და ამით ნივთიერ მტკიცებულებათა ამოღება და მომარჩვება. რაც კიდევ უფრო ართულებს დანაშაულის გახსნას.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ ფრიად გახმაურებულ ტელე-რეპორტიორ გიორგი სანაიას მკვლელობის საქმე. ამ მკვლელობის გაგებისთანავე უამრავი ცნობისმოყვარე თუ ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენლები მივიდნენ შემთხვევის ადგილზე და თავიანთი მოძრაობებით წაშალეს, ან დააზიანეს არსებული კვლები, რის გამოც გართულდა დამნაშავის დადგენა და დანაშაულის გახსნა.

პირმა. რომელიც პირველი აღმოჩნდება შემთხვევის ადგილზე, არ უნდა დაუშვას უცხო პირთა შესვლა და უნდა დაიცვას შემთხვევის ადგილი გამომძიებლისა და მის მიერ დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად შერჩეულ პირთა მოსვლამდე.

ბ) დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებ პირთა შერჩევა

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად დამსწრე პირების შერჩევა გამომძიებელმა უნდა მოახდინოს შემთხვევის ადგილზე მისვლამდე, რათა თავიდან აიცილოს ყოველგვარი გაუგებრობა და შემთხვევის ადგილზე დამსწრე პირების შერჩევისას, დამსწრე პირების სახით დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად არ ჩააბას გამოსაძიებელი საქმის მსვლელობით დაინტერესებული პირი.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დამსწრე აღჭურვილია ფართო პროცესუალური უფლება-მოვალეობებით. მას იძახებს მომკვლევ, გამომძიებელი ან პროკურორი საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების ფაქტის, მისი მიმდინარეობისა და შედეგების დასადასტურებლად, და რომელთა რიცხვი თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში არ შეიძლება იყოს ორზე ნაკლები, ამასთან მათ უნდა განემარტოთ თავიანთი უფლება-მოვალეობები. მას ევალება მონაწილეობა მიიღოს საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებაში და დაადასტუროს ამ მოქმედების ჩატარების ფაქტი, მისი მიმდინარეობა და შედეგები და სათანადო ნებართვის გარეშე არ გაამჟღავნოს გამოძიების მასალები. თუ დამსწრე არასაპატიო მიზეზით უარს იტყვის თავისი მოვალეობის შესრულებაზე, მასაც სპეციალისტის მსგავსად, შეიძლება დაეკისროს ფულადი სახდელი.

დამსწრე საქართველოს სსსკ 103-ე მუხლის მესამე ნაწილით შეიძლება დაიკითხოს, როგორც მოწმე იმ

საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებასთან დაკავშირებულ გარემოებათა შესახებ, რომელშიც იგი მონაწილეობდა. ამასთან მას უფლება აქვს გაეცნოს თავის მონაწილეობით შედგენილ ოქმს და გამოთქვას თავისი შენიშვნები და იგი შეტანილი უნდა იქნას დათვალიერების ოქმში.

იმ შემთხვევაში, როცა მოსახლეობისაგან ან სხვა რიგითი მოქალაქეებისაგან დამსწრე პირების შერჩევა გარკვეული ობიექტური მიზეზების გამო (შემთხვევის ადგილის დაცილება დასახლებული პუნქტებისაგან ან ცუდი მეტეოროლოგიური პირობები, დათვალიერების დროის შეუსაბამობა - შუალამე და სხვ.) შეუძლებელია, მაშინ დათვალიერებაში დამსწრე პირებად შეიძლება შერჩეულნი იქნენ პოლიციის თანამშრომლები ან თვით ოპერატიულ ჯგუფში მონაწილე პირები, მაგრამ იმ პირობით, თუ ისინი საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება დაკითხულნი იქნენ მოწმის სახითაც საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ გარემოების ან მათ მიერ ნანახი და აღქმული ფაქტის დასადასტურებლად. მათგან მიღებული ჩვენებებიც საქმეზე შეკრებილი სხვა ნებისმიერი მტკიცებულების ტოლფასოვნად უნდა იქნას მიჩნეული. ამიტომ არასწორად მიგვაჩნია უკანასკნელ პერიოდში სასამართლო-საგამოძიებო პრაქტიკაში გავრცელებული და კანონით რეგლამენტირებული უარყოფითი აზრი იმის შესახებ, თითქოს ასეთი პირები არ შეიძლება ჩაბმულნი იქნენ დამსწრედ და მიღებულ ჩვენებებს არ უნდა მიენიჭოთ საქმეზე მტკიცებულებითი მნიშვნელობა, მაგრამ ცხადია, მოწმის სახით დაკითხული ასეთი ოპერატიული მუშაკი უნდა ჩამოსცილდეს მოცემული საქმის შემდგომ გამოძიებას.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სისხლის სამართ-

ლის საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების და სხვა საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებაში მონაწილეობის მისაღებად დამსწრე პირების მოწვევის ინსტიტუტის არსებობა ევროპის მრავალი სახელმწიფოს კანონმდებლობისათვის უცნობია. ასე მაგალითად, ევროსაბჭოს წარმომადგენელთა მიერ გამართულ საერთაშორისო კონფერენციაზე საფრანგეთის, შვეიცარიის, იტალიის, ბელგიის სახელმწიფოების წარმომადგენელმა იურისტებმა კატეგორიულად უარყვეს მათი კანონმდებლობით ამგვარი ინსტიტუტის არსებობა. უფრო მეტიც, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება და მისი მსგავსი სხვა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება —

(იტალიაში, საფრანგეთში, შვეიცარიაში, ბელგიაში და სხვ.) ყოველგვარი დამსწრე პირების მონაწილეობის გარეშე ტარდება. „მე, როგორც პროკურორსა და გამომძიებელს, სახელმწიფო მენდობა და ექვი არავის არ უნდა ეპარებოდეს ჩემს სამართლიანობაში. თუ სახელმწიფო არ მენდობა და დამსწრე პირების მონაწილეობით ცდილობს ჩემი სისწორის დადასტურებას, ასეთ პირობებში მე ასეთ სამსახურზე საერთოდ უარს ვიტყვდი, რადგან ეს ჩემთვის შეურაცხმყოფელი იქნებოდაო“-განაცხადა ბელგიის ნამურის სამეფოს პროკურორმა სედრიკ ვისარტ დე ბოკარმა და შვეიცარიის იურას გენერალურმა პროკურორმა ბატონმა ივ მეტრიმ.

ცხადია, მათი ასეთი მოსაზრება მთლად უსაფუძვლო არაა. მით უმეტეს, რომ იგი ცალკეული სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას გარკვეულ უხერხულობასაც იწვევს. მათ ასეთ მოსაზრებას მრავალი ჩვენი პრაქტიკოსი-იურისტიც იზიარებს. მაგალითად, ამავე საერთაშორისო სემინარში მონაწილე ერთ-ერთმა პროკურორმა მა-

რთებულად აღნიშნა: ექვმიტანილის დაკავებისას მისი პირადი ჩხრეკა რომ ჩავატაროთ, საჭიროა ამ მოქმედებას დაესწროს ორი დამსწრე, რადგან მათ გარეშე ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ მტკიცებულებას სასამართლო არ გაიზიარებს, რაც უდავოდ ერთგვარ უხერხულობას იწვევს, რადგან დაკავებული პირი რომ გაეჩხრიკოთ თუნდაც განიარაღების მიზნით, საჭიროა ჯერ მოვიწვიოთ დამსწრე პირები და შემდეგ მოვახდინოთ მისი პირადი ჩხრეკა და განიარაღება. ამიტომ მას მიაჩნია, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში, ამოღებასა და ჩხრეკაში დამსწრე პირების ინსტიტუტის არსებობამ თავისი დრო მოჰამა.

ასეთი შეხედულება, შეიძლება ნაწილობრივ მართებულიად იქნას მიჩნეული, მაგრამ ჩვენი ცხოვრების პრაქტიკულ სინამდვილეში ამ მოსაზრების საკანონმდებლო წესით გატარება, ვფიქრობთ, საზოგადოების განვითარების თანამედროვე პირობებში არ შეიძლება, იგი სასურველ შედეგებს არ მოიტანს და იგი შეიძლება იქცეს ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევის წყაროდ.

როგორც აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად გამომძიებლის მიერ შეიძლება მოწვეული იქნას ექსპერტი-სპეციალისტი, რომლის როლი არსებითად განსხვავდება ექსპერტიზის ჩატარებელი ექსპერტისაგან. რაც უპირველეს ყოვლისა იმაში გამოიხატება, რომ ექსპერტიზის დროს ექსპერტი დასკვნას იძლევა იმ საკითხებზე, რომლებიც მის წინაშე დასმული იყო გადასაწყვეტად ექსპერტიზის დამნიშნავი გამომძიებლის მიერ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარებაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეულმა ექსპერტმა კი, როგორც სპეციალისტმა, ხელი უნდა შეუწყოს გამომძიებ-

ლს ყველა სახის კვალისა და ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენასა და ამოღებაში და ამასთან, დაეხმაროს გამოძიებელს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე შემთხვევის ადგილის ცალკეული გარემოებების სწორად გამოკვლევაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად ექსპერტი, სპეციალისტის სახით შეიძლება მოწვეული იქნას მხოლოდ მაშინ, როცა დათვალიერების წარმატებით ჩატარებისათვის საჭიროა მეცნიერული, ტექნიკური ან სხვა სპეციალური ცოდნა. კერძოდ, საქართველოს სსსკ 98-ე მუხლის თანახმად, სპეციალისტად შეიძლება მოწვეული იქნას კრიმინალისტი, ექიმი, ფსიქოლოგი, პედაგოგი და სხვა პირები, რომლებსაც აქვთ საჭირო ცოდნა და ჩვევები და, რომ მოკვლევის წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის დროს ტექნიკური აპარატურის (მაგნიტოფონი, ვიდეომაგნიტოფონი, ფოტო და კინო გადაღებები, სხვა აპარატები) გამოყენების მიზნით შეიძლება მოწვეულ იქნას აგრეთვე სპეციალისტი-ოპერატორი.

საქართველოს სსსკ- 99-ე მუხლით განსაზღვრულია აგრეთვე სპეციალისტის უფლება-მოვალეობები. ამ მუხლის თანახმად, სპეციალისტი ვალდებულია გამოცხადდეს მომკვლევის, გამოძიებლის, პროკურორის ან სასამართლოს მიერ გამოძახების შემთხვევაში და მონაწილეობა მიიღოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებასა და სასამართლო განხილვაში და გამოიყენოს სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, სპეციალური ცოდნა და გამოცდილება მტკიცებულებათა აღმოჩენა-დამაგრებაში, მიაპყროს გამოძიებლის ყურადღება იმ გარემოებებს, რომლებსაც აქვს მნიშვნელობა საქმეზე ქეშმარიტების დასადგენად და

მისცეს განმარტება მის მიერ შესრულებულ მოქმედებათა გამო და სათანადო ნებართვის გარეშე არ გაახმაუროს წინასწარი გამოძიების მასალები. ამასთან უფლება აქვს იცოდეს გამოძახების მიზანი და უარი განაცხადოს მონაწილეობის მიღებაზე, თუ მას არ გააჩნია სათანადო ცოდნა; ჩატარებული მოქმედების შესახებ, გააკეთოს შენიშვნა და განცხადება, დაუსვას შეკითხვები მოქმედებაში მონაწილე პირებს და გაეცნოს საგამოძიებო მოქმედებისა და სასამართლო განხილვის ოქმებს და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ სსსკ-ის ზემოაღნიშნული მუხლით დადგენილია ისიც, თუ სპეციალისტი უარს იტყვის ან თავს აარიდებს თავისი მოვალეობის შესრულებას არასაპატიო მიზეზით, მას შეიძლება დაეკისროს ფულადი სახდელი შრომის ანაზღაურების ათ მინიმალურ ოდენობამდე.

როგორც წესი, სპეციალისტის მონაწილეობა აუცილებლადაა მიჩნეული ისეთი კატეგორიის საქმეებზე ჩასატარებელი შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში, როგორიცაა: სატრანსპორტო საშუალებათა კატასტროფა; ხანძრის, შრომის უსაფრთხოების წესების დარღვევა, როცა მას შედეგად მოჰყვა ადამიანის დაღუპვა ან მისი ჭანჭრთელობის მძიმე დაზიანება, როცა ადამიანის გვამია აღმოჩენილი და სხვ.

ასეთ შემთხვევაში საჭიროა მოწვეული იქნას არა ერთი, არამედ რამდენიმე სპეციალისტი, კერძოდ, სამედიცინო-საექსპერტო დაწესებულებიდან ექიმი-სპეციალისტი, საქსპერტო კრიმინალისტიკური დაწესებულებებიდან ექსპერტი - კრიმინალისტი, ექსპერტი-ქიმიკოსი და სხვ.

მკვლელობის, ქურდობის, ყაჩაღური თავდასხმის და სხვა ანალოგიური სახის მძიმე დანაშაულთან დაკავშირებით

მიზანშეწონილია მოწვეული იქნას აგრეთვე კინოლოგი შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი საგნის კვალის ასაღებად და დანაშაულის ჩამდენ პირთა დასადგენად ოპერატიულ ჯგუფთან ერთად მათ ცხელ კვალზე მისადევნებლად, დანაშაულის ჩამდენ პირთა ადგილსამყოფელის დასადგენად, მათ დასაკავებლად და წარმოსადგენად.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში სპეციალისტი გამომძიებელთან ერთად ავლენს და იკვლევს კვლებს, ნივთიერ მტკიცებებს და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებებს.

იმ შემთხვევაში, როდესაც დათვალიერება მოითხოვს მუშახელს, მაშინ გამომძიებელმა წინასწარ უნდა უზრუნველყოს მუშების გამოყვანა თავიანთი საჭირო იარაღებით (მაგ., მიწით ამოვსებული ჭის ამოსათხრელად, იატაკის ან ჭერის ასაყრელად და სხვ.).

ამრიგად, შემთხვევის ადგილზე მისვლამდე საჭიროა გამომძიებელმა სწრაფად და ოპერატიულად შეასრულოს საკმარის დიდი მოსამზადებელი სამუშაოები, რათა უზრუნველყოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მაღალკვალიფიციურად ჩატარება.

3. დათვალიერების ჩატარების მომზადება ადგილზე მისვლის შემდეგ

გამომძიებელი შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე არ შეიძლება შეუდგეს შემთხვევის ადგილის გარემოების დეტალურ შესწავლას. საჭიროა მან წინასწარ ჯერ გაარკვიოს თუ რას წარმოადგენს შემთხვევის ადგილი, რა ცვლილებები მოხდა მის მისვლამდე, შეადგინოს დათვალიერე-

ბის გეგმა და შექმნას დათვალიერებისათვის საჭირო ნორმალური პირობები.

შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე გამომძიებელმა უნდა მოისმინოს შემთხვევის ადგილის დამცველი პირების ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ ვინ, როდის და რა გარემოებაში აღმოაჩინა მოცემული შემთხვევა, როდის, რა გარემოებაში და პირობებში მოუხდათ მათ შემთხვევის ადგილის დაცვა. მათი იქ ყოფნის დროს ხომ არ მოხდა რაიმე ცვლილება შემთხვევის ადგილ-გარემოებაში, ვის მიერ და რა სახის; აღმოუჩინეს თუ არა დაზარალებულს რაიმე სახის სამედიცინო დახმარება და მოათავსეს თუ არა იგი საავადმყოფოში ან სხვა სამედიცინო-სამკურნალო დაწესებულებაში. ხოლო თუ დაზარალებული კვლავ შემთხვევის ადგილზე იმყოფება და სამედიცინო დახმარებას საჭიროებს, გამომძიებელმა სამედიცინო დარგის სპეციალისტის მეშვეობით უნდა აღმოუჩინოს მას სათანადო დახმარება. საჭიროების შემთხვევაში კი მოახდინოს მისი საავადმყოფოში გადაყვანა, მაგრამ საავადმყოფოში გაგზავნამდე საჭიროა მოახდინოს დაზარალებულის ფოტოგადაღება კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით. იმავე დროს საჭიროა ზუსტად აღინიშნოს ის ადგილი, სადაც აღმოჩენილი იყო დაზარალებული. გარდა ამისა, დაზარალებულის საავადმყოფოში გაგზავნამდე საჭიროა დადგენილი იქნას მისი პიროვნება, საცხოვრებელი ადგილი და იმ სამკურნალო დაწესებულების მისამართი, რომელშიც იგი იგზავნება. შესაძლებლობის შემთხვევაში საჭიროა, მისგან მიღებული იქნას აგრეთვე ინფორმაცია ან ახსნა-განმარტება მომხდარი გამოსაძიებელი

შემთხვევის შესახებ.

ყოველივე ამის შემდეგ საჭიროა გამომძიებელმა მოახდინოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების საზღვრების განსაზღვრა; დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად მოწვეულ პირებს განემარტოს მათი უფლებები და მოვალეობები და თითოეულ მათგანს მისცეს შესაბამისი დავალება. კერძოდ, ოპერატიულ ჯგუფს უნდა მიეცეს დავალება დანაშაულის ჩამდენ პირთა ცხელ კვალზე მიდევნების, მათი დაძებნის, დაკავებისა და წარმოდგენის შესახებ. მათვე უნდა აწარმოონ იმ პირთა დადგენა, რომლებიც პირველად მივიდნენ და ნახეს შემთხვევის ადგილი, აგრეთვე ისინი, ვისაც შეუძლიათ გამოსაძიებელ საქმესთან დაკავშირებით გამოძიებას მისცენ ჩვენება.

თუ გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილზე მისვლამდე ვერ შეძლო დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებადამსწრე პირთა მოწვევა, მაშინ მან შემთხვევის ადგილზე უნდა მოახდინოს მათი შერჩევა ისე, რომ მათ რიცხვში არ მოხვდეს საქმის მსვლელობით დაინტერესებული პირი. ამასთან, საჭიროა ოპერატიულ ჯგუფს მისცეს მითითება, შემთხვევის ადგილიდან გაიყვანონ ყველა იქ მყოფი ზედმეტი პირი, რათა ხელი არ შეუშალონ დათვალიერების ნორმალურ მსვლელობას. ყოველივე ამის შემდეგ საჭიროა შემთხვევის ადგილის გარემოებებისა და პირობების გათვალისწინებით გამომძიებელმა განსაზღვროს დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა მაქსიმალურად სწორად და სრულყოფილად გამოიყენოს კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, დათვალიერების ტაქტიკური ხერხები და მეთოდები.

თავი IV.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა

1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა ცალკეული ეტაპების მიხედვით

როგორც აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების წარმოება მოიცავს სამ ძირითად ეტაპს: მიმოხილვით, სტატიკურსა და დინამიკურს, რომელსაც ყოველთვის თან სდევს დათვალიერების დასკვნითი ეტაპი.

დათვალიერების მიმოხილვით სტადიაზე გამომძიებელი წყვეტს საკითხს იმის შესახებ, თუ საიდან და რით დაიწყოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. ამ საკითხის სწორად გადაწყვეტის მიზნით ჯერ აწარმოებს დასათვალიერებელი ადგილმდებარეობის ზოგად მიმოხილვით დათვალიერებას, სწავლობს მას ერთ მთლიანობაში, განსაზღვრავს დასათვალიერებელი ადგილმდებარეობის ფარგლებს და იღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ, თუ საიდან დაიწყოს დათვალიერება - ცენტრიდან თუ პერიფერიიდან და სხვ.

დათვალიერების სტატიკურ სტადიაზე გამომძიებელი ახდენს შემთხვევის ადგილისა და იქ არსებული ნივთიერი მტკიცებულების, კვლების, საგნებისა და ობიექტების დათვალიერებას სტატიკურ მდგომარეობაში. ახდენს მის ზუსტ ფიქსირებას იმავე მდგომარეობაში, რა მდგომარეობაშიც ისინი აღმოჩენილნი იქნენ შემთხვევის ადგილზე. ყოველივე ამის შემდეგ გამომძიებელი იწყებს შემთხვევის

ადგილისა და იქ არსებული საგნების და ობიექტების დეტალურ დათვალიერებას, დამუშავებას დინამიკურ ანუ მოძრავ მდგომარეობაში, რა დროსაც მას უხდება შემთხვევის ადგილზე არსებული საგნებისა და ობიექტების ხელში აღება და დათვალიერება, ან მათი ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაადგილება და სხვ.

მაშასადამე, როგორც აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ შემუშავებული იქნეს ისეთი ტაქტიკური ხერხები, რომელთა გამოყენებითაც გამოძიებელი უზრუნველყოფს შემთხვევის ადგილზე არსებულ ლატენტური კვლებისა და სხვა მტკიცებულებათა აღმოჩენას, მათ სრულ, ყოველმხრივ ასახვასა და გამოკვლევას.

კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს მრავალი შეხედულება და რეკომენდაცია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკის შესახებ, რომელთაგან უფრო ფართო აღიარება მოიპოვა გამოსაყენებელი ტაქტიკური ხერხების დაჯგუფებამ დათვალიერების სტადიების მიხედვით, რომელიც, როგორც აღვნიშნეთ, მოიცავს:

1) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიმოხილვით სტადიას;

2) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სტატიკურ სტადიას;

3) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დინამიკურ სტადიას და

4) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დასკვნით სტადიას.

რუსულ ენაზე გამოცემულ კრიმინალისტიკის ზოგიერთ სახელმძღვანელოში გატარებულია აგრეთვე შეხედუ-

ლება, რომლითაც დათვალიერების დამოუკიდებელ ტაქტიკურ ხერხად მიჩნეულია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შერჩევითი მეთოდი, რაც არ შეიძლება მართებულად მივიჩნიოთ, რადგან ყველა სახის სისხლის სამართლის საქმეზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერება თავისი თავისებურებებით ხასიათდება.

ა) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიმოხილვითი სტადია

შემთხვევის ადგილის მიმოხილვითი დათვალიერების სტადიაზე გამომძიებელი უბრალოდ ახდენს დასათვალიერებელი საგნებისა და ობიექტების აღრიცხვას, ადგენს შემთხვევის ადგილზე მისასვლელ და იქიდან გამავალ გზებსა და კვალს (ფეხის კვალს, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალს და სხვ.), არკვევს დანაშაულებრივი ქმედების ხასიათსა და მისი ჩადენის მექანიზმს (რა მოქმედებები იქნა შესრულებული შემთხვევის ადგილზე მყოფი პირების მიერ, საიდან და რით მოვიდნენ შემთხვევის ადგილზე, რა გააკეთეს იქ, საით და რით წავიდნენ შემთხვევის ადგილიდან და სხვ.) ყოველივე ამის გათვალისწინებით ადგენს თავისი მოძრაობებისა და მიმართულების გეგმას.

ამ ეტაპზე აღმოჩენილ მცირე მოცულობის მქონე მტკიცებულებითი მნიშვნელობის საგნებს, ობიექტებს ან კვალს აღნიშნავს რაიმე თვალსაჩინო საშუალებებით, რათა დათვალიერების შემდგომ ეტაპზე არ მოხდეს მათი დაზიანება, დაკარგვა ან სახის შეცვლა. თუ დათვალიერების პროცესში გამომძიებელი შეამჩნევს რაიმე სპეციფიკური ხასიათის კვალს, სასურველია მასაც გაუკეთოს შესაბამისი

დაცვა. დათვალიერების ამავე ეტაპზე გამომძიებელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს არა მარტო შემთხვევის ადგილის ცენტრსა და იქ დარჩენილ საგნებზე, ობიექტებსა და კვლებზე, არამედ მის პერიფერიებზე და მისადგომებზეც, რადგან გამორიცხული არაა სწორედ იქ იყოს დატოვებული საქმეში მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საგანი, ნივთი ან კვალი. იმავე დროს საჭიროა განისაზღვროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების საზღვრები და გადაწყდეს ცენტრიდან დაიწყოს დათვალიერება თუ პერიფერიიდან.

აღსანიშნავია, რომ მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვაობა. მაგალითად, ჯერ კიდევ ადრე პროფესორი ი. იაკიმოვი რუსულ ენაზე გამოცემულ თავის ორიგინალურ კრიმინალისტიკის პირველ სახელმძღვანელოში იძლეოდა რეკომენდაციას შემთხვევის ადგილის დათვალიერება დაგვეწყო პერიფერიიდან ცენტრისაკენ და გვაფრთხილებდა, არასოდეს დაგვეწყო შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, უშუალოდ გვაბით ან გატეხილი საწყობის ცენტრიდან და რომ ჯერ უნდა შეგვესწავლა გარშემომდებარე საგნები, შენობები, ტერიტორია, ცენტრისაკენ მომავალი გზები ყველა თავისი შესასვლელ-გამოსასვლელები და ამის შემდეგ შევუდგეთ მთავარი საგნის, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას. ასეთივე შეხედულება გატარებული იყო 1950 წელს ქ. მოსკოვში გამოცემულ კრიმინალისტიკის სახელმძღვანელოში, მაგრამ იმ განსხვავებით, რომ მისი ავტორები ითვალისწინებენ აგრეთვე შემთხვევის ადგილის ცენტრიდან პერიფერიისაკენ მიმართულ დათვალიერების სქემასაც ისეთი შემთხვევებისათვის, როცა თავისი ტერიტორიით შემთხვევის

ადგილი იყო მცირე მოცულობის და დათვალიერების დროს გამომძიებელს არ სჭირდებოდა ყურადღების გამახვილება საგნების დიდ რაოდენობაზე. ვ. გრიშოვის აზრით კი შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ყოველთვის უნდა ვაწარმოოთ ცენტრიდან პერიფერიის მიმართულებით. პროფესორი ა. ვინბერგი, მ. მუდიუგინი და სხვ. კი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების თანმიმდევრობის საკითხის გადაწყვეტას ანდობს გამომძიებელს.

ვფიქრობ, უფრო სწორია იმ კრიმინალისტების (ვ. გრომოვის, ა. გოლუნსკის, ბ. შავერის და სხვ.) შეხედულება, რომლებიც მნიშვნელოვნად თვლიან შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დაწყებას მთავარი გარემოებების ანუ ცენტრის შესწავლით, რადგან იგი გამომძიებელს უქმნის ნათელ წარმოდგენას იმის შესახებ, თუ რა გარემოებას ჰქონდა ადგილი, რაში მდგომარეობს მისი ჩადენის მექანიზმი და განსაკუთრებით რაზე, რა გარემოებაზე უნდა იქნეს ყურადღება გამახვილებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში.

როგორც აღვნიშნეთ, შემთხვევის ადგილად ითვლება ის ტერიტორია ან შენობა, რომლის ფარგლებშიაც ჩადენილია დანაშაულებრივი ქმედება, ან აღმოჩენილია დანაშაულებრივი ქმედების ნიშნები. შემთხვევის ადგილის ცენტრად ითვლება მისი ის ნაწილი, სადაც დანაშაულებრივი ქმედების ყველაზე მნიშვნელოვანი ნიშნებია დატოვებული და აღმოჩენილი. მაგალითად, გაქურდული ბინა, ადამიანის გვამი, სისხლის გუბე, ადამიანზე სატრასპორტო საშუალებათა შეჯახების ადგილი და სხვ. შემთხვევის ადგილის პერიფერიად კი მიჩნეულია ცენტრის გარშემო მდებარე ტერიტორია. პერიფერიის ფარგლების განსაზღვრისას მხე-

ედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების ხასიათი და დანაშაულის ნიშნებზე მიმთითებელი შემთხვევის ადგილმდებარეობის თავისებურება და ხასიათი, შემთხვევის ადგილისაკენ მიმავალი ან იქიდან გამავალი კვალი ან იქ დარჩენილი სხვადასხვა სახის დამამტკიცებელი საბუთები და სხვ.

მიმოხილვითი დათვალიერების ამ ეტაპზე გამომძიებელმა უნდა გამოიჩინოს განსაკუთრებული სიფრთხილე, რათა თვითონ რაიმე უეცარი მოქმედებით არ წაშალოს შემთხვევის ადგილზე დარჩენილი კვალი ან თვითონ არ დატოვოს რაიმე სპეციფიკური კვალი. ამიტომ მიმოხილვითი დათვალიერების პროცესში მიზანშეწონილი არაა გამომძიებელმა იაროს იმ ადგილზე, სადაც არ შეიძლება დატოვებული იყოს სხვა პირთა კვალი ან იმ პირის ნაკვალევზე, ვინც პირველად აღმოაჩინა შემთხვევის ადგილი ან ვინც აწარმოებდა შემთხვევის ადგილის დაცვას. ამის შესახებ კი გამომძიებელმა ინფორმაცია უნდა მიიღოს შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე შემთხვევის ადგილის აღმოჩენ და მის დამცველ პირებთან გასაუბრებით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, საზღვრებისა და მისი ჩატარების ტაქტიკური ხერხების განსაზღვრის შემდეგ, დათვალიერების სტატიკურ ეტაპზე გადასვლამდე მიზანშეწონილია გამომძიებელმა სწრაფად და ოპერატიულად აწარმოოს იმ პირთა ზეპირი გამოკითხვა, რომლებიც ოპერატიული მუშაკების მიერ მოძებნილნი და დადგენილნი იქნენ, როგორც მომხდარი დანაშაულებრივი ქმედების მომსწრენი, ან ვინც პირველად მივიდნენ შემთხვევის ადგილზე, ან რომლებსაც შეეძლოთ მოესმინათ, დაენახათ, გაეგონათ რაიმე მომხდარი ფაქტის შესახებ. მათთან

ასეთი ზეპირი გასაუბრების მიზანი ისაა, რომ გამომძიებელმა მათგან მიიღოს საჭირო ცნობები მომხდარი ფაქტის შესახებ და შეექმნას მასზე სწორი წარმოდგენა; შეაგროვოს ცნობები დამნაშავის პიროვნების შესახებ და დასახოს მისი დაძვინის ღონისძიებანი. ამასთან, თუ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილია უცნობი ადამიანის გვამი, საჭიროა მიიღოს ზომები მისი ვინაობის დასადგენად.

მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის თანამომსწრეთა ასეთ გამოკითხვას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ქურდობის, გაძარცვის, ყაჩაღური თავდასხმის, ტექნიკის უშიშროების წესების დანაშაულებრივი დარღვევის, ავტოკატასტროფის და სხვა მსგავსი სახის დანაშაულებრივ ფაქტებთან დაკავშირებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს. ამ პირთა გამოკითხვის დროს უნდა გაირკვეს თუ როგორ მოხვდნენ ისინი იქ, რა მიზნით, რას აკეთებდნენ პოლიციის მუშაკების ან შემთხვევის ადგილის დასაცავად მისულ სხვა პირთა გამოცხადებამდე, რა საგნებს შეეხნენ, რა სახის კვალი დატოვეს და სხვ.

საჭიროა ამ პირებისგან მიღებული ამგვარი ცნობების ფიქსაცია მოხდეს ძალიან მოკლედ მათი გვარის, სახელისა და მისამართების ჩვენებით, რადგან მომავალში შეიძლება საჭირო გახდეს საქმეზე მათი დაკითხვა.

ზემოაღნიშნულ პირებთან გასაუბრება საჭიროა ჩატარდეს ცალ-ცალკე, რათა არ მოხდეს მათგან მიღებული ცნობების გახმაურება.

იმ შემთხვევაში, თუ პირი მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის შესახებ იძლევა რაიმე არსებითი ხასიათის ინფორმაციას, მაშინ მიზანშეწონილია მოხდეს მისი გაჩერება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დამთავრებამ-

დე, რადგან ჯერ ერთი, დათვალიერების პროცესშივე შეიძლება დაგვჭირდეს მისი ახსნა-განმარტება რომელიმე ფაქტთან დაკავშირებით და, მეორეც, საჭირო გახდეს მისგან დაწვრილებითი ახსნა-განმარტების მიღება ან მისი დაკითხვა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ამ სტადიაზე აღმოჩენილი საგნების, ობიექტების, კვლებისა და მიღებული ინფორმაციის გაანალიზების საფუძველზე, გამომძიებელმა დაუყოვნებლივ უნდა მისცეს დავალება ოპერატიულ ჯგუფს დანაშაულის ჩადენაში ექვემდებარებული პირებისათვის ცხელ კვალზე მიღებების, მათი დაძებნის, დაკავებისა და წარმოდგენის შესახებ.

შემთხვევის ადგილზე მყოფი ზემოაღნიშნული პირების გამოკითხვის დროს გამომძიებელმა დიდი სიფრთხილე და წინდახედულება უნდა გამოიჩინოს იმ მხრივაც, რომ გამოკითხულთა შორის არ მოხვდეს ისეთი პირი, რომელიც დანაშაულის მონაწილეა, ან რომელიც დაინტერესებულია გამოსაძიებელი საქმის მსვლელობის ბედით, რადგან ამ პირებმა შეგნებულად შეიძლება მიაწოდონ ისეთი არასწორი ცნობები, რომლითაც გარკვეული არეულობა იქნეს შეტანილი დათვალიერების წარმოებაში და საქმის შემდგომი გამოძიების წარმართვაში.

შემთხვევის ადგილის აღმოჩენი ან მისი დამცველი პირების მიერ შემთხვევის ადგილზე დატოვებული კვალის გამორიცხვის მიზნით, ზოგჯერ მიზანშეწონილია გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შემდეგ მათგანაც აიღოს ხელისა და ფეხის კვალის ტვიფარი.

ზემოთ განხილული მიმოხილვითი დათვალიერების შემდეგ გამომძიებელი გადადის შემთხვევის ადგილის და-

თვალთვლების სტატიკურ სტადიაზე.

ბ) შემთხვევის ადგილის დათვალთვლების სტატიკური სტადია

დათვალთვლების სტატიკურ სტადიაზე გამომძიებელი ახდენს შემთხვევის ადგილის არსებით გამოკვლევას, იქ დარჩენილი და აღმოჩენილი კვლების, საგნებისა და ობიექტების სრულყოფილ გამოვლინებასა, აღრიცხვას იმავე მდგომარეობაში, როგორც აღმოჩენილი იქნენ შემთხვევის ადგილის დათვალთვლების პროცესში ყოველგვარი გადაადგილებისა და მდგომარეობის შეცვლის გარეშე. დათვალთვლების ამავე სტადიაზე გამომძიებელი აწარმოებს აღმოჩენილი საგნების, კვლებისა და ობიექტების თანმიმდევრულ ჩაწერას, რის საფუძველზეც ხდება შემდგომში შემთხვევის ადგილის დათვალთვლების ოქმის შედგენა.

დათვალთვლების ამ სტადიაზე აღმოჩენილი საგნების შესახებ გამომძიებელმა უნდა გააკეთოს ჩანაწერები, თუ სად და როგორ იქნა აღმოჩენილი ან ნაპოვნი, რა მდგომარეობაში, სად იყო, რა მანძილით იყო დაშორებული სხვა საგნებისაგან და სხვ. იმავე დროს საჭიროა ვაწარმოოთ აღმოჩენილი კვლების, საგნებისა და სხვა ნივთებს შორის არსებული მანძილის გაზომვები.

ამავე სტადიაზე გამომძიებელმა უნდა აწარმოოს აგრეთვე შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღება საგამომძიებო-ოპერატიულ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით. კერძოდ, აწარმოოს მიმოხილ-

ვითი, საორიენტაციო, საკვანძო და დეტალური სახის ფოტოგადაღებები. ზოგჯერ შეიძლება საჭირო გახდეს აგრეთვე პანორამული, სტერეოსკოპიული, მასშტაბური, მსხვილ-მასშტაბური და სიღრმითი მასშტაბური ფოტოგადაღებები (იხ. სურ.45) და ყოველივე ეს შესაბამისი თანმიმდევრობით ზუსტად უნდა აისახოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. დათვალიერების ამავე ეტაპზე უნდა მოხდეს შესაბამისი სქემებისა და გეგმების შედგენა (იხ. სურ.6). საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს აგრეთვე მისი აღბეჭდვა კინო და ვიდეო ფირებზე.

შემთხვევის ადგილის სტატიკური დათვალიერების შემდეგ, როცა მოხდა შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საგნების, ობიექტების და ყველა სახის კვალის ფიქსირება ჩანაწერების, ჩანახატების, გეგმებისა და სქემების შედგენის, ფოტო და კინო გადაღების სახით და სხვა საშუალებებით, მიღებული იქნას სათანადო ზომები მათ დასაცავად. აგრეთვე კინოლოგიის დახმარებით მოხდეს შემთხვევის ადგილზე დამნაშავეთა მიერ დატოვებული თავიანთი სპეციფიკური სუნის კვალის აღმოჩენა, მისი ფიქსაცია და ოპერატიულ ჯგუფთან ერთად კინოლოგსაც მიეცეს დავალება.

დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირის ცხელ კვალზე მიღევნების, მისი დაძებნის, დაკავების და წარმოდგენის გადაუდებელი ღონისძიებების გატარების შემდეგ გამოძიებელი უნდა გადავიდეს დათვალიერების მომდევნო - დინამიკურ სტადიაზე.

სურ:4

ჩ.-ს მკვლელობის ფაქტთან შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს შემთხვევის ადგილის საორიენტაციო წესით გადაღებული ფოტოსურათი.

სურ:5

ჩ.-ს მკვლელობის ფაქტზე ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს მიმოხილვითი წესით გადაღებული ფოტოსურათი.

სურ:6

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ჩ.-ეს გვამისა და მასზე მიყენებული ნატყვიარი ჭრილობის საკვანძო და დეტალურ-მასშტაბური წესით გადაღებული ფოტოსურათები.

გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დინამიკური სტადია

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დინამიკურ სტადიაზე გამომძიებელი ახდენს დათვალიერების წინა საფეხურზე აღმოჩენილი ყველა კვალისა და საგნების დეტალურ შესწავლა-დათვალიერებას. დათვალიერების ამ სტადიაზე გამომძიებელი უკვე მისთვის სასურველ მდგომარეობაში ახდენს აღმოჩენილი კვლების და საგნების ყოველმხრივ შესწავლა-დათვალიერებას მოძრაობაში. საჭირო შემთხვევაში მას შეუძლია დათვალიერების პროცესში სპეციალისტისაგან მიიღოს სათანადო კონსულტაცია ამა თუ იმ საგნის, კვალის ან სხვა რაიმე გარემოების ასახსნელად, მათ დასამუშავებლად და გამოსავლენად. იმავე დროს, თუ სტატიკური დათვალიერების სტადიაზე გამომძიებელი შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ კვალს ან საგანს მხოლოდ ცალმხრივად ზერელედ ეცნობოდა ადგილმდებარეობისა და მისი ფორმის, სახეობისა და ადგილმდებარეობის გათვალისწინებით, ამ ეტაპზე იგი ფრთხილად იღებს ხელში კვალიან საგანს, ათვალიერებს მას დეტალურად და ადგენს, ხომ არაა მასზე ადამიანის ხელის თითების კვალი დატოვებული და სწავლობს მისი დაზიანების ხასიათს. ასევე, თუ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სტატიკურ სტადიაზე გამომძიებელი მხოლოდ გვამის მდგომარეობის ფოტოგრაფიულ გადაღებას ახდენს კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებით და მისი უბრალო ფიქსირებით კმაყოფილდება, დინამიკურ სტადიაზე კი მას, სათანადო ფოტოგრაფირების შემდეგ, გვამის პოზა შეუძლია ნებისმიერად შეცვალოს,

დაათვალიეროს მისი დაზიანებები, შეამოწმოს მისი ტან-საცმლის ჯიბეები და სხვ.

დინამიკური დათვალიერების პროცესშიც უნდა ვაწარმოოთ ხელის თითების ან სხვა კვალიანი საგნის დათვალიერება, მისი დამუშავება-გამოვლინება, მისი მას-შტაბურ-დეტალური ან მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღების ჩატარება და სხვ. ე.ი. დათვალიერების ამ ეტაპზე უნდა მოვახდინოთ ისეთი ფოტო, კინო ან ვიდეო გადაღების ჩატარება, რომელზეც აღიბეჭდება შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სხვადასხვა სახის კვალი, საგნები და სხვა სახის ნივთიერი მტკიცებულება არა მარტო თავიანთ პირვანდელ მდგომარეობაში, არამედ გამოვლინება-დამუშავების შემდეგაც. მაგალითად, შემთხვევის ადგილზე არსებულ ამა თუ იმ საგანზე ხელის თითების უფერული ან უჩინარი ანაბეჭდების (კვალის) აღუშინის ფხვნილით, ნინგიდრონის ხსნარით ან სხვა საშუალებით გამოვლინების შემდეგ საჭიროა მოხდეს მისი ფოტოგადაღება მასშტაბური და მსხვილმასშტაბური ფოტოგადაღების წესით.

2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების გამოკვლევის მეთოდები და იქ აღმოჩენილ კვალთა მნიშვნელობა დანაშაულის გახსნაში

ა) დათვალიერების სუბიექტური და ობიექტური მეთოდები

იმის შესახებ, თუ რასიღრმითა და მოცულობით უნდა ჩაატაროს გამომძიებელმა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში არსებობს

ორი სახის რეკომენდაცია. ერთ-ერთი მათგანი იწოდება „სუბიექტურ მეთოდად“, მეორე კი „ობიექტურ მეთოდად“. დათვალიერების „სუბიექტური მეთოდის“ გამოყენებისას გამომძიებელი იფარგლება მხოლოდ იმ ადგილის დათვალიერებით, სადაც ასახულია დანაშაულის ყოფნის ან დანაშაულებრივი მოქმედების ნიშნები. „ობიექტური მეთოდის“ გამოყენების დროს კი გამომძიებელი სწავლობს შემთხვევის ადგილმდებარეობას, მის მთელ ვითარებას და არ კმაყოფილდება მარტოდენ შემთხვევის ადგილის. იმ ფარგლებში დათვალიერებით, სადაც ასახულია დანაშაულებრივი ქმედების კვალი.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მეთოდების ასეთი კლასიფიკაცია, ჩვენი აზრით, არასწორი და გაუმართლებელია. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ერთადერთ, სწორ და უტყუარ მეთოდად უნდა ჩაითვალოს შემთხვევის ადგილის სრული, ყოველმხრივი და ობიექტური დათვალიერება. დათვალიერების დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ადგილის დათვალიერებას, სადაც აღინიშნება დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისა და მისი ჩამდენი პირის ან დაზარალებულის ყოფნის კვალი და მის გარშემო მდებარე საგნები და ობიექტები. დანაშაულის ჩადენის საგანზე (იარაღზე) ან ამ მიზნით გამოყენებულ რაიმე ობიექტზე კვალის აღმოუჩენლობა ჭერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი იქ არ არსებობენ. ამ საგნებზე ასეთი კვალი შეიძლება იყოს ლატენტური სახის ან აბსოლუტურად უჩინარი და შეუმჩნეველი, რის გამოც ჭირს მათი დანახვა, მაგრამ საჭიროა მათი მოძებნა და გამოვლინება სათანადო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს კვალი-

ფიციური გამომძიებელი აღმოაჩენს რა ერთი რაიმე სახის კვალს, ან შემთხვევის ადგილზე ექვმიტანილი პირის ან დაზარალებულის მიერ შესრულებული ქმედების ხასიათიდან გამომდინარე, ლოგიკურად ადგენს თუ სხვა კიდეც რა სახის კვალი შეიძლება იყოს იქ დარჩენილი და ეძებს მას. მაგალითად, თუ საცხოვრებელ ბინაში ჩადენილია მკვლელობა ან გაქურდულია ბინა, ამ შემთხვევაში გამომძიებელმა გულდასმით უნდა შეამოწმოს ფანჯრის ყველა ნაწილი და იქიდან ამოღებული მინა ან მინის ნატეხები, რათა მასზე აღმოაჩინოს ხელის თითების უფერული კვალი ან ფეხის კვალი და სხვ. ასეთ შემთხვევაში ამგვარი საგნების დათვალიერება უნდა მოხდეს ფრთხილად ისე, რომ ჩვენ თვითონ არ დავტოვოთ მასზე ჩვენი ხელის თითების კვალი ან არ დავაზიანოთ მასზე დარჩენილი თითის უჩინარი კვალი. ამ მიზნით მინის ნატეხები უნდა დავიკავოთ კიდეებით და გავხედოთ გამჭოლ სინათლეზე, ან მასზე სინათლის წყარო დავანათოთ 25-30 გრადუსიანი კუთხით, ან ამგვარი კვალების გამოსავლინებლად გამოვიყენოთ კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სხვა სპეციალური სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, ხერხები და მეთოდები.

ბ) შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა მნიშვნელობა დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის ახსნაში

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ადამიანის გვამის პოზით, მისი ტანსაცმლის მდგომარეობით ან დაზარალებულისათვის მიყენებული ჭრილობების რაოდენობისა

და ხასიათის მიხედვით და იმის გათვალისწინებით, რომ მის გარშემო არ შეიმჩნევა სისხლის გუბე ან სისხლის კვალი, აგრეთვე ის, რომ დაზარალებულს თან აქვს თავისი კუთვნილი ძვირფასი ნივთები (ოქროს საათი, ოქროს და ბრილიანტის ბეჭდები და სხვ.), გამომძიებელი ამ მონაცემების საფუძველზე აგებს საგამოძიებო ვერსიებს დანაშაულის ჩადენის მიზნის, მოტივისა და დანაშაულის ჩადენის ადგილის ახსნის შესახებ და სხვ.

კერძოდ, იგი აგებს საგამოძიებო ვერსიას იმის შესახებ, რომ მკვლელობა ჩადენილია გაუპატიურების კვალის დაფარვის მიზნით ან ადგილი აქვს გაუპატიურების ინსცენირებას, დანაშაული ჩადენილია სხვა ადგილას და შემდეგ მოხდა გვამის გადატანა სხვა ადგილზე, დანაშაული ჩადენილია არა ანგარებით, არამედ სხვა მოტივით და სხვ. ცხადია, ასეთ გარემოებაში შემთხვევის ადგილზე უნდა ვეძიოთ ისეთი კვალები, რომლებიც შეიძლება დარჩენილიყო გვამის ტრანსპორტირების დროს, ამგვარი კვალების აღმოჩენა უდაოდ ხელს შეგვიწყობს დანაშაულის ჩადენის ადგილის, გარემოების და ვითარების, მთლიანი მექანიზმის ახსნასა და დადგენაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ საგნებსა და ობიექტებს, რომლებსაც დანაშაულის ჩადენის დროს პიროვნება აუცილებლად შეეხებოდა და გამოიყენებოდა. ცხადია, ასეთი საგნების, ნივთებისა და ობიექტების დადგენას წინ უნდა უსწრებდეს დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის ახსნა. ამასთან ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ადგილების დათვალიერებას, საიდანაც სავარაუდოა, რომ მისულიყო დამნაშავე ან

საითენაც შეიძლება წასულიყო შემთხვევის ადგილიდან.

გულისხმიერი დათვალიერების შედეგად შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს ისეთი სახის კვალი, როგორიცაა, იარაღის გატეხვის კვალი, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალი, ადამიანის ხელისა და ფეხის კვალი, ფრჩხილისა და კბილის კვალი, ცივი ან ცეცხლსასროლი იარაღების გამოყენების კვალი, სხვადასხვა სახის სპეციფიკური სუნის კვალი და სხვ. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი დანაშაულის ჩადენის საგანზე ან სხვა ობიექტზე კვალი თავისი წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით შეიძლება იყოს სტატიკური და დინამიკური, მოცულობითი და ზედაპირული სახის და სხვ. ზედაპირული სახის კვალი თავის მხრივ შეიძლება იყოს აშრევებული და დაშრევებული, ხილვადი, ნაკლებად ხილვადი და უხილავი სახის.

შემთხვევის ადგილზე არსებული ამგვარი სახის კვლების არსებობა გვეხმარება არა მარტო დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის ახსნაში, არამედ იგი ხელს გვიწყობს ამ დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირების პროფესიონალიზმის და მისთვის დამახასიათებელი თვისებების ახსნაში.

დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე პირების მიერ დატოვებული კვალის გარდა შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნეს აგრეთვე სხვადასხვა სახის საგნებისა და ობიექტების ურთიერთგადანაცვლების ან დაზარალებულთან შებრძოლების შედეგად აღმოცენებული კვალი, რომელსაც შეუძლია დიდი დახმარება გაგვიწიოს გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე გარემოების დადგენაში. კერძოდ, იმის გასარკვევად, თუ რას აკეთებდა

დამნაშავე შემთხვევის ადგილზე, რა სახის მოქმედებები შეასრულა დანაშაულის ჩადენის პროცესში, რა მიზანი და მოტივი ამოქმედებდა მას და სხვ.

ყოველივე ეს საშუალებას გვაძლევს გამოისაძიებელ საქმეზე დავსვათ სწორი დიაგნოზი და მოვახდინოთ სწორი დასაბუთებული საგამოძიებო ვერსიების აგება, რაც უდავოდ, თავის მხრივ, ხელს შეგვიწყობს გამოძიების სწორად წარმართვაში და მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის სწრაფ, სრულ გახსნაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ყურადღება უნდა მიექცეს არა მარტო ისეთი საგნების აღმოჩენას და მათ ამოღებას, რომელზეც აშკარად შეიმჩნევა დანაშაულებრივი ქმედების კვალი, არამედ ისეთიც, რომელსაც ერთი შეხედვით შეიძლება არავითარი მნიშვნელობა არ მიენიჭოს, მაგრამ გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე რომელიმე გარემოების ახსნისა და დადგენისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდეს. ასეთი საგნები თავიანთი აღნაგობით შეიძლება მეტად პატარა მოცულობის იყოს და შეუიარაღებელი თვალით ძნელად შესამჩნევი ან ზოგჯერ საერთოდ შეუმჩნეველიც იყოს. ასეთებია, მაგალითად შემთხვევის ადგილზე არსებულ რომელიმე საგანზე დატოვებული მიკრონაწილაკები მტვრის, თმის ღერის, ატომური მოძრაობის ნაწილაკების, სუნის, სპერმის ან სხვა უფერული სახის ლაქების კვალი და სხვ.

მაგალითად, თმის ღერის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ და ავხსნათ ისეთი გარემოებები, როგორიცაა ის, თუ ვის მიეკუთვნება ეს თმის ღერი - ადამიანს თუ ცხოველს, მოგლეჩილია თუ მოჭრილი, ან თვითონ ხომ არაა იგი ჩამოვარდნილი, რა ასაკის შეიძლება ყოფილიყო პირი,

რომელსაც ეკუთვნის ეს თმის ღერი და სხვ. ყოველივე ამაზე ბიოლოგიურმა ექსპერტიზამ შეიძლება მოგვცეს ამომწურავი პასუხი. ასევე სუნის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ პიროვნებაზე, მისი საცხოვრებელი ადგილმდებარეობის რეგიონზე, პიროვნების იდენტიფიკაციის შესაძლებლობაზე და სხვ.

გ) შემთხვევის ადგილზე არსებულ ტიპიურ კვალთა წარმოქმნის მექანიზმის როლი დანაშაულის გახსნაში

შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კვლების, საგნების, ობიექტების და სხვა მცირე ნაწილაკების წარმოქმნის მექანიზმის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ არა მარტო იმაზე, თუ შემთხვევის ადგილზე რა მოიმოქმედა დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენმა პირმა, არამედ იმაზეც, თუ რა სახის კვალი შეიძლება დარჩენილიყო თვითონ ექვმიტანილის სხეულზე ან მის ტანსაცმელზე და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას ასევე ყურადღებით უნდა მოვეყიდოთ იქ დარჩენილ ნეგატიურ გარემოებებსა და მის ამსახველ კვალებს, რადგან ზოგჯერ დანაშაულის ჩამდენი პირები სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით თვითონვე აწყობენ სხვადასხვა სახის დანაშაულებრივი ქმედებების ჩადენის ინსცენირებას. კერძოდ, ქურდობის, უბედური შემთხვევის, თვითმკვლელობის, გაუპატიურების, ყაჩაღური თავდასხმის და სხვ.

მაგალითად, მატერიალურად პასუხისმგებელმა პირმა

განაცხადა, რომ ქურდებმა ღამით საწყობიდან დიდი ოდენობით გაიტაცეს ძვირფასი ნივთები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს გაირკვა, რომ საწყობის კედელი, საიდანაც გატანილი იყო ძვირფასი ნივთები, გამონგრეული იყო არა გარედან, არამედ შიგნიდან. ასევე, ტ.-ემ განაცხადა, რომ მათ ოჯახს ღამით თავს დაესხნენ, გაძარცვეს, წინააღმდეგობის გაწევის დროს მოკლეს მისი ქმარი, თვითონ კი თავს იმით უშველა, რომ ფანჯრიდან გადახტა. მაგრამ, როცა დათვალიერებული იქნა ის ფანჯარა, რომელზეც იგი მიუთითებდა, აღმოჩნდა, რომ იგი დაფარული იყო მტვრითა და აბლაბუდებით. ცხადია, მას რომ ფანჯარა გამოეღო, ეს აბლაბუდები დაირღვეოდა და ფანჯრის რაფაზე, რომელიც სქელი მტვრით იყო დაფარული, მისი ხელისა და ფეხის ანაბეჭდები დარჩებოდა. ფანჯრიდან გადახტომის შემთხვევაში ფხვიერ მიწაზე დავარდნისას აუცილებლად აღმოცენდებოდა სხვადასხვა სახის მოცულობით კვლები, რაც არ არსებობდა. ცხადია, ეს ნეგატიური გარემოებები იმაზე მიუთითებდა, რომ იგი ცრუობდა. გამოძიებით დადგინდა, რომ თვითონ მან ჩაიდინა ეს მძიმე დანაშაული.

შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნას აგრეთვე სხვადასხვა სახის საგნები, რომლებიც დამნაშავეს დარჩა ან რომლებსაც დამნაშავე შეგნებულად ყრის შემთხვევის ადგილზე გამოძიებისათვის კვალის აბნევის მიზნით. კერძოდ, შემთხვევის ადგილზე შეიძლება აღმოჩენილი იქნას პატარა სახის ნივთები, სხვადასხვა ნივთიერებათა ნაწილაკები, სიგარეტის ნაშვნი, სხვადასხვა სახის სამგზავრო ბილეთები, ტანსაცმლის ნაგლეჯები, ძაფები, გაზეთის ნახევი, ტანისამოსიდან აგლეჯილი ღილი ან ნატეხი, თმის ღე-

რი, ავტომანქანის ფარის ნამტვრევები და სხვ. რომლებსაც არ შეიძლება წინასწარ რაიმე უპირატესობა მიენიჭოს ან რომელიმე მათგანი ჩვენ თვითონ შემოწმების გარეშე გამოვრიცხოთ. ამიტომ, საჭიროა დათვალიერების დროს ყურადღება გავამახვილოთ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ყველა დეტალზე, რადგან მათ, როგორც აღვნიშნეთ, გამოსაძიებელ საქმეზე შეიძლება გარკვეული მნიშვნელობა მიენიჭოს ჩადენილი დანაშაულის მექანიზმის ახსნისა და დაზარალებულის ან დამნაშავე პიროვნების დასადგენად. ამასთან, გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ საგნებსა და ნივთებს, რომელთა შემთხვევის ადგილზე არსებობა არაბუნებრივად გვეჩვენება და რომლებსაც, ერთი შეხედვით, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ გარემოებასთან არავითარი კავშირი არა აქვს. ასეთ დროს აუცილებლად უნდა გაირკვეს, თუ საიდან და როგორ აღმოჩნდა ეს საგნები შემთხვევის ადგილზე და რა კავშირშია იგი დაზარალებულთან და დანაშაულში მონაწილე პირებთან.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება გარემო ვითარების, პირობებისა და ადგილმდებარეობის გათვალისწინებით სასურველია ჩატარდეს ცენტრიდან პერიფერიისაკენ თანდათანობითი გადანაცვლებით წრიულად ან პირიქით, პერიფერიიდან ცენტრისაკენ და მის გარშემო ერთიანი წრედის შეკვრით ფრონტალური ან სწორხაზობრივი მეთოდით ისე, რომ გამოტოვებული არ იქნეს შემთხვევის ადგილის რომელიმე მონაკვეთი და იქ არსებული რაიმე საგანი მასზე არსებული რაიმე სახის კვალით, ან დაზიანებული არ იქნეს ისინი დათვალიერებაში მონაწილე პირების მიერ და სხვ.

დ) სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა გამოვლინება-დამაგრების საქმეში

დათვალიერების ამავე დინამიკურ სტადიაზე შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი საგნების და ობიექტების უშუალოდ მოძრაობაში დათვალიერებისა და მათზე არსებული კვალების გამოვლინება-დამუშავების, მათი ურთიერთგანლაგებისა და აღმოცენების ხასიათის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ რა გააკეთა და რა მოიმოქმედა დანაშაულებრივი განზრახვის შესრულების პროცესში მისმა ჩამდენმა პირმა. ამასთან, საჭიროა დათვალიერების პროცესში გამომძიებელმა გააკეთოს ჩანაწერები დათვალიერების დროს აღმოჩენილი საგნების ფორმის, ზომის, მოცულობის, მდებარეობის, შემადგენლობის, დანიშნულების, წონის, ფერისა და სხვა მისი დამახასიათებელი ნიშნების შესახებ. აგრეთვე, მონაცემები მათი ურთიერთგანლაგების, ურთიერთდაცილების მანძილის და თვით იქ არსებული ჰაერის ტემპერატურის შესახებაც. ამ მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს საგამომძიებო პორტფელში (ჩემოდანში) მოთავსებული გასაზომი ხელსაწყოები და სხვ.

აღსანიშნავია, რომ საგამომძიებო ჩემოდანში მოთავსებულია ყველა ის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალება (კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის საჭირო ფხვნილები, ხსნარები, პასტები, მაგნიტური ფუჭი და სხვა საშუალებები), რაც შეიძლება დასჭირდეს გამომძიებელს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში მტკიცებულებათა აღმოჩენის, ფიქსაციისა და გამოკვლევისათვის. ამა-

სთან, იმისათვის, რომ გამოძიებელმა დათვალიერების პროცესში დრო არ დაკარგოს ჩანაწერებზე და დათვალიერება ჩაატაროს სრულად, ობიექტურად და ოპერატიულად, კარგი იქნება, თუ გამოიყენებს ვიდეოჩამწერ აპარატურას და ამ უკანასკნელის მონაცემებით შეამოწმებს დათვალიერების ოქმის ობიექტურობას და სისრულეს. აგრეთვე კარგი იქნება თუ ვიდეოფირს თან დაერთვება გამოძიებლის შესაბამისი კომენტარები დათვალიერების პროცესში ამსახველი კადრების შესახებ და სხვ.

გამოძიებისათვის სასურველი შედეგების მიღწევა დამოკიდებულია არა მარტო იმაზე, თუ რამდენად სრულად, დეტალურად და ყოველმხრივ ჩავატარებთ შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას. იგი დამოკიდებულია აგრეთვე იმაზე, თუ დათვალიერების პროცესში რამდენად სწორად და სრულყოფილად გამოვიყენებთ შემთხვევის ადგილზე არსებული კვლების, საგნების და გარემოებების გამოვლინება-დამუშავებისათვის კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებულ სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, ხერხებსა და მეთოდებს.

ასეთი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მათი გამოყენების პირობები უფრო სრულყოფილად და ფართო მასშტაბითაა მოცემული მოძრავ კრიმინალისტიკურ ლაბორატორიებში. ამიტომ გამოძიებელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს მარტოდენ საგამოძიებო ჩემოდნის ან პორტფელის წაღებით და სპეციალისტებთან ერთად თან უნდა გაიყოს მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორია.

ე) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დასკვნითი ეტაპი

შემთხვევის ადგილის ყოველმხრივი, სრული დათვალიერების შემდეგ გამოძიებელი თვითკონტროლის მიზნით აფასებს რა ჩატარებულ სამუშაოს, გადადის დათვალიერების დასკვნით ეტაპზე და ამოწმებს - შეასრულა და გაატარა თუ არა ყველა ის საჭირო ღონისძიება, რაც აუცილებელი იყო შემთხვევის ადგილის სრული, ყოველმხრივი ობიექტური გამოკვლევის, იქარსებული მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საგნების, ობიექტების და კვალთა გამოვლინება-დამუშავებისათვის და ამ მიზნით გამოყენებული იქნა თუ არა აუცილებელი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები. ახდენს შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი მტკიცებულებების (საგნების, კვლების და სხვ.) სათანადოდ შეფუთვას, ლუქავს მათ და უკეთებს წარწერებს იმის შესახებ, თუ სად, როდის, ვის მიერ, როგორ, ვისი თანდასწრებით და რა საქმეებთან დაკავშირებით იქნა ამოღებული და შეფუთული. მოხდა თუ არა მტკიცებულებათა სახით რაიმე დიდი მოცულობის მქონე საგნების ამოღება ან მათი დაცვისათვის მიღებული იქნა თუ არა სათანადო ზომები. დათვალიერების ამავე ეტაპზე მოხდეს დათვალიერების პროცესში ან დათვალიერების ჩატარების შესახებ მიღებული განცხადებებისა და შენიშვნების განხილვა-გაანალიზება, გათვალისწინებული იქნა თუ არა ეს შენიშვნები და ჩატარდა თუ არა შენიშვნებში მითითებული დამატებითი ტერიტორიის, საგნებისა და ობიექტების დათვალიერება და სხვ.

თავი V.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების
შედეგების ფიქსაციის ხერხები და
საშუალებები

ა) დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის
ხერხებისა და საშუალებების კლასიფიკაცია

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, როგორც ერთ-ერთი ურთულესი საგამოძიებო მოქმედების, ჩატარების ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი არის გამომძიებელი. ამიტომ მასვე ევალება დათვალიერების შედეგების სწორი და ობიექტური ასახვა საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებული წესით. ამიტომ მან თავიდანვე უნდა იზრუნოს ამისათვის და დათვალიერების პროცესში აწარმოოს ცალკეული ჩანაწერებისა და ჩანიშვნების გაკეთება, რათა დათვალიერების შემდეგ ოქმის შედგენის დროს არ გამორჩეს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე რაიმე გარემოება.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 334-ე მუხლით რეკომენდირებულია, რომ მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს აწარმოოს ფოტო და კინო გადაღება, ხმის ჩაწერა, ვიდეოჩაწერა, შეადგინოს გეგმა, სკემა, ნახაზი და დაამზადოს კვალის ტვიფარი და ანაბეჭდები.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ფიქსაცია არ შეიძლება განხილული იქნას, როგორც წმინდა ტექნიკური საშუალება. იგი არის სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებული

პროცესუალური, რთული საგამოძიებო მოქმედების იურიდიული გაფორმება. იმაზე, თუ რამდენად სწორად და დეტალურადაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში აღწერილი დათვალიერების მთლიანი პროცესი და დათვალიერების შედეგები, ბევრადაა დამოკიდებული მოცემული გამოსაძიებელი საქმის შემდგომი მსვლელობის ბედი. ამისდა შესაბამისად, შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი მტკიცებულებების უტყუარობა ბევრადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ რამდენად სწორად, ზუსტად და ხარისხიანადაა იგი დაფიქსირებული ფოტოფირზე (ფოტოსურათზე), კინო ან ვიდეოფირზე, შედგენილ სქემებსა და გეგმებში და დათვალიერების ოქმში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის ერთ-ერთი მთავარი და ძირითადი საშუალებაა. ფიქსაციის ყველა სხვა ხერხი და საშუალება, როგორიცაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში შედგენილი სქემები, გეგმები, ჩანახატები, ფოტოსურათები, გადაღებული კინოფირები, ვიდეოჩანაწერები და სხვა, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის დამატებითი საშუალებებია და მათი შედგენისა და გამოყენების წესიც მტკიცედ უნდა იქნას დაცული.

მაშასადამე, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები შეიძლება სამ ჯგუფად იქნას დაყოფილი. აქედან პირველს უნდა მიეკუთვნოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი; მეორეს - კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით შემთხვევის ადგილმდებარეობისა და დათვალიერების პროცესში აღმოჩენილი

კვალისა და სხვა მტკიცებულებათა ფოტოგადაღება, კინო და ვიდეოგადაღება; მესამეს - შემთხვევის ადგილმდებარეობისა და დათვალიერების პროცესში იქ აღმოჩენილი საგნების, ობიექტების, კვლებისა და სხვა მტკიცებულებათა ურთიერთგანლაგების გათვალისწინებით შესაბამისი სქემების, ჩანახატებისა და გეგმების შედგენა.

ბ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი შედგენილი უნდა იქნას ისეთნაირად, რომ იგი სწორად, სრულყოფილად, ზუსტად და ობიექტურად ასახავდეს დათვალიერების მსვლელობის მთლიან თანმიმდევრობას, შემთხვევის ადგილის მდებარეობას მისთვის დამახასიათებელი გარემო პირობებით, დათვალიერებაში მონაწილე პირებს, დათვალიერების პროცესში მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და ფიქსაციისათვის გამოყენებული სამეცნიერო-ტექნიკურ საშუალებებს, მათი გამოყენების ხერხებსა და მეთოდებს. ე. ი. დათვალიერების ოქმში მთელი შესაბამისი სიზუსტით უნდა იქნას ასახული დათვალიერების მომზადებისა და მისი ჩატარების მთლიანი პროცესი. სწორედ ამიტომ და თანაც არც თუ ისე უსაფუძვლოდ, ზოგიერთი კრიმინალისტი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს ხატოვნად შემთხვევის ადგილის დათვალიერების „სარკეს“, მის „სიტყვიერ პორტრეტს“ უწოდებს.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში აღწერილი და ნაჩვენები უნდა იქნას მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის ყველა მოქმედება, დათვალიერებით

აღმოჩენილი ყველა კვალი, საგანი და დოკუმენტი, ის ფაქტები და გარემოებები, რომლებიც გამომძიებელმა ან დათვალიერებაში მონაწილე პირებმა აღმოაჩინეს ან დაინახეს და ამოიღეს შემთხვევის ადგილიდან. ოქმში დეტალურად უნდა აღიწეროს აგრეთვე ყველა ის საგანი და ნივთი, რომელიც ოქმს თან უნდა დაერთოს ან რომლის დართვაც გარკვეული მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა.

დათვალიერების ოქმში უნდა აღინიშნოს ისიც, თუ სად, როდის, დროის რა მონაკვეთში, როგორ ამინდში და განათების რა პირობებში იქნა ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერება; დათვალიერების პროცესში რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები იქნა გამოყენებული და რა შედეგები იქნა მიღებული, კონკრეტულად ვინ იღებდა მონაწილეობას დათვალიერებაში და რა სახით; რა სახის საგანი და დოკუმენტი იქნა ამოღებული და მოხდა თუ არა მათი დალუქვა და როგორი ლუქით; სად გაიგზავნა დათვალიერების შემდეგ გვამი და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე საგნები და დოკუმენტები და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი შედგენილი უნდა იქნას თვითონ შემთხვევის ადგილზე ან მის მახლობლად დათვალიერებაში მონაწილე პირების თანდასწრებით, რადგან ეს საშუალებას მოგვცემს ოქმის შედგენის სისწორე ადგილზევე იქნას შემოწმებული. ამიტომ არ შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს ისეთი შემთხვევები, როცა გამომძიებელი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს ადგენს შემთხვევის ადგილიდან რამდენიმე კილომეტრის დაშორებით რამოდენიმე დღის შემდეგ თავის სამუშაო კაბინეტში ან სხვაგან.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი შედგე-

ნილი უნდა იქნას ისე, რომ ოქმის წამკითხველ პირს შეეძლოს ნათლად წარმოიდგინოს, თუ სად იყო და რას წარმოადგენდა შემთხვევის ადგილი დათვალიერების მომენტისათვის. ოქმი უნდა იყოს დაწერილი მარტივი, გასაგები ენით და მასში არ უნდა იყოს ნახშიარი ორაზროვანი გამოთქმები. იგი შედგენილი უნდა იქნას ისეთნაირად, რომ მასში ფიქსირებული და ასახული უნდა იყოს დათვალიერების ყველა დეტალი, ყველა საგანი, რომელიც შემთხვევის ადგილზე იქნა აღმოჩენილი თავისსავე პირვანდელ მდგომარეობაში. ამასთან, ზუსტად და დეტალურად უნდა იქნას აღწე-რილი მათი ურთიერთგანლაგება და მდგომარეობა, ამასთან, დათვალიერების ოქმის ზუსტ შესაბამისობაში უნდა იყოს შედგენილი შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემები და გეგმები.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მაღალკვალიფიციურად ჩატარებას და დათვალიერების შედეგების სწორ ფიქსირებას შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში და მასთან დაკავშირებით შედგენილი სქემებისა და გეგმების რეალობას, მათ სწორად შედგენას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ისეთი კატეგორიის საქმეებზე, რომლებზეც ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება ატარებს პირველად - გადაუდებელ სახეს. კერძოდ, მკვლელობის, ქურდობის, ავტოსატრანსპორტო დანაშაულის და სხვა კატეგორიის საქმეებზე რომლებზეც მათი არასწორი შედგენა ხშირად იწვევს განაჩენის გაუქმებას და დანაშაულის გაუხსნელობას.

მაგალითად, მოლდავეთის რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ ოხრიმის მიმართ გამოტანილი განაჩენი გააუქმა

და საქმე დამატებით გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა იმის გამო, რომ ფეხით მოსიარულე დაზარალებულზე ავტომანქანის შეჯახების ადგილი და მისთვის სხეულის დაზიანებები, რის შედეგადაც იგი შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა, არასწორად იყო შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში შეტანილი. ოქმის მონაცემებთან გარკვეულ წინააღმდეგობაში იყო შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემები და გეგმები. მსჯავრდებული ოხრიმი კატეგორიულად უარყოფდა თავის ბრალს და ამტკიცებდა, რომ ფეხით მოსიარულე მოულოდნელად გამოვიდა გზის სავალ ნაწილზე, რის გამოც მას შესაძლებლობა არ ჰქონდა შეეჩერებინა თავისი ავტომანქანა და თავიდან აეცილებინა დაზარალებულზე ავტომანქანის შეჯახება. და, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სქემა შედგენილი იყო უხარისხოდ, ისეთნაირად, რომ იმით შეუძლებელი იყო იმის გარკვევა, თუ რა მონაცემების საფუძველზე იყო განსაზღვრული შეჯახების ადგილი და გვამის ადგილმდებარეობა. ამას დაემატა ისიც, რომ მსჯავრდებულს გაცნობილი არ ჰქონდა შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემა, რომელიც გარკვეულ წინააღმდეგობაში იყო შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის მონაცემებთან.

ამ მხრივ ასევე საყურადღებოა ტ.-ეს ბრალდების საქმე. ლაგოდების რაიონის სასამართლომ ტ.-ე დამნაშავედ სცნო მასში, რომ იგი, მართავდა რა თავის კუთვნილ ავტომანქანას და დაარღვია რა გზებზე მოძრაობის წესების მოთხოვნები, დაეჯახა ფეხით მოსიარულე მცირეწლოვან გ.-ეს, რომელიც შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. მოცემულ საქმეზე განაჩენი გამოტანილი იქნა ისე, რომ არც წინასწარი გამოძიების და არც სასამართლოს მიერ დადგენილი არ

იყო ავტომანქანის ფეხით მოსიარულე გ.-ესათვის დაჯახების ადგილი. საქმეში არსებობდა გამომძიებლის ი.-ს მიერ სხვადასხვა დროს შედგენილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სამი ოქმი და მის შესაბამისად, სამი სქემა და სამივე მათგანი ოქმს თან ერთვოდა. მაგრამ სამივე მათგანში გ.-სათვის ავტომანქანის შეჯახების ადგილად მიჩნეული იყო სამი სხვადასხვა ადგილი და ობიექტი. სასამართლომ არ გაარკვია გ.-ეზე ავტომანქანის შეჯახების ადგილის შესახებ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმებში და გეგმებში სხვადასხვა ობიექტებზე მითითება და ამ მიმართებით საქმის მასალებს შორის არსებული წინააღმდეგობები, არ გაარკვია მათი რეალობა და არ მისცა მას სათანადო ობიექტური შეფასება. ამიტომ ტ.-ეს მიმართ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს საკასაციო კოლეგიამ გააუქმა და საქმე დააბრუნა პროკურატურაში დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად.¹

წინასწარი გამოძიების პროცესში დაშვებული ამგვარი დარღვევების გამო ჯერ კიდევ ადრე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1992 წლის 29 აპრილის დადგენილებაში „ავტოსატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის შესახებ“, მართებულია იქნა მითითებული, რომ „წინასწარი გამოძიების მასალების შემოწმებისას სასამართლოებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ იმას, თუ რამდენად ხარისხიანად და ოპერატიულად არის ჩატარებული ისეთი პირველადი საგამოძიებო მოქმედებანი, როგორიცაა შემთ-

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო კოლეგიის სასამართლო პრაქტიკიდან.

ხვევის ადგილისა და ტრანსპორტის დათვალიერება, ოქმების შედგენა, შემთხვევის ადგილის სქემებისა და ფოტოილუსტრაციების ხარისხიანად მომზადება. ამ მიმართებით დაშვებულ თითოეულ დარღვევაზე უნდა მოხდეს შესაბამისი რეაგირება“.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ზოგჯერ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს მაშინაც, როცა გასარკვევი და დასაზუსტებელია ჩხრეკის დროს აღმოჩენილი და ამოღებული საგნის ადგილსამყოფელი, მისი მდებარეობის თავისებურებათა გათვალისწინებით. მაგალითად, გამომძიებელმა დ.-ემ, რაიონის პროკურორის მოვალეობის შემსრულებელ გ.-ესა და სხვა დამსწრე პირებთან ერთად 1996 წლის 11 ნოემბერს ჩაატარა იმ ადგილის დათვალიერება, სადაც 1996 წლის 3 ნოემბერს ჩატარებული ა.-ს საცხოვრებელი ბინის ჩხრეკის დროს ამოღებული იქნა ცელოფანის პარკებში შეფუთული სხვადასხვა სახის ძვირფასეულობითა და ნივთებით სავსე ორი ბანკა და ორი ცალი მოზრდილი ქილა. ამასთან დაკავშირებით გამომძიებელმა შეადგინა დათვალიერების ოქმი შემდეგი სახელწოდებით, „ოქმი ჩხრეკის დროს გ.-ს ოჯახიდან ნივთების ამოღების ადგილის დათვალიერების შესახებ“.¹ პროცესუალური თვალსაზრისით ასეთი სახელწოდების ოქმის შედგენა, ჩვენი აზრით, არასწორია, რადგან საქართველოს არც ახალი და არც ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ამგვარი სახის მოქმედებას არ იცნობს. ვფიქრობთ, აჯობებდა, თუ იგი ამ ოქმს დაასურათებდა ადგილმდებარეობის ან საცხოვრებელი ბინის დათვალიერების სახელწოდებით.

1. ქქუთაისის პროკურატურის საგამომძიებო პაქტიკიდან.

დათვალიერების ოქმში ზოგჯერ ასევე არასრულად მიუთითებენ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს კვალთა აღმოჩენისა და მათი ფიქსაციის ხერხებზეც, რაც არასწორია. მაგალითად, გამომძიებელმა დ.-ეს მიერ შედგენილ დაზარალებულ კ.-ს ბინის ქურდობის საქმეზე ჩატარებულ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში ვკითხულობთ, „დათვალიერების დროს ოპერარწმუნებულ ნ.შ.-ეს მიერ „დამუშავებული“ იქნა სხვადასხვა ფხვნილებით, მოპრიალებული ზედაპირის მქონე ავეჯი და ნივთები, რა დროსაც ერთი თითის ანაბეჭდი იქნა გამოვლინებული და ამოღებული № 2 ოთახში მდებარე კამოდის კარების ზედაპირიდან, ერთი თითის ანაბეჭდი კი № 3 ოთახში მდებარე მორჩილი სერვანტის კარების ზედაპირიდან. ორივე ანაბეჭდი დალუქულია № 1461 ლუქის ბეჭდით. სხვა რაიმე კვალი არ გამოვლინებულა და არც ამოღებულა“. (ს. ფ. 67-68). იმავე საქმეში გაერთიანებულ მ.-ს ბინის ქურდობის ფაქტთან დაკავშირებით შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში წერია, „დათვალიერებისას ექსპერტ-კრიმინალისტის მიერ დათვალიერებული და „დამუშავებული“ იქნა მოპრიალებული ზედაპირის მქონე ნივთები, რის შედეგადაც გამოვლინდა და ამოღებული იქნა: სარკის წინ დადგმულ სუვენირზე (კოლოფზე) ერთი თითის ანაბეჭდი, წიგნების კარადის ზედა თაროს მინაზე – ერთი თითის ანაბეჭდი და სერვანტის კარე-ბზე – ერთი თითის ანაბეჭდი. – სულ სამი, რაც შეფუთული და დალუქულია № 1461 ლუქის ბეჭდით“.¹

სრულიად გაუგებარია, ჯერ ერთი, როგორ იქნა ისინი აღმოჩენილი და მათი აღმოჩენა-დამუშავებისათვის რა

1. საჩხერის რაიონის პროკურორის საგამომძიებო პრაქტიკიდან.

ხერხები და მეთოდები იქნა გამოყენებული; მეორე, რაზე და როგორ იქნა ისინი გადატანილი და როგორ, რა წესით მოხდა მათი შეფუთვა თეთრი ფერის ქაღალდში და სხვ.

ზემოაღნიშნულ საქმეზე ჩატარებული დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დასკვნის აღწერილობით ნაწილში კი მითითებულია, რომ ეს კვლები გადატანილი ყოფილა შავი ფერის დაქტილოსკოპიურ ფხვნილზე და მათი ზომებია 44 მმ-33 მმ-ზე, 36 მმ-24 მმ-ზე, რომლებზეც რაიმე საგნიდან ფირზე გადატანილია ხელის თითების კვალი. ამ კვლების ფოტოგრაფირება მოხდა ფოტოაპარატ „მიკ“-ის საშუალებით ნორმალურ ფოტოქაღალდზე. და, რომ აქედან ერთი ცალი კვალი ვარგისია პიროვნების შემდგომი გაიგივებისათვის“.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ამგვარი სახით ოქმის შედგენაზე და მასში გაკეთებულ ზემოაღნიშნულ სახის ჩანაწერების „სისწორეზე“ კომენტარების გაკეთებაც, ვფიქრობთ, ზედმეტია.

წინასწარი გამოძიების პროცესში შემთხვევის ადგილის დათვალიერების არასწორად, არასრულყოფილად და ზერელედ ჩატარება ზოგჯერ შეიძლება საქმეზე გამოტანილი განაჩენის გაუქმებისა და საქმის დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დაბრუნების საფუძველი გახდეს.

ასე მაგალითად, საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს საკასაციო კოლეგიამ განიხილა რა მსჯავრდებულ ქ.-ეს ბრალდების საქმე, რომელიც ქ. წყალტუბოს სასამართლოს განაჩენით დამნაშავედ იქნა ცნობილი მასში, რომ დაახლოებით 20 საათზე, ქ. წყალტუბოში, სანატორიუმ „გეოლოგი“-ს ეზოში ურთიერთშელაპარაკების ნიადაგზე ქ.-ემ ხელი

გაარტყა სახის არეში გ.-ეს, რითაც ამ უკანასკნელმა მიიღო სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება, რასაც მოჰყვა გ.-ის სიკვდილი. საკასაციო კოლეგიამ განაჩენი გააუქმა და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა იმის გამო, რომ წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის განხილვის დროს დაშვებული იქნა დარღვევები. საკასაციო კოლეგიამ მოცემულ საქმეზე დაშვებულ ერთ-ერთ ასეთ მნიშვნელოვან დარღვევად ჩათვალა ის, რომ მოცემულ საქმეზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარება მიიჩნია ზერელედ და უხარისხოდ. კერძოდ, ამასთან დაკავშირებით განაჩენში ნათქვამია, „არც წინასწარი გამოძიებით და არც სასამართლოს მიერ დადგენილი არაა, თუ მოცემულ კონკრეტულ სიტუაციაში, შემთხვევის ადგილმდებარეობის მიხედვით ქ.-ეს შეგნებული ჰქონდა თუ არა, რომ იგი სახეში ხელის გარტყმით გ.-ეს მიაყენებდა სხეულის მძიმე დაზიანებას ან შეგნებულად ხომ არ უშვებდა იგი ასეთი მძიმე შედეგის დადგომას. ამ საკითხის გარკვევა კი შეუძლებოდა არა მარტო ქ.-ეს დაკითხვით, რომლის დროსაც გამოძიებასა და სასამართლოს ეს საკითხი საერთოდ არ დაუყენებია, არამედ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ყოველმხრივი გამოკვლევითაც. მაგრამ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ზერელადაა ჩატარებული, არსებითად დარღვეულია საქართველოს სსსკ 179-ე (ადრემოქმედი სსსკ-ით) მუხლის მოთხოვნა. გამოძიებას უნდა დაედგინა არა მარტო ის, თუ შემთხვევის ადგილზე სად იდო გ.-ეს თავი, რაზეც მოწმე ჯ.-ე მიუთითებს (ს. ფ. 10), არამედ აუცილებელი იყო იმის დადგენაც, თუ უშუალოდ ხელის გარტყმის მომენტში რა ადგილასა და რა მდგომარეობაში იმყოფებოდა გ.-ე, რა მანძილით იყო იგი დაცილებული

ბეტონის ჯებირიდან. ამ მნიშვნელოვანი გარემოების დადგენა მხედველობიდან გამორჩა წინასწარ გამოძიებასა და სასამართლოს. მისი დადგენა კი შეუძლებელია საქმეში არსებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმითა და მისი ამსახველი ფოტოსურათით, ამ დანაშაულებრივი შემთხვევის დამსწრე მ.გ.-ეს დაკითხვის ოქმითა და სასამართლოს მიერ ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმით“.¹

პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ გარემოებასაც, როცა დასათვალიერებელი შემთხვევის ადგილის დიდი ტერიტორიული მოცულობისა და იქ არსებული მრავალრიცხოვანი საგნებისა და ობიექტების გამო შეუძლებელი იყოს შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა გარემოების, საგნის, ობიექტისა და კვალის დეტალური აღწერა (მაგალითად, მატარებლების კატასტროფის ადგილის დათვალიერების და სხვ.), მაშინ მიზანშეწონილია დათვალიერების ოქმთან ერთად შედგენილი იქნეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სქემები, კინო და ვიდეო გადაღებები.

საქართველოს სსსკ 339-ე მუხლის თანახმად, „შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას შედგენილი ოქმი და მასზე დართული გეგმა, სქემა, ნახაზი, ფოტოსურათი, ვიდეოჩანაწერი, კინოფირი, ხმის ჩანაწერი, ტვიფარი, ანაბეჭდი უნდა დაადასტუროს დათვალიერების ჩამტარებელმა პირმა, დამსწრემ, სპეციალისტმა და დათვალიერების მონაწილე სხვა პირმა“.

1. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო კოლეგიის სასამართლო არქივიდან

გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის სტრუქტურა

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი პირობითად შეიძლება გაიყოს სამ ნაწილად: შესავალ, აღწერილობით და დასკვნით ანუ სარეზოლუციო ნაწილებად.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის შესავალ ნაწილში ნაჩვენები უნდა იყოს თუ სად, რა გარემოებაში, რა პირობებში და რასთან დაკავშირებით იქნა ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერება; ვინ ჩაატარა იგი (გამომძიებლის გვარი, სახელი, თანამდებობა, სამეცნიერო ან სამხედრო წოდება, საკლასო ჩინი და სამუშაო ადგილი) და დათვალიერებაში მონაწილე პირები, სპეციალისტი, ექსპერტი, ოპერატიული მუშაკები (მათი გვარი, სახელი, მამის სახელი, საცხოვრებელი ადგილი, სამუშაო ადგილი და თანამდებობა) და სხვ. მასში მითითებული უნდა იყოს აგრეთვე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის იმ მუხლებზე, რომელთა საფუძველზეც ტარდება შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. იქვე ნაჩვენები უნდა იყოს ის, რომ დათვალიერებაში მონაწილე პირებს განემარტათ თავიანთი უფლებები და მოვალეობები და ყოველივე ეს დადასტურებული უნდა იქნას მათივე ხელმოწერებით. იქვე უნდა აღინიშნოს დათვალიერების დაწყებისა და დამთავრების დრო, აგრეთვე ის, თუ როგორ განათებაში და მეტეოროლოგიურ პირობებში ჩატარდა დათვალიერება.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში ფიქსირებული უნდა იქნას შემთხვევის ადგილის საერთო გარემოება და გამოსაძიებელ საქმესთან

კავშირში მყოფი შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა ფაქტიური მონაცემი მათი აღმოჩენისა და გამოვლინების თანამიმდევრობით.

დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების აღწერა რეკომენდირებულია მოხდეს ზოგადიდან კერძოსაკენ მიმართებაში. რაც იმას ნიშნავს, რომ ჯერ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილის გარემომცველი ადგილმდებარეობის მიმოხილვითი აღწერა, შემდეგ მითითებული იქნას დასათვალიერებელი ტერიტორიის საზღვრები, მოცემულ იქნას შემთხვევის ადგილის ზოგადი დახასიათება, შემდეგ კი შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცალკეული საგნები და კვანძები შესაბამისი თანამიმდევრობით.

მაგალითად, შესაბამისი სიზუსტითა და გასაგებებით ჯერ ზოგადად უნდა აღიწეროს ის შენობა, რომელშიც მიმდინარეობდა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. შემდეგ დეტალურად აღიწეროს შენობის ან სხვა ადგილის ის ნაწილი, რომელიც შემთხვევის ადგილის ცენტრალურ ნაწილს შეადგენს, კერძოდ, შენობის ის ოთახი ან სარდაფის ის ნაწილი, სადაც უშუალოდ იქნა აღმოჩენილი დანაშაულის ნიშნები და სხვ. შემდეგ დეტალურად უნდა იქნას ფიქსირებული უშუალოდ დაზიანების ადგილმდებარეობა და სახეობა, ადამიანის გვამი და მასზე არსებული ჭრილობები, შემთხვევის ადგილზე არსებული მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე საგნები, კვანძები და სხვა სახის მტკიცებები. თავიანთი შესაბამისი ადგილმდებარეობითა და განლაგებით. ოქმის ამავე ნაწილში დეტალურად უნდა იქნას აღწერილი ყველა ის საგანი და კვანძი, რომელიც ამოღებული და შეფუთული იქნა; აქვე უნდა აღინიშნოს ამოღებუ-

ლი საგნისა და დოკუმენტის სახეობა, კვალის ტვიფარი და ანაბეჭდი, მათი შეფუთვისა და ლუქის ნიშანი და სხვ. ამასთან, აქვე უნდა მიეთითოს იმაზე, რომ შეფუთულ საგნებზე ლუქის გარდა არის თუ არა გაკეთებული შემთხვევის ადგილის ჩამტარებელი პირისა და დამსწრე პირების ხელმოწერები და სხვ.

უნდა აღიწეროს ისიც, თუ რა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და ხერხები იქნა გამოყენებული უხილავი ან ნაკლებად ხილვადი კვლების გამოვლინებისა და ფიქსაციისათვის, მოხდა თუ არა ფოტოგადაღებები, როგორ და რა სახის ფოტოაპარატით, როგორი ექსპოზიციითა და ფოტომასალებით; მიღებული იქნა თუ არა ცხელ კვალზე მიღევნებისა და ექვმიტანილის (ექვმიტანილთა) დაძებნის, დაკავებისა და ეტაპირებისათვის საჭირო სათანადო ზომები და სხვ. იქვე მითითებული უნდა იქნას ნეგატიურ გარემოებებზე, თუკი იგი აღმოჩენილი იქნება დათვალიერების პროცესში და სხვა.

თუ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი იქნა ადამიანის გვამი, მაშინ დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში უნდა მიეთითოს იმაზეც, სასამართლო ექსპერტის მონაწილეობით მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მიერ ჩატარდა თუ არა გვამის გარეგნული დათვალიერება და დაზიანების რა ნიშნები აღინიშნებოდა მის სხეულზე და როგორი იყო ამ დაზიანების სახეობა, ამ დაზიანების სავარაუდო ხარისხი და მათი განლაგება. უნდა მიეთითოს იმაზეც, მოხდა თუ არა გვამის დაქტილოსკოპირება და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის დასკვნით ანუ სარეზოლუციო ნაწილში მითითებული უნდა იყოს ის საგნები და კვალები, რომლებიც ამოღებული იქნა და ოქმს

თან დაერთვის. ნაჩვენები უნდა იქნას შემთხვევის ადგილის დათვალიერების პროცესში ჩატარდა თუ არა ფოტოგადაღებები და თუ იგი შესრულებული იქნა, მაშინ მითითებული უნდა იქნას იმაზეც, თუ რა სახის ფოტოაპარატით, რა სახის ფოტოფირებით ან რა სახის კინოაპარატით ან ვიდეოჩანაწერით მოხდა იგი, როგორი ექსპოზიციით და სხვ. იქვე ნაჩვენები უნდა იქნას, თუ რა სახის სქემები და ნახაზები იქნა შედგენილი და სხვ.

ოქმის დასკვნითი ნაწილის ბოლოს მითითებული უნდა იქნას იმაზე, თუ რა სახის შენიშვნები და განცხადებები იქნა გაკეთებული დათვალიერებაში მონაწილე პირებისა და დამსწრე პირების მიერ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარებასთან დაკავშირებით და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს ხელს აწერენ მისი შემდგენელი გამომძიებელი, დამსწრე პირები, მასში მონაწილე სხვა პირები.

დ) შემთხვევის ადგილის გეგმა და სქემა

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს, როგორც წესი, თან უნდა დაერთოს შემთხვევის ადგილის გეგმა და შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემები. ტექნიკური შესრულების თვალსაზრისით გეგმები შეიძლება იყოს ორი სახის: სქემატური და მასშტაბური. სქემატური გეგმის შედგენისას აუცილებელი არაა, რომ მასზე გამოსახული საგნების რეალური მოცულობა და სიდიდე ან მათ შორის არსებული მანძილი მთელი სიზუსტით იყოს გამოსახული. აქ მათი ასახვა დასაშვებია მოხდეს მიახლოებითი სიზუსტითაც. მასშტაბური სახის გეგმის შედგენისას კი მითი-

თებული უნდა იყოს იმაზე, თუ რამდენადაა შემცირებული გეგმაში ასახული შენობა, ადგილი ან საგანი. მათი ზომები პრაქტიკაში მიღებულია გამოისახოს წილადის სახით $1/10$, $1/100$, $1/1000$ -ჯერ და სხვა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ერთი სანტიმეტრი შეეფარდება 10 მეტრს, 100 მეტრს, 1000 მეტრს და სხვ., ერთი მეტრი შეეფარდება 10 მეტრს, ერთი მეტრი შეეფარდება 100 მეტრს და სხვა მასშტაბები.

გეგმის შედგენის დროს მასში წარმოსახული საგნები შეიძლება აღნიშნული იქნას პირობითი ნიშნებით. ამგვარი პირობითი ნიშნების აღწერისათვის შეიძლება გამოყენებული იქნას კრიმინალისტიკაში შემუშავებული სპეციალური წესი. შემთხვევის ადგილზე არსებული საგნები ჩვენ თვითონაც შეგვიძლია აღვნიშნოთ ჩვენს მიერ შემუშავებული რაიმე პირობითი ნიშნებითაც, მაგრამ უნდა მიუთითოთ იმაზე, თუ თითოეული ამ პირობითი ნიშნით რა საგანი და ნივთია აღნიშნული.

პრაქტიკაში ზოგჯერ შეიძლება აუცილებელი გახდეს არა ერთი, არამედ რამოდენიმე გეგმის შედგენა შემთხვევის ადგილზე სავალდებულო ოთხი სახის ფოტოგადაღების (საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური) მსგავსად. გეგმას ხელი უნდა მოაწერონ: მისმა შემდგენმა გამომძიებელმა, დამსწრე პირებმა და დათვალიერებაში მონაწილე სხვა პირებმა.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმს, როგორც წესი, თან უნდა დაერთოს კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით დათვალიერების პროცესში გადაღებული ფოტოსურათები, კინოფირი და ვიდეოფირი.

შემთხვევის ადგილზე, როგორც წესი, სავალდებულოა

ისეთი ოთხი სახის ფოტოგადაღება, როგორიცაა, საორიენტაციო, მიმოხილვითი, საკვანძო და დეტალური სახის ფოტოგადაღებები. კონკრეტულ შემთხვევაში გამოიყენება აგრეთვე პანორამული სახის ფოტოგადაღება, სტერეოსკოპიული ფოტოგადაღება, მასშტაბური, მსხვილ-მასშტაბური, სიღრმითი მასშტაბური ანუ მეტრული სახის ფოტოგადაღებები და სხვ. ამისდა შესაბამისად შეიძლება გამოყენებული იქნეს აგრეთვე კინო და ვიდეოგადაღებები.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმისათვის თანდართულ სქემებს, გეგმებსა და ფოტოსურათებს უნდა გაუკეთდეს შესაბამისი წარწერები ან დასათაურება იმის შესახებ, თუ რა არის მათზე გამოსახული და სად მდებარეობს იგი. დათვალიერების ოქმის შედგენის თარიღი, სქემებსა და გეგმებზე გამოსახული ადგილმდებარეობისა და მისი უმნიშვნელოვანესი ობიექტების მიმართულება მხარეებისა და მზის სხივებისადმი. ამასთან დათვალიერების ოქმში ზუსტად უნდა იქნეს ფიქსირებული გამოყენებული ფოტო და კინოგადაღებათა სახეობა, გადაღების პირობები – ექსპოზიცია და სხვ. სასურველია შემთხვევის ადგილზე გადაღებული ფოტოსურათები წარმოდგენილი იქნას ფოტოალბომის სახით და დამოწმებული საგამომცემო ორგანოს ბეჭდებით. ამასთან, საჭიროა მიეთითოს, სად და რა საქმესთან დაკავშირებით მოხდა მათი ფოტოგადაღება და რა არის მათზე აღბეჭდილი, როგორც წესი, ეს ფოტოსურათები დამოწმებული უნდა იქნას გამომცემლისა და მათი დამამზადებელი პირის მიერ.

რაც შეეხება შემთხვევის ადგილზე წარმოებულ კინოფირებსა და ვიდეოჩანაწერებს, მათ შესახებაც ზუსტად უნდა იქნას გაკეთებული ჩანაწერები დათვალიერების ოქმში,

წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ არ ექნებათ საქმეში მტკიცებულებითი მნიშვნელობა.

საქართველოს გენერალური პროკურორის კრიმინალისტიკური ტექნიკის სამმართველოს თანამშრომლების მიერ შემუშავებული იქნა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის შედგენის სანიმუშო, საორიენტაციო სქემა, რომელიც გამომძიებელს ხელს უწყობს ამ რთული საგამომძიებო მოქმედების პროცესუალურად სწორად და სრულყოფილად გაფორმებაში. კერძოდ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის სწორად შედგენაში. ნათქვამის საილუსტრაციოდ ქვემოთ მოგვყავს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედგენის ეს სქემა.

„-----“ „-----200- წელი (ქალაქი, რაიონი)
რიცხვი, თვე

საქართველოს _____
პროკურორის გამომძიებელმა _____
(ინიციალები და გვარი)

(მონაწილე პირების თანამდებობა, ინიციალები და გვარები)

სპეციალისტების _____
(სპეციალისტების ინიციალები და გვარები)

მონაწილეობით და დამსწრეების: _____
(გვარი, სახელი და მისამართი)

თანდასწრებით საქართველოს სსსკ-ის 333, 334, 335, 336 (გვამის დათვალიერება), 337, 338, 339 მუხლების მოთხოვნათა გათვალისწინებით მოვახდინე შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რომელიც მდებარეობს _____
(ქალაქი, რაიონი, ბინა, სახლი, საცაო, ადგილმდებარეობა)

საგამოძიებო მოქმედების დაწყების წინ დამსწრეებს: _____
(ინიციალები, გვარები)

საქ. სსსკ-ის 102-ე მუხლის საფუძველზე განემარტოთ 103-ე მუხლის მოთხოვნები, რომლის თანახმად ვალდებულნი არიან: გამოცხადდნენ გამომძიებლის, პროკურორის გამოძახებით; მონაწილეობა მიიღონ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში; საგამოძიებო მოქმედების ოქმზე ხელმოწერით დაადასტურონ ამ მოქმედების ჩატარების ფაქტი, მისი მიმდინარეობა და შედეგები, გამომძიებლის ან პროკურორის ნებართვის გარეშე არ გაამჟღავნონ წინასწარი გამოძიების მასალები; მათვე განემარტათ უფლება, მონაწილეობა მიიღონ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში; გააკეთონ განცხადება საგამოძიებო მოქმედების გამო და გამოთქვან შენიშვნა, რომელიც ოქმში უნდა იქნეს შეტანილი; გაეცნონ მათი მონაწილეობით ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედების ოქმს. ამასთან, ისინი გაფრთ-

ხილებული იქნენ, რომ არასაპატიო მიზეზით მოვალეობის შესრულებაზე უარის თქმის ან თავის არიდების შემთხვევაში საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 203-ე მუხლის II ნაწილით შეიძლება დაეკისროთ ფულადი სახდელი შრომის ანაზღაურების ათ მინიმალურ ოდენობამდე.

უფლება-მოვალეობას გავეცანით, რასაც ვადასტურებთ ხელმოწერით:

დამსწრეები: _____
(დამსწრეთა ხელმოწერები)

სპეციალისტებს: _____
(ინიციალები, გვარები)

საქართველოს სსსკ 99-ე მუხლის თანახმად, განემარტათ, რომ ვალდებულნი არიან: გამოცხადენ გამომძიებლის, პროკურორის გამოძახებით; მონაწილეობა მიიღონ საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებაში; გამოიყენონ სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები, სპეციალური ცოდნა და გამოცდილება მტკიცებულებათა აღმოჩენისა და დამაგრებისათვის; გამომძიებლის ან პროკურორის ყურადღება მიაპყრონ გარემოებებს, რომლებსაც მნიშვნელობა აქვთ საქმეზე ქეშმარიტების დასადგენად, მისცენ განმარტებანი მათ მიერ შესრულებულ მოქმედებათა გამო; გამომძიებლის ან პროკურორის ნებართვის გარეშე არ გაამჟღავნონ წინასწარი გამომძიების მასალები, აგრეთვე ცნობები მოქალაქეთა პირადი ცხოვრების შესახებ; უფლება აქვთ: იცოდნენ, რა მიზნით გამოიძახეს ისინი; უარი განაცხადონ საქმეში მონაწილეობაზე, თუ არ გააჩნიათ სათანადო ცოდნა; ოქმში შესატანად გააკეთონ განცხადებები და შენიშვნები იმ საპროცესო მოქმედებაზე, რომლის ჩატარებაშიც

ისინი მონაწილეობდნენ; გამომძიებლის ან პროკურორის
ნებართვით შეკითხვები დაუსვან საგამომძიებო მოქმედებაში
მონაწილე პირებს; გაეცნონ საგამომძიებო მოქმედების ოქმს.
ამასთან, გაფრთხილებული იქნენ, რომ არასაპატიო მი-
ზეზით მოვალეობის შესრულებაზე უარის თქმის ან თავის
არიდების შემთხვევაში საქართველოს სსსკ-ის 23-ე მუხლის
II ნაწილით შეიძლება დაეკისროთ ფულადი სახდელი
შრომის ანაზღაურების ათ მინიმალურ ოდენობამდე.

უფლება-მოვალეობას გავეცანით, რასაც ვადასტუ-
რებთ ხელმოწერით:

სპეციალისტები: _____
(სპეციალისტების ხელმოწერა)

შემთხვევის ადგილის პირველადი მდგომარეობა
დაცული _____
(იყო, არ იყო, რა მოხდა, რა შეიცვალა)

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება მოხდა—

(ბუნებრივი, ხელოვნური)

_____ განათების პირობებში _____
(მზიან, მორეზულულ, ნალექიან)

ამინდში, ჰაერის ტემპერატურა _____
(გრადუსი ცელსიუსით)

დათვალიერება დაიწყო „ “ საათზე და „ “ წუთზე
 დამთავრდა „ “ საათსა და „ “ წუთზე

ხელმოწერები:

ხელმოწერები:

ხელმოწერები:

გვამის დათვალიერების შედეგები: _____

(გვამის აღმოჩენის ადგილის დეტალური აღწერა, გვამის ზოგადი აღწერა).

(გვამური პოზა, გვამური გაშება, გვამური ლაქები

დაზიანებების ზუსტი აღწერა, ჩაცმულობა)

ხელმოწერები:

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას აღმოჩენილი
იქნა დაფიქსირდა და ამოღებული იქნა შემდეგი საგნები
და კვლები:

რომლებიც დათვალე რდა, აღიწერა და დაილუქა
პროკურატურის ბეჭდით „პაკეტებისათვის“ და დამოწმე-
ბული იქნა დამსწრეების ხელმოწერით.

შემთხვევის ადგილის დათვალე რებისას _____

გამოყენებული იქნა _____

_____ (ფოტოაპარატის, ვიდეოკამერის,

_____ ან სხვა გამოყენებული აპარატის მარკა,

_____ ფირის მკრძნობიარობა, ტიპი)

ხელმოწერები:

საგამოძიებო მოქმედების ოქმს თან ერთ-
ვის: _____
(ფოტოალბომი, შემთხვევის ადგილის სკემა და სკეშები)

ოქმს გაეცნო საგამოძიებო მოქმედების დამსწრე და
მონაწილე ყველა პირი.

დამსწრე და მონაწილე პირებისაგან საგამოძიებო
მოქმედების ჩატარების ირგვლივ გამოთქმული შენიშვნები
ან განცხადებები:

(შენიშვნების ან განცხადებების შინაარსი)

ოქმის სისწორეს ვადასტურებთ ხელისმოწერით:

დამსწრეები:

(ხელმოწერა)

(ინიციალი, გვარი)

სპეციალისტები:

(ხელმოწერა)

(ინიციალი, გვარი)

მონაწილე პირები:

(ხელმოწერა)

(ინიციალი, გვარი)

ოქმი შევადგინე:

(ვის შიერ)

(ინიციალი, გვარი)

გამოყენებული ლიტერატურა

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, თბილისი 2001 წ;

სიმონიშვილი ვ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შესახებ. „საბჭოთა სამართალი“, 1961, № 1;

ფალიაშვილი ა. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. „სამართალი“, 1996, № 1-2;

ფაფიაშვილი შ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტექტიკა. – წიგნი „კრიმინალისტიკა“. დანაშაულთა გახსნის ტექტიკა და მეთოდთა (ლექციების კურსი), თბილისი 1995 წ. გვ. 33-74;

ფაფიაშვილი შ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტექტიკა. „კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტექტიკა“, თბილისი 2001 წ;

ინაიშვილი თ. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ზოგიერთი აქტუალური საკითხი. „სამართალი“, 1998 წ. № 3-4;

ბუდალაშვილი ი. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. თბ. 2000 წ;

ხარაზიშვილი ბ. კრიმინალისტიკა. თბილისი 1969 წ. კრიმინალისტიკა, პროფ. ა. ფალიაშვილის რედაქციით, გ. , თბილისი, 1995 წ;

გარასოვ-როდინოვი პ.ი. წინასწარი გამოძიება, ნათარგმნი რუსულიდან, თბ. 1949 წ.

Криминалистика. Учебник, под. Редк. Н.Я. Яблокова, МГУ 1999;

Криминалистика. Учебник, под. Р. Белкина, М. 1999;

“Криминалистика”. Учебник, М. 2000;

“Криминалистика”. Учебник, Баку, 2001;

Ваннгатт А. Уголовная техника, С.Петербург, 1910;

Васильев А.Н., Ратинов А.Р. и др. Осмотр места происшествия, М., 1960; Васильев А.Н. Следственная тактика. М. 1976;

Васильев А.Н. Проблемы методики расследования. М. 1978; Вороновский Н.Д. Уголовная техника; М., 1931;

Гельвиг А. Современная криминалистика. М., 1925;

Грапов Вл., Лаговнев Н., Искусство расследования преступлений. М., 1927; Крылов И.Ф. Немые свидетели преступления. Л., 1961* Крылов И. Ф. Следы на месте происшествия, ЛГУ, 1976;

Крылов И.Ф. Криминалистическое учение о следах. ЛГУ, 1976;

Макеутов Н.Х. Осмотр места происшествия. ЛГУ, 1965;

Макеутов Н.Х. Судебный осмотр места происшествия и особенности его проведения. ЛГУ, 1972;

Строгович М.С., Курс советского уголовного процесса. М., 1959; Шейфер С.А. Следственные действия. М., 1981;

Шнейкерт Г. Тайна преступника и пути её раскрытия. Пер. с нем. М., 1925 г.

შინაარსი

თავი I. დათვალიერების ცნება და სახეები	5
№1. დათვალიერების ცნება და სახეები	5
№2. გვამის, საგნების, სადგომის, ადგილმდებარეობისა და დოკუმენტების დათვალიერების ზოგადი წესი	10
 თავი II. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება, მიზნები, ამოცანები და განსხვავება სხვა საგამოძიებო მოქმედებებისაგან	21
№1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების არსი და მნიშვნელობა	21
№2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიზნები და ამოცანები	30
№3. დათვალიერების სუბიექტები	34
№4. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ზოგადი წესი	40
№5. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, როგორც პირველ-დაწყებითი, შეუცვლელი და განუმეორებელი მოქმედება	45
№6. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნება	49
№7. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების განსხვავება სხვა მომიჯნავე საგამოძიებო მოქმედებებისაგან	55
 თავი III. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ტაქტიკის ცნება და მისი ჩატარების მომზადება	63
№1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკის ცნება, არსი, მნიშვნელობა და კლასიფიკაცია	63
№2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების მომზადება ადგილზე მისვლამდე	66
ა) შემთხვევის ადგილის პირვანდელი სახით დაცვის აუცილებლობა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების მომზადება	68
ბ) დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებ პირთა შერჩევა.	72
№3. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების მომზადება ადგილზე მისვლის შემდეგ	78

თავი IV. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა.....	81
№1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა ცალკეული ეტაპების მიხედვით	81
ა) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მიმოხილვითი სტადია...83	
ბ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სტატეკური სტადია.... 89	
გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დინამიკური სტადია....92	
№2. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების გამოკვლევის მეთოდები და იქ აღმოჩენილ კვალთა მნიშვნელობა დანაშაულის გახსნაში	93
ა) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სუბიექტური და ობიექტური მეთოდები	93
ბ) შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა მნიშვნელობა დანაშაულის ჩადენის მექანიზმის ახსნაში	95
გ) შემთხვევის ადგილზე არსებულ ტიპიურ კვალთა წარმოქმნის მექანიზმის როლი დანაშაულის გახსნაში	99
დ) სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების გამოყენება შემთხვევის ადგილზე არსებულ კვალთა გამოვლინება-დამაგრების საქმეში.....	102
ე) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დასკვნითი ეტაპი.....	104
 თავი V. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის ხერხები და საშუალებები	105
ა) დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის ხერხებისა და საშუალებების კლასიფიკაცია	105
ბ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი	107
გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის სტრუქტურა....	117
დ) შემთხვევის ადგილის გეგმა და სქემა	120
გამოყენებული ლიტერატურა	133

რედაქტორი:	ტარიელ ქათამაძე
ტიქ.რედაქტორი:	რომან ჯაფარიძე
კორექტორები:	ეთერ ჩხაიძე ლიანა ხანთაძე
ოპერატორები:	ლუიზა ლომაძე ლია ჭაღალიძე

ხელმოწერილია დასაბეჭდად
10.VI.2002 წ.
ქალაქის ზომა 60X84 1/16
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 9,5
შეკვ.№8
ტირაჟი 2000 ცალი

შპსი სახელმწიფო

წიგნი აიწყო და დაკაბადონდა გაზეთ „აჭარა P.S.“-ის
რედაქციაში, ბათუმი, კ.იმედაშვილის ქ.№8

გამომცემლობა „იურიდიული ლიტერატურა“ გოგებაშვილის ქ.№48

დაიბეჭდა შპს „საზღვაო სტამბაში“
გოგებაშვილის ქ.№38 ტელ: 7-39-03